

บทบาทพระสงฆ์ในการเจริญพระพุทธศาสนาแห่งกุฎกาฬ
ตำบลทุ่งหว้า ตำบลสาหร่าย จังหวัดเชียงใหม่

พระครูบ๋วย จิตนฺโต (วีรกรรม)

วิทยาลัยสงฆ์เชียงใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2561

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2561

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2561

ROLES OF BUDDHIST MONKS IN PRESERVING THE
ARCHAEOLOGICAL SITE OF WIANG KUM KAM, THA WANG TAN
SUB-DISTRICT, SARAPHI DISTRICT, CHANG MAI PROVINCE

BOONCHUAY THITACITTO (YONGSAMART)

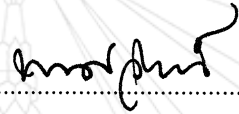
A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2018

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อนักศึกษา : พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ)
ชื่อปริญญา : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต
สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา
ปีพุทธศักราช : ๒๕๖๑
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รองศาสตราจารย์, ดร.
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ดร.อุเทน ลาพิงค์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสตราจารย์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

รักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(พระศรีวินยาภรณ์, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สยาม ราชวัตร)

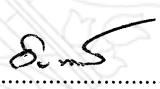
กรรมการ(อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก)

.....
(พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รองศาสตราจารย์, ดร.)

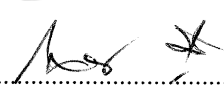
กรรมการ/อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

.....
(ดร.อุเทน ลาพิงค์)

กรรมการ

.....
(พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโน, ดร.)

กรรมการ

.....
(ผศ.ดร.โผน นามณี)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ThesisTopic : Role Of Buddhist Monks in Preserving the Archaeological Site of Wiang Kum Kam,Tha Wang Tan Sub-District, Saraphi District, Chiang Mai Province

Student's Name : Phra Boonchuay Thitacitto (Yongsamart)

Degree Sought : Master of Arts

Program : Buddhism and Philosophy

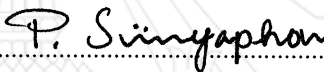
Anno Domini : 2018

Advisor : Phramaha Wiset Paññāvajiro, Assoc.Prof.Dr.

Co-Advisor : Dr.Uten Larping

Accepted by the Graduate School, Mahāmākut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts(Buddhism and Philosophy)

Acting Dean of Graduate School

(Phrasravinayaphon, Dr.)

Thematic Committee:

Chairman

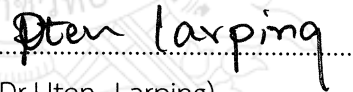
(Asst.Prof.Dr.Sayam Ratchawat)

Member (Advisor)

(Phramaha Wiset Paññāvajiro, Assoc.Prof.Dr.)

Member/Co-Advisor

(Dr.Uten Larping)

Member

(Phrakrusamu Thanachot Ciradhammo, Dr.)

Member

(Asst.Prof.Dr.Phon Namanee)

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน
เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อนักศึกษา : พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ)

ชื่อปริญญา : ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต

สาขาวิชา : พุทธศาสนาและปรัชญา

ปีพุทธศักราช : 2561

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร.

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ดร.อุเทน ลาพิงค์

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม 2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม 3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือ เจ้าอาวาสวัดในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรศึกษาได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางบุญ ในพื้นที่เวียงกุมกาม ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คนโดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยมุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ร่วมกับหน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามในปัจจุบัน คือ การดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเวียงกุมกามที่อยู่ในวัด ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในด้านต่างๆ

3. แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน ดังนั้น พระสงฆ์ควรร่วมมือประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และ โดยประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดอบรมถวายความรู้แก่คณะพระสงฆ์ตำบลท่าวังตาล ซึ่งเป็นที่ตั้งเก็บรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไป

ABSTRACT

Thesis Topic	: Roles of Buddhist Monks in Preserving the Archaeological Site of Wiang Kum Kam, Tha Wang Tan Sub-district, Saraphi District, Chiang Mai Province
Student's Name	: Boonchuay Thitacitto (Yongsamart)
Degree Sought	: Master of Arts
Program	: Buddhism and Philosophy
Anno Domini	: 2018
Advisor	: Phramaha Wiset Paññāvajiro, Assoc. Prof. Dr.
Co-Advisor	: Dr. Uten Laping

This thesis was aimed as follows; 1.to study the roles of Buddhist monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, 2.to study the problems and obstacles in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam, and 3.to study the ways to develop the roles of monks in preserving the archaeological site of Wiang Kum Kam. The research was conducted by in-depth interviews with target group that were the abbots of temples in Tha Wang Tan sub-district, Saraphi district, Chiang Mai province. The population being studied were 15 people from community leaders, merit-making leaders in Wiang Kum Kam area and representatives of relevant agencies. The instrument being used to collect data was the in-dept interview.

The research found that;

1.The monks played roles in preserving archaeological site of Wiang Kum Kam by focusing on the preservation of antiques and artifacts, on the education in preservation of antiques and artifacts and on the cooperation in preservation of antiques and artifacts with government sectors, community leaders and related organizations., 2.The barriers of monks in the preservation of archaeological site of Wiang Kum Kam at present was that the villagers in the community did not give much significance in the supervision of cleanliness of archaeological site, antiques and artifacts of Wiang Kum Kam in the temples as they should do and the monks lacked knowledge and understanding of the preservation of archaeological site, antiques and artifacts in many fields., 3.The guideline for developing the role of monks was that in the preservation of archaeological site of Wiang Kum Kam, monks were considered to be the initiators of the preservation of archaeological site.

Therefore, the monks should cooperate with the community leaders and villagers by co-ordination with the Fine Arts Department, Cultural Office and the agencies involved to provide training to all Buddhist monks in Tha Wang Tan sub-district which was the storage location of archaeological site of Wiang Kum Kam to transfer knowledge for development in the preservation of archaeological site, antiques and artifacts of Wiang Kum Kam in an effective and sustainable manner.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีด้วยความเมตตาจาก พระมหาวีเศษ ปลอดภัยโร, รศ.ดร. อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร.อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม และพระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมโม, ดร. อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญ ในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ดร.ประภาศิริ ศรีภมร คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ คุณหญิง พลารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ผู้เชี่ยวชาญ ที่เมตตากรุณาให้การแนะนำแก้ไข ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ นี้ให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นที่กรุณาที่ให้คำแนะนำข้อคิดเห็นตรวจสอบ และแก้ไขร่างวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาทุกท่านที่ให้ความสะดวกด้านอำนวยความสะดวก และประสานงาน ในการทำวิทยานิพนธ์ ให้ผู้เขียนตลอดมาตลอดจนค้นคว้าหาข้อมูลในการจัดทำวิทยานิพนธ์ของผู้เขียนครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อีกทั้งขอขอบคุณสหธรรมิก และเพื่อนนักศึกษา ฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส ที่ให้กำลังใจเป็นอย่างดี ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา และขอขอบพระคุณเจ้าของเอกสารและงานวิจัยทุกท่าน ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าได้นำมาอ้างอิงในการทำวิจัยครั้งนี้

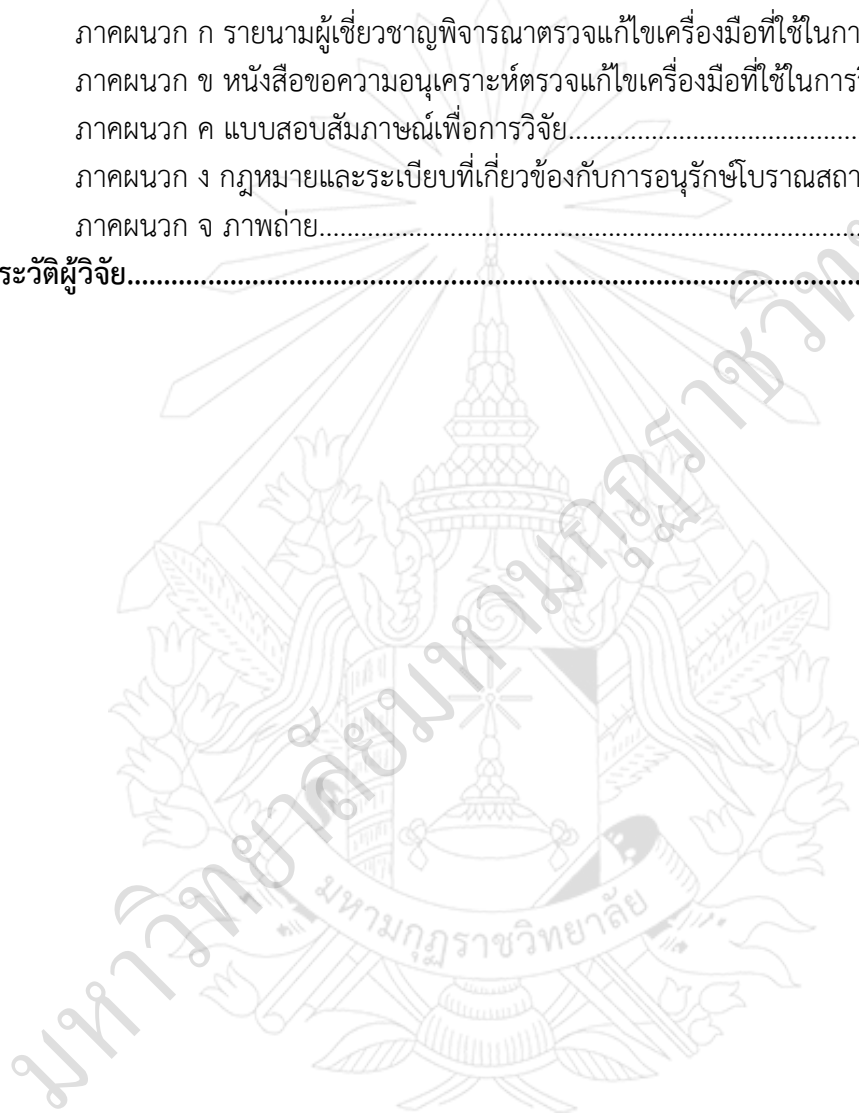
ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้เขียนขอให้เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้เขียน ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียนจนสามารถให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

พระบุญช่วย ชาติจิตโต (ยังสามารถ)

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ซ
สารบัญแผนภูมิ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย.....	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลอนุรักษ์โบราณสถาน.....	8
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	15
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	17
บทที่ 3 สภาพพื้นที่ที่ศึกษา.....	21
3.1 ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม.....	18
3.2 โบราณสถานเวียงกุมกามที่สำคัญ.....	24
3.2 ศิลปกรรมเวียงกุมกาม.....	27
บทที่ 4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	34
4.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย.....	35
4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	36
4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย.....	36
4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย.....	36
บทที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูล.....	37
5.1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์.....	40
5.2 บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	41
5.3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	42
5.4 แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	45

บทที่ 6 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	43
6.1 สรุปผลของการวิจัย.....	43
6.2 อภิปรายผลของการวิจัย.....	44
6.3 ข้อเสนอแนะ.....	45
บรรณานุกรม.....	48
ภาคผนวก.....	50
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	53
ภาคผนวก ค แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	94
ภาคผนวก ง กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน.....	99
ภาคผนวก จ ภาพถ่าย.....	111
ประวัติผู้วิจัย.....	140

สารบัญตาราง

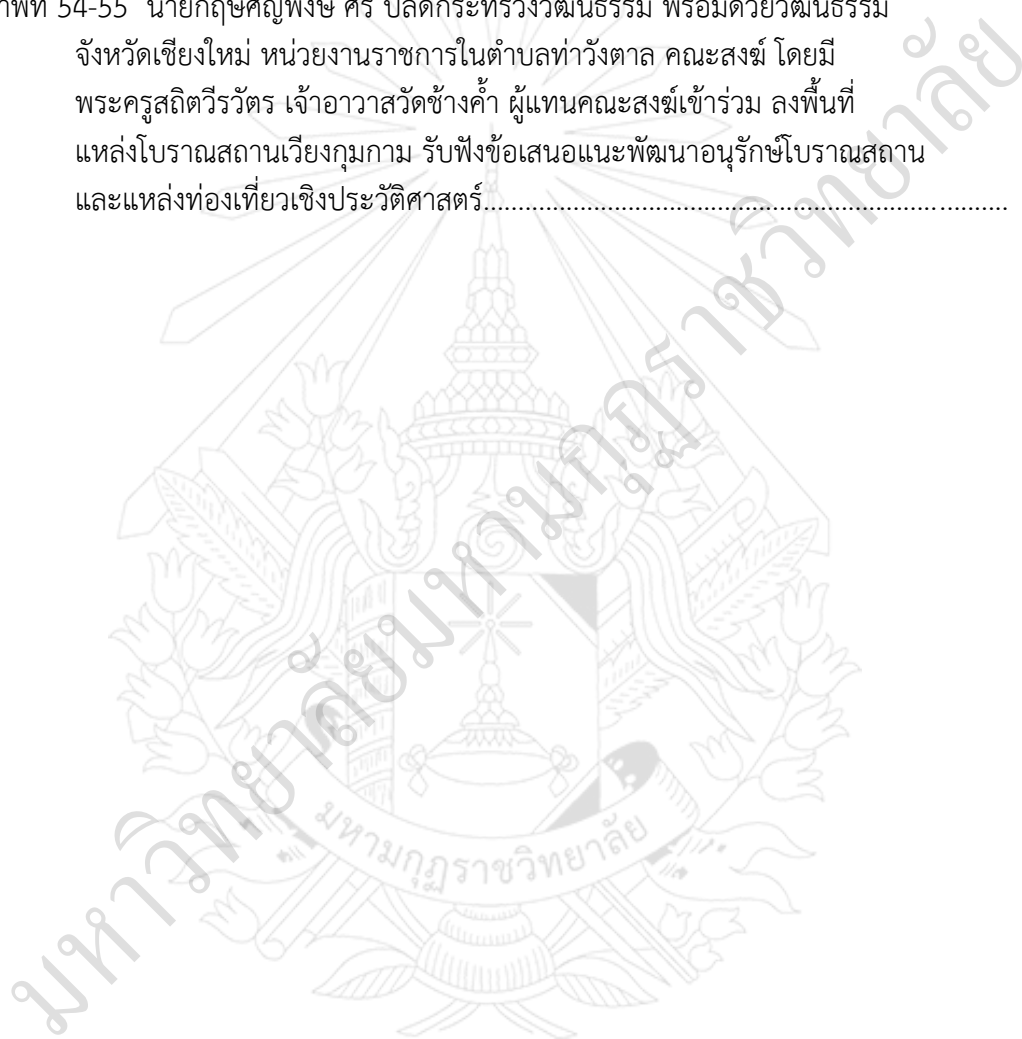
	หน้า
ตารางที่ 4.1.1 กลุ่มเป้าหมาย.....	34
ตารางที่ 4.1.1 กลุ่มเป้าหมาย (ต่อ).....	35

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1-2 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูประภัสสรการ เจ้าอาวาสวัดบวรกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี.....	112
ภาพที่ 3-4 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูโกวิทวิหารการเจ้าอาวาส วัดบ้านกลาง รักษาการ เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล.....	113
ภาพที่ 5-6 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูสังฆพิชัย เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม.....	114
ภาพที่ 7-8 ภาพการสัมภาษณ์ พระอาจารย์วีระ จนทโชโต รักษาการเจ้าอาวาส วัดป่าเปอะ....	115
ภาพที่ 9-10 ภาพการสัมภาษณ์ พระอินจันทร์ กนตจารี ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ.....	116
ภาพที่ 10-11 ภาพการสัมภาษณ์ นายอานนท์ สิงห์ตาแก้ว นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล....	117
ภาพที่ 12-13 ภาพการสัมภาษณ์ นางวิมลรัก ตนชื่อ กำนันตำบลท่าวังตาล.....	118
ภาพที่ 14-15 ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่พนักงาน ประจำศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม ผู้แทนสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่.....	119
ภาพที่ 16-17 นิทรรศการภายในศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม.....	120
ภาพที่ 18-19 นิทรรศการภายในศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม.....	121
ภาพที่ 20-21 จุดค้นพบเวียงกุมกามครั้งแรกบริเวณวัดช้างค้ำวิหารกานโถม จุดค้นพบเวียงกุมกาม บริเวณวัดช้างค้ำ.....	122
ภาพที่ 22-23 วัดธาตุขาว วัดร้างโบราณสถานเวียงกุมกาม.....	123
ภาพที่ 24 วัดอู่ก้าง วัดร้างโบราณสถานเวียงกุมกาม.....	124
ภาพที่ 25 วัดกู่ป่าด้อม วัดร้างโบราณสถานเวียงกุมกาม.....	125
ภาพที่ 28-29 โบราณสถานเวียงกุมกาม ปัจจุบัน.....	126
ภาพที่ 30-31 โบราณสถานเวียงกุมกาม ปัจจุบัน.....	127
ภาพที่ 32-33 หอพระมิ่งราย ปฐมกษัตริย์แห่งรัฐล้านนา ภายในวัดช้างค้ำ.....	128
ภาพที่ 34-35 คณะสงฆ์ประชุมร่วมเทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม.....	129
ภาพที่ 36-37 คณะสงฆ์ประชุมร่วมเทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม.....	130
ภาพที่ 38-39 โครงการ พลังบวรจิตอาสา ร่วมอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม.....	131
ภาพที่ 40-41 โครงการ พลังบวรจิตอาสา ร่วมอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม.....	132
ภาพที่ 43-43 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี.....	133
ภาพที่ 44-45 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี.....	134
ภาพที่ 46-47 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี.....	135
ภาพที่ 48-49 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี.....	136

ภาพที่ 50-51 คณะสงฆ์ร่วมส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกาม.....	137
ภาพที่ 52-53 นายฤกษ์ศฤงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมด้วยวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานราชการในตำบลท่าวังตาล คณะสงฆ์ โดยมี พระครูสถิตวีรวัตร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ผู้แทนคณะสงฆ์เข้าร่วม ลงพื้นที่ แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม รับฟังข้อเสนอแนะพัฒนาอนุรักษ์โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์.....	138
ภาพที่ 54-55 นายฤกษ์ศฤงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมด้วยวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานราชการในตำบลท่าวังตาล คณะสงฆ์ โดยมี พระครูสถิตวีรวัตร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ผู้แทนคณะสงฆ์เข้าร่วม ลงพื้นที่ แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม รับฟังข้อเสนอแนะพัฒนาอนุรักษ์โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์.....	139

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	หน้า 5

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงคือหลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องทำลาย และต้องพยายามที่จะรักษา ดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสม กับการยอมรับในข้อที่ว่ามรดก ด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของ และปกป้องรักษาฉะนั้นเราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ ซึ่งได้แก่การพังทลายอันเกิดขึ้น จากการละเลยไม่เอาใจใส่ หรือมลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบ ในเรื่องการรื้อทำลายเพราะสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้นคือการดัดแปลงนำเอาสถาปัตยกรรมต่างๆ และโบราณสถานนำมาใช้ในลักษณะการดำเนินการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันแต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้ คือผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่และรายละเอียดส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้น เช่นเดียวกับคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม คงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและวิชาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า

ในปัจจุบันแนวความคิดในด้านการอนุรักษ์มิใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แตะต้องไม่ได้แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิต และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน¹ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 4 ให้ความหมายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ไว้ว่า

“โบราณสถาน” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วย ส่วนคำว่า “โบราณวัตถุ” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์โดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ส่วนคำว่า “ศิลปวัตถุ” หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ²

¹ วีรวุฒิ โอตระกุล, *มาอนุรักษ์กันเถิด ฉบับ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์*, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2520), หน้า 132.

² กรมศิลปากร, *พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, พิมพ์ครั้งที่ 9*, (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2548), หน้า 10.

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เป็นมรดกอันสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับแผ่นดิน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในยุคหนึ่ง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ มีความสำคัญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างยิ่งทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมการศึกษาและการเมืองการปกครองโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ จึงมีคุณค่าสมควรแก่การเอาใจใส่ดูแลรักษาไว้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นหลังให้ได้สัมผัสและชื่นชมความสำคัญในคุณค่า ซึ่งมีได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่าหากแต่อยู่ที่ไม่อาจหาสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจอื่นทดแทนได้³

วัดและพระสงฆ์ คือ สถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาวัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่งในสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย เป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือและเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมใจประชาชนให้มีความสามัคคีและรวมตัวเข้าเป็นหน่วยหนึ่งได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับเพราะนอกจากจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวชเรียนและศึกษาวิชาการต่างๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอจะเรียกลูกบ้านประชาชนมาประชุม รวมทั้งเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจ ในการบันเทิง มหรสพ กระทำกิจการและกิจกรรมร่วมกันตลอดจนการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

วัดและพระสงฆ์จึงมีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างมาก เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็นความรู้เพื่อการดำรงรักษาสังคม ได้แก่ วิชาก่อสร้าง ช่างฝีมือ จิตรกรรมประติมากรรม สถาปัตยกรรม เกษษกรรม นิติศาสตร์ พงศาวดาร ตำนานเมืองและท้องถิ่น วัดจึงเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม และพระสงฆ์มีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการอนุรักษ์โบราณสถาน และโบราณวัตถุอีกด้วยดังที่พระราชวรมุนี(ประยูร ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของวัดโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า “วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเสมือนพิพิธภัณฑ์”⁴

เวียงกุมกาม เป็นอดีตเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนา ที่พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1892 เวียงกุมกามเป็นเมืองที่พญามังรายทดลองสร้างขึ้นเพื่อจะให้ เป็นเมืองหลวงของล้านนา แต่เกิดปัญหาน้ำท่วมทุกปี จนพญามังรายจึงทรงต้องไปปรึกษาพระสหาย คือ พ่อขุนรามคำแหงแห่งสุโขทัย และพญาเจ้าเมืองแห่งอาณาจักรพะเยา หลังจากทรงปรึกษากันแล้วจึงทรงตัดสินใจไปหาที่สร้างเมืองใหม่ ในที่สุดจึงได้พื้นที่นครพิงค์เชียงใหม่เป็นเมืองใหม่ และ เป็นเมืองหลวงแห่งอาณาจักร

³ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน*, (กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544), หน้า 205-206.

⁴ พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทยการพิมพ์, 2526), หน้า 204.

ล้านนาต่อมา เวียงกุมกามตั้งอยู่ที่ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีระยะห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร เวียงกุมกามล่มสลายลงเพราะเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ โดยช่วงเวลานี้อยู่ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2101–2317 ซึ่งตรงกับสมัยพม่าปกครองล้านนา พม่าปกครองล้านนาเป็นเวลาสองร้อยกว่าปี แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่กล่าวถึงเวียงกุมกามทั้งๆ ที่เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่นี้เป็นเรื่องร้ายแรงมากและสมควรที่จะบันทึกไว้ แต่ก็ไม่มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ใดเลย ผลของการเกิดน้ำท่วมนี้ทำให้เวียงกุมกามถูกฝังจมลงอยู่ใต้ตะกอนดินจนยากที่จะฟื้นฟูกลับมาในปี พ.ศ. 2527 เรื่องราวของเวียงกุมกามก็เริ่มเป็นที่สนใจของนักวิชาการและประชาชนทั่วไป ทำให้หน่วยศิลปากรที่ 4 ขุดแต่งบูรณะวัดร้าง (ขุดแต่งวิหารกานโถม ณ วัดช้างค้ำ) และบริเวณโดยรอบเวียงกุมกามอย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ. 2545 ปัจจุบันเวียงกุมกามก็ได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ เพราะเห็นว่าเวียงกุมกามมีความสมบูรณ์ และเป็นแหล่งความรู้การศึกษาในแบบของเรื่องราวทางสถาปัตยกรรมและ ศิลปกรรมตลอดจนวัฒนธรรมล้านนา โดยศูนย์กลางของการนำเที่ยวชมโบราณสถานต่างๆ ในเขตเวียงกุมกามอยู่ที่วัดช้างค้ำ⁵

โบราณสถานในเวียงกุมกามส่วนใหญ่ เป็นวัดมากกว่า 20 วัด ศูนย์กลางของการนำเที่ยวชมโบราณสถานต่างๆ ในเขตเวียงกุมกามอยู่ที่วัดช้างค้ำ เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ พระครูสถิตวิริวัตรมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเป็นแหล่งเรียนรู้ นับได้ว่าท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามแห่งนี้ การอนุรักษ์โบราณสถานใช้ว่าจะสามารถทำแต่เพียงผู้เดียวได้ ต้องได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากทุกฝ่าย

ในตำบลท่าวังตาล พระสงฆ์บุคคลที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม เพราะพระสงฆ์ถือว่าเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน สามารถเป็นตัวกลางสำคัญในการเชิญชวนสนับสนุนให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

⁵ ไกรสร อุณใจ, *ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม*, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561, จาก <https://th.wikipedia.com/,2548>

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาบทบาทพระสงฆ์และแนวทางการดำเนินการในการดูแลอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามของพระสงฆ์

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ วัด ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1.4.1 บทบาทพระสงฆ์ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยมุ่งถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้เป็นสำคัญ ทั้งเป็นแบบแผนที่ตนแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม ซึ่งในที่นี้ หมายถึง บทบาทของพระสงฆ์ ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

1.4.2 โบราณสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความเก่าแก่ มีประวัตินิยามความเป็นมาที่เป็นประโยชน์ทางด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี และยังรวมถึงสถานที่หรือเนินดินที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือมีร่องรอย กิจกรรมของมนุษย์ปรากฏอยู่ ซึ่งในที่นี้ หมายถึง แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.4.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาความสำคัญและหลักฐานในการเป็นเครื่องชี้ให้เห็นวิวัฒนาการ ความรุ่งโรจน์ของศิลปวัฒนธรรมไว้ โดยปรับสภาพให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนในสังคมสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปกรรมในปัจจุบันและอนาคตต่อไปได้ ซึ่งในที่นี้หมายถึง แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม ที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

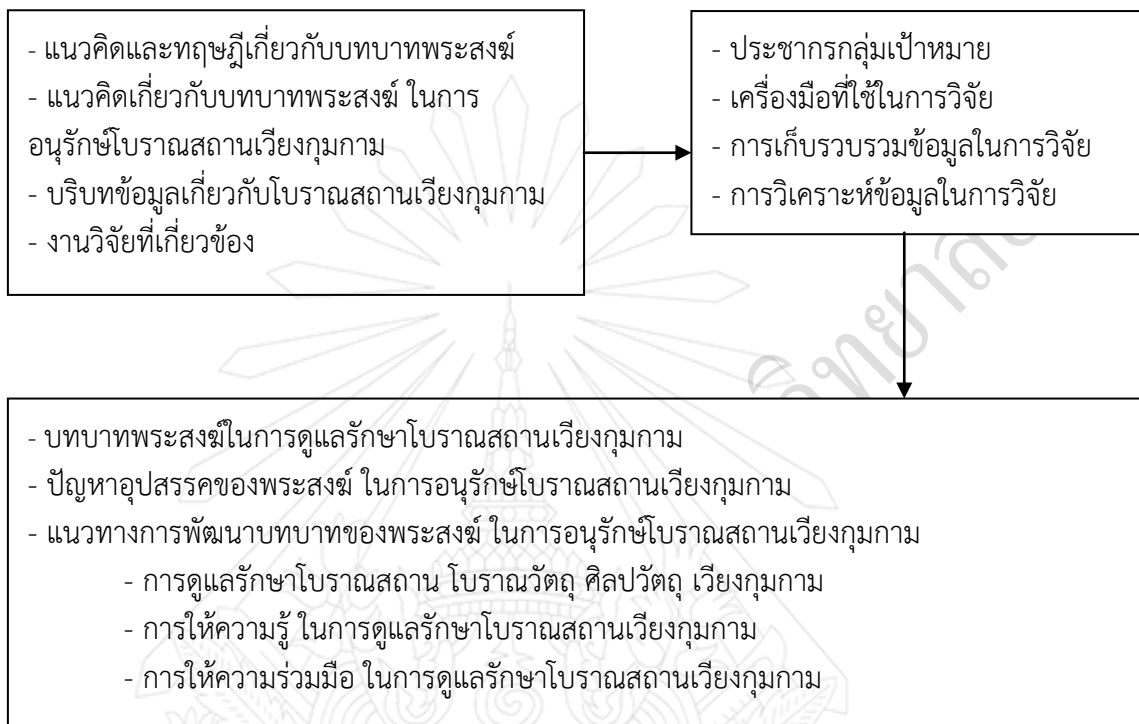
1.5.1 ได้ทราบถึง บทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ได้ทราบถึง ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.5.3 ได้ทราบถึง แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

1.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ประมวล แนวคิด ทฤษฎี จากตำรา บทความ คู่มือ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นยุทธวิธีแนวทางการดำเนินการวิจัย สรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

2.1.1 ความหมายของบทบาท

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับความหมายของบทบาทมีนักวิชาการให้ความหมายของบทบาทไว้แตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละคน ดังนี้

วราคม ทีสุภะ กล่าวว่า บทบาท คือสิ่งที่เราทำ หรือหน้าที่ที่เราต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำต้องมาคู่กับสิ่งที่เราเป็นสถานภาพ⁶

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) โดยสรุปได้ว่า “สถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคลตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญคือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่ง อีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท”⁷

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า บทบาทคือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร⁸

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ให้ความหมายของบทบาทในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาทหมายถึง ภาระหน้าที่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วย่อมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี 2 ด้านเสมอเมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผน

⁶ วราคม ทีสุภะ, สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม 2527), หน้า 29.

⁷ สมคิด เพ็งอุดม, บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทรรศนะของพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่กระทรวงหลักระดับตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร), 2535, หน้า 9.

⁸ งามพิศ สัตย์สงวน, พฤติกรรมทางสังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2535, หน้า 73.

ความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกัน และเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง⁹

ปราชญา กล้าผจญ ได้ให้ความหมายบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง สิ่งที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับตำแหน่งหรือหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย เป็นการแสดงพฤติกรรมตามอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ที่มอบหมายอำนาจนั้น¹⁰

ประกอบ มีโคตรทอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทคือ หน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้นจะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้านซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย 3 ประการ ดังนี้”

1. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
2. ประสบการณ์ของผู้ที่ต้องแสดงบทบาท
3. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท¹¹

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมาย บทบาทไว้ว่า การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่ บทบาทจึงถือเป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งในหน่วยงานต่างๆ¹²

สรุปได้ว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยมุ่งถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้เป็นสำคัญ ทั้งเป็นแบบแผนที่ตนแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม

2.1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการทบทวนเอกสารเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบทบาทมีนักวิชาการให้ทัศนะ แนวความคิดไว้ดังนี้

ทิพวรรณ เคาวางกุล อธิบายว่า บทบาท คือ แบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ของแต่ละบุคคล บทบาทดังกล่าวควรเป็นไปตามข้อตกลงที่สังคมนั้นๆ และพฤติกรรมของ

⁹ ลือชา ธรรมวินัยสถิต, *มนุษย์กับสังคม*, (เพชรบุรี: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี), 2539, หน้า 47.

¹⁰ ปราชญา กล้าผจญ, *พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2540, หน้า 33.

¹¹ ประกอบ มีโคตรทอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนในเขตเทศบาลของแก่น”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร (สาขาไทยคดีศึกษา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), 2541, หน้า 1

¹² ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*, (กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชันส์, 2546), หน้า 602.

บุคคลแต่ละคน คือ ผลที่ได้จากตำแหน่งทางสังคมของเขานั่นเอง และทฤษฎีบทบาทเป็นข้อตกลงประการแรกที่สถาบันต่างๆ ในสังคมคาดหวังว่าบุคคลที่ได้รับตำแหน่งต่างๆ ควรปฏิบัติอย่างไร¹³

กรณีการ์ ชวัญอารีย์ ได้แบ่งลักษณะบทบาทของคนในสังคมไว้ดังนี้ คือ

1. บทบาทที่กำหนดไว้ หรือบทบาทตามอุดมคติ (The Socially prescribed or ideal Role) เป็นบทบาทตามอุดมคติที่กำหนดสิทธิ และหน้าที่ของตำแหน่งไว้

2. บทบาทที่ควรกระทำ (Perceived Role) เป็นบทบาทแต่ละบุคคลเชื่อว่าควรกระทำในหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ ซึ่งอาจไม่ตรงตามบทบาทอุดมคติทุกประการ และอาจแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลก็ได้

3. บทบาทที่กระทำจริง (The performed Role) เป็นบทบาทที่บุคคลได้กระทำจริงตามความเชื่อ ความคาดหวัง ตลอดจนความกดดันและโอกาสที่กระทำในแต่ละสังคมในช่วงเวลาหนึ่งๆ¹⁴

พัทธา สายหู ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับบทบาทว่า ตัวบทบาทคือขอบเขตอำนาจหน้าที่และสิทธิในการกระทำของแต่ละงานที่เรามีต่อผู้อื่น สถานภาพก็คือ ฐานะตำแหน่งที่บุคคลได้จากการปฏิบัติตามบทบาทนั้น เมื่อเทียบกับฐานะตำแหน่งของผู้อื่นตามบทบาทอื่น¹⁵

งามตา สุขประเสริฐ ได้กล่าวว่า การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวม กลุ่มคน จูงใจคนไปยังจุดประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวนำทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำในทางที่ไม่ดี คือ ไม่มีผลงานที่สร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader)¹⁶

จากความหมายของบทบาท แนวความคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท จึงสรุปได้ว่าบทบาทหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยมุ่งถึงเป้าหมายที่ตนเองวางไว้เป็นสำคัญทั้งเป็นแบบแผนที่ตนแสดงออกถึงการกระทำที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคมให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ไม่ว่าจะแสดงออกหรือไม่ก็ตาม

บทบาทของพระสงฆ์โดยแท้จริงถูกกำหนดโดยพระธรรมวินัยเป็นหลัก นอกเหนือจากพฤติกรรมทางวินัยแล้ว ก็จัดเป็นบทบาทเสริมเช่นเดียวกับแนวคิดที่ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลอยู่ในองค์การ ความคาดหวังขององค์กรถือว่าเป็นบทบาทคาดหวังที่มีความสำคัญมาก และเป็นมาตรฐานสำหรับการประเมินพฤติกรรมอย่างเป็นทางการ” โดยนัยนี้ก็หมายความว่า บทบาทของพระสงฆ์

¹³ ทิพวรรณ เคาวางกุล, “บทบาทของสตรีชนบทในการร่วมการพัฒนาสหกรณ์การเกษตร : ศึกษากรณีสหกรณ์การเกษตรปฏิรูปที่ดินลาดบัวขาวจำกัด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรปริญญามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2531, หน้า 15

¹⁴ กรณีการ์ ชวัญอารีย์, “บทบาทผู้นำท้องถิ่นต่อการแก้ไขปัญหาแรงงานเด็กในชุมชนที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน : ศึกษากรณีจังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2535, หน้า 12.

¹⁵ พัทธา สายหู, *กลไกของสังคม*, พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2529), หน้า 42,

¹⁶ งามตา สุขประเสริฐ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, รัฐประศาสนศาสตรวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), 2542, หน้า 50.

ย่อมขึ้นอยู่กับกำหนัดตามพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ ส่วนบทบาทตามคาดหวังของสังคมถือเป็นบทบาทเสริมอีกด้วย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการดูแลอนุรักษ์โบราณสถาน

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน จากทัศนะของนักวิชาการที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงขอประมวลเนื้อหาโดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ความหมายของการอนุรักษ์

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการสงวนรักษา และการอนุรักษ์ ไว้ดังนี้¹⁷

การสงวนรักษา หมายถึง การดูแลรักษาไว้ในสภาพเดิมเพื่อนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้

การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาความสำคัญและหลักฐานในการเป็นเครื่องชี้ให้เห็นวิวัฒนาการ ความรุ่งโรจน์ของศิลปวัฒนธรรมไว้ โดยปรับสภาพให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนในสังคมสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปกรรมในปัจจุบันและอนาคตต่อไปได้

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง การสร้างสรรค์ การฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมในด้านศิลปกรรมในรูปแบบประสมประสาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและสืบทอดความเป็นชาติและเอกลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่น การอนุรักษ์เป็นการรักษาสภาพเดิมของศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน หรือส่วนของเมือง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าเพื่อให้มีประโยชน์ใช้สอยร่วมกับเราในชีวิตประจำวัน

วีระวุฒิ โอตระกูล ได้กล่าวว่า หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้น คือการดัดแปลงนำเอาสถาปัตยกรรมต่าง ๆ และโบราณสถานนำมาใช้ในลักษณะการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน แต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้ คือ ผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่ และรายละเอียดส่วนสำคัญของสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้น เช่นเดียวกับคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและวิชาที่เกี่ยวข้อง¹⁸

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่าการอนุรักษ์โบราณสถานมิใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แตะต้องไม่ได้ แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน

¹⁷ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, *การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมศาสนา, 2530, หน้า 7

¹⁸ วีระวุฒิ โอตระกูล, *มานุรักษ์กันเถิด ฉบับ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์*, อ่างแล้ว, หน้า 132.

2.2.2 ความหมายโบราณสถาน

ความหมายเกี่ยวกับโบราณสถานนั้นมีผู้ที่กล่าวไว้หลายท่าน และได้แสดงความหมายต่างๆ ไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ไว้ว่า หมายถึง การรักษาความสำคัญและหลักฐานในการเป็นเครื่องชี้ให้เห็นวิวัฒนาการความรุ่งโรจน์ของ ศิลปวัฒนธรรมไว้โดยปรับสภาพให้เข้ากับสภาพสังคมและเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนในสังคมสามารถ สร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าในด้านศิลปกรรมในปัจจุบันและอนาคตได้¹⁹

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่าโบราณสถานไว้ว่า “โบราณสถาน” หมายถึง สิ่งก่อสร้างอยู่ติดที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น เนินดินที่มีหลักฐานเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ถ้า เพิงผา สถานที่ที่มนุษย์เคยใช้สอยในอดีตหรือยังใช้ประโยชน์มาจนถึงปัจจุบันเช่น โบสถ์ วิหารเจดีย์ พระปรางค์ ศาลา วังพระราชวัง ป้อมปราการ กำแพงแก้ว ค่ายแหล่งฝังศพ โบราณตะแลงแกง ศาลหลักเมือง เตาเผาเครื่องสังคโลก คูเมืองกำแพงเมือง บ้าน โกดังท่าเรือคลองเมืองโบราณเป็น ต้น²⁰

กรมศิลปากร กล่าวถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ไว้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ ศิลปวัตถุ เป็นทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจเสริมสร้างการ เรียนรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาดั้งเดิมนอกจากนี้ยังสามารถสร้างความมั่นคงทางด้าน เศรษฐกิจในระดับหนึ่งให้กับชุมชนท้องถิ่นได้หากมีการจัดการทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมอย่าง เหมาะสม²¹

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของโบราณสถานว่า หมายถึง สิ่งที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น โบสถ์ วิหาร วัง ที่มีอายุเก่ากว่า 100 ปี ขึ้นไปพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของโบราณสถานว่า หมายถึงอสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วยความหมายของอนุสรณ์และสถานที่หมายถึง อาคารสถานที่และบริเวณ ซึ่งมนุษย์สร้างหรือเกิดขึ้น เป็นเองโดยธรรมชาติและมีคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือสุนทรียภาพถือ ว่าเป็นเกียรติและมรดกของชาติและของโลก กรมศิลปากรได้ให้คุณค่าของโบราณสถานว่า

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, *การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*, อ่างแล้ว, หน้า 7.

²⁰ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, กรมศิลปากร, *คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทาง ศิลปวัฒนธรรม*, (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร 2546), หน้า 9.

²¹ กรมศิลปากร, *คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปะทางวัฒนธรรม พิมพ์ ครั้งที่ 3*, (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2544), คำนำ.

“โบราณสถานเป็นเครื่องช่วยให้เห็นความเจริญรุ่งเรือง และชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชาติ ควรรู้จัก หวงแหน ปกป้องรักษาไว้ให้เป็นมรดกของชาติไทยตลอดไป²²

การอนุรักษ์ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างฉลาด การใช้ประโยชน์นั้นจะต้องเกิดผลดี ต่อประชากรโลกส่วนรวมมากที่สุด จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์ให้ได้เป็นเวลายาวนานที่สุด ไม่ให้มีการ สูญเสียทรัพยากรอย่างเปล่าประโยชน์

โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือ โดยหลักฐาน เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์และ โบราณคดี รวมทั้งเป็นแหล่งโบราณคดีและแหล่งประวัติศาสตร์ด้วย

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึงการสร้างสรรค การฟื้นฟูมรดก ทางวัฒนธรรม ในด้านศิลปกรรมในรูปแบบประสมประสานเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมและสืบทอดความเป็นชาติ และเอกลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่น การอนุรักษ์เป็นการรักษาสภาพเดิมของศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรมโบราณสถานหรือส่วนของเมืองรวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าเพื่อให้มีประโยชน์ใช้สอย ร่วมกับเราในชีวิตประจำวัน

กรมศิลปากร กล่าวถึงเนื้อความในพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุ และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพ.ศ.2504 มาตรา 4 ให้ความหมายของโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุไว้ ว่า“โบราณสถาน” หมายถึงอสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดย หลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วยส่วนคำว่า“โบราณวัตถุ” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็น ส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถานซากมนุษย์หรือซากสัตว์ซึ่งโดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี และคำว่า “ศิลปวัตถุ” หมายถึงสิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทาง ศิลปะ²³

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน สรุปได้ว่าโบราณสถาน ล้วนเป็นทรัพยากรที่มีบทบาทต่อทางจิตใจของประชาชน แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของชาติ สร้างความภูมิใจและรักในเอกราชอธิปไตยของชาติเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตร่วมกันของคนในชาติ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ โดยปกป้องคุ้มครองป้องกันมิให้สูญหายหรือเสื่อมสภาพไป เช่นนี้บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในชนิด คุณสมบัติและกระบวนการในการ ซ้ำรูดเสื่อมสภาพของโบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เพื่อจะได้สามารถพิจารณาหาทางอนุรักษ์ โบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปวัตถุต่างๆให้ยั่งยืนคู่กับชาติสืบไปได้

²² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, อ้างแล้ว, หน้า 602.

²³ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรมศิลปากร, คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทาง ศิลปวัฒนธรรม. อ้างแล้ว, หน้า 9.

2.2.3 ประเภทของโบราณสถาน

โบราณสถานนั้นมีอยู่มากมาย และมีการแบ่งประเภทของโบราณสถานไว้หลายรูปแบบด้วยกันดังนี้

กรมศิลปากร²⁴ ได้แบ่งโบราณสถานออกเป็นหลายประเภท ดังนี้

1. แบ่งตามประเภทของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง
 - 1.1 โบราณสถานที่ยกสร้างด้วยดินได้แก่เนินดินกำแพงดินคูเมืองหรือถนน
 - 1.2) โบราณสถานที่ยกสร้างด้วยอิฐได้แก่โบสถ์วิหารพระปรางค์เจดีย์
 - 1.3) ประเภทที่ยกสร้างด้วยหินได้แก่ปราสาทหินต่างๆเช่นเทวสถานต่างๆกำแพงเมืองป้อมประตูเมืองโบสถ์เจดีย์ ฯลฯ หินที่นิยมใช้ในการก่อสร้างมักจะเป็นทรายและศิลาแลง
 2. แบ่งตามหน้าที่และลักษณะการใช้ประโยชน์ในอดีตของโบราณสถานคือ
 - 2.1) ศาสนสถาน ได้แก่ สิ่งก่อสร้างที่ยกสร้างขึ้นตามความเชื่อในศาสนาต่างๆ และใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหรือประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น เทวสถานในทางศาสนาพราหมณ์หรือวัดร้างในทางพุทธศาสนา เป็นต้น
 - 2.2) โบราณสถานที่ใช้ในการสาธารณูปโภค ได้แก่ โบราณสถานที่ยกสร้างขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน เช่น คูเมือง สระน้ำ อ่างเก็บน้ำ สระพัง หรือบ่อนบาดาลในสมัยสุโขทัย เป็นต้น
 - 2.3) โบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันศัตรู ได้แก่ โบราณสถานที่ยกสร้างขึ้นเพื่อป้องกันเมืองจากศัตรู เช่น ประตูเมือง ป้อมประตูเมือง หรือกำแพงเมือง เป็นต้น
 - 2.4) โบราณสถานที่เป็นที่อยู่อาศัย ได้แก่ โบราณสถานที่ยกสร้างขึ้นเพื่อเป็น ที่อยู่อาศัย เช่น บ้านเรือน วัง เป็นต้น หรืออาจดัดแปลงโดยอาศัยธรรมชาติ เช่น ถ้ำที่มีมนุษย์เข้าไปอาศัยและทิ้งร่องรอยไว้
 - 2.5) โบราณสถานที่ใช้ในอุตสาหกรรม ได้แก่ บริเวณที่มีการทำอุตสาหกรรมใน สมัยโบราณ มีการก่อสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการทำอุตสาหกรรม เช่น เตาทุเรียนในสมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นเตาที่ยกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเผาเครื่องปั้นดินเผา
 - 2.6) โบราณสถานที่ใช้ในการฝังศพ โบราณสถานที่ใช้เป็นที่ฝังศพที่มีขนาดใหญ่โตส่วนมากสร้างขึ้นเพื่อ ฝังศพของกษัตริย์ในสมัยโบราณ เช่น สุสานที่ฝังศพ หรือพีรามิดที่ใช้เก็บศพของกษัตริย์อียิปต์โบราณ
- โบราณสถานแบ่งออกตามการใช้ประโยชน์ในปัจจุบันเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ
1. โบราณสถานที่ยกสร้างแล้ว ได้แก่ โบราณสถานที่ยกสร้างแล้วแต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้าง และไม่มีคนอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์แล้ว
 2. โบราณสถานที่ยกสร้างยังไม่สร้าง ได้แก่ โบราณสถานที่ยกสร้างแล้วแต่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการก่อสร้าง และยังมีคนอยู่อาศัย หรือเข้าไปใช้ประโยชน์อยู่

²⁴ กรมศิลปากร, พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, อ้างแล้ว, หน้า 10.

กองโบราณคดี²⁵ แบ่งโบราณสถานออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. อนุสาวรีย์แห่งชาติ หมายถึง อนุสรณ์สถานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสาวรีย์รำลึกถึงบุคคลหรือเรื่องราวสำคัญ สมควรที่ประชาชนจะต้องจดจำรำลึกถึงในฐานะที่เป็นแบบฉบับ
2. อาคารสถาปัตยกรรมแห่งชาติ ได้แก่ อาคารบ้านเรือนที่มีคุณค่าทางรูปแบบโครงสร้างและองค์ประกอบอื่น ๆ
3. อาคารสัญลักษณ์ของเมือง ได้แก่ อาคารสิ่งก่อสร้าง สะพานหรือลำคลอง ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้แก่บ้านเมืองนั้น
4. ย่านประวัติศาสตร์ ได้แก่ อาคารทางการค้า การพาณิชย์ หรืออุตสาหกรรมในอดีตที่มีลักษณะของตนเอง มีเรื่องราวเนื้อหาของย่านนั้นโดยเฉพาะ
5. อุทยานประวัติศาสตร์ ได้แก่ พื้นที่ใดๆ ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ถนนหนทาง และสภาพแวดล้อม ฯลฯ สมควรรักษาไว้
6. นครประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมือง หรือบริวารของเมืองที่มีแบบอย่างวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ สภาพของอาคาร สถานที่ หรือมีอาคารประเภท 1-5 อยู่พร้อมมูล และยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่ในปัจจุบัน
7. ซากโบราณสถานหรือแหล่งโบราณคดี ได้แก่ ซากหรือแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีรวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ

เมื่อโบราณสถานมีสภาพที่แตกต่างกันหลายสภาพเช่นนี้ การกำหนดแนวทางให้ นักอนุรักษ์ดำเนินการก็ต้องแตกต่างกันออกไปตามสภาพของโบราณสถานนั้นๆ การอนุรักษ์โบราณสถานต่างๆ มีข้อจำกัดที่แตกต่างกัน อาคารประวัติศาสตร์กับย่านประวัติศาสตร์ กับอุทยานประวัติศาสตร์ หรืออุทยานประวัติศาสตร์ แม้จะถูกจำกัดให้อยู่ในกรอบการอนุรักษ์ที่เหมือนกันแต่มีวิธีการผ่อนปรนแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของโบราณสถานประเภทนั้น และเทคนิค ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงสภาพของท้องถิ่น วัสดุ และสภาพของสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละเมืองประกอบด้วย

สาเหตุของการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน เพราะโบราณสถานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักฐานของความเจริญรุ่งเรืองประเภทอสังหาริมทรัพย์ที่สามารถบ่งบอกเรื่องราวต่างๆ ในอดีตนับตั้งแต่ประวัติศาสตร์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีของมนุษยชาติ อนุชนรุ่นหลังสามารถค้นคว้าและศึกษาหาความรู้จากโบราณสถาน เมื่อผู้ศึกษามีความรู้พื้นฐานด้านต่างๆ เพียงพอและได้มีการศึกษาย้อนหลังกลับไปตามขั้นตอน พร้อมทั้งอาจต้องทำการขุดค้นเพิ่มเติม ดังนั้นโบราณสถานจึงเปรียบเสมือนเป็นแหล่งความรู้หรือตำรา ที่มีได้เรียบเรียงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้โบราณสถานยังเปรียบได้กับผู้อาวุโส หรือบรรพบุรุษ ของมนุษยชาติที่มีอายุยาวนาน แม้ว่าโบราณสถานบางแห่งจะชำรุดทรุดโทรม และหมดสภาพการใช้งานแล้วก็ตามก็เปรียบเสมือนบรรพบุรุษของมนุษยชาติ ดังนั้น การใช้งานและการดูแลรักษาโบราณสถานจึงควรปฏิบัติเช่นเดียวกับการปฏิบัติต่อบรรพบุรุษหรือญาติผู้ใหญ่ การแสดงความเคารพเคารพระว่อนน้อมถ่อมตนต่อ โบราณสถานเหล่านั้นจำเป็นต้องปฏิบัติ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแหล่งโบราณสถานมีประโยชน์ ดังนี้

²⁵ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (นนทบุรี : โรงพิมพ์ วารสารส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2550), หน้า 58-63.

1. ประโยชน์ในด้านวิชาการ โบราณสถานให้ประโยชน์ในด้านวิชาการมากมาย ไม่ว่าจะเป็น โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ศิลป์
2. ประโยชน์ในการศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีในการก่อสร้าง การเลือกใช้วัสดุในการก่อสร้างเทคนิคต่าง ๆ การเลือกทำเลที่ตั้ง การทำรากฐานก่อนการก่อสร้าง เป็นต้น
3. ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยว โบราณสถานต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็น จุดสนใจของนักท่องเที่ยว
4. เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ
5. ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจ เกิดการหวงแหนในการที่จะช่วยบำรุงรักษา
6. ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของคนในชาติ

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ในฐานะ ที่เป็นของหายากและเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ ถึงแม้ว่าสภาพสังคมในปัจจุบันจะมีอิทธิพลผลักดันในด้านผลของการเร่งรัดพัฒนาให้ทันสมัยขึ้นแต่การพัฒนาดังกล่าวก็ต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์อย่างได้ดุลยภาพให้เข้ากับชีวิตในสังคมปัจจุบันและสิ่งแวดล้อมสมัยใหม่ โดยต้องไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของสิ่งเหล่านั้นไปอย่างน่าเสียดาย สาเหตุที่ทำให้เกิดการชำรุดเสื่อมโทรมของโบราณสถาน อาจแบ่งออกได้เป็นหลายสาเหตุ มิได้หมายความว่าโบราณสถานหนึ่ง ๆ จะชำรุดเสื่อมสภาพเนื่องจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่ง โดยเฉพาะกรมศิลปากรอธิบายสาเหตุการชำรุดเสื่อมสภาพของโบราณสถานว่ามีหลายสาเหตุและหลายกระบวนการ ซึ่งจะเกิดขึ้นพร้อมๆ กันและมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันจนไม่สามารถแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาด สาเหตุที่คาดว่าทำให้โบราณสถานเกิดการชำรุดเสื่อมสภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. สาเหตุภายใน หมายถึง กระบวนการเสื่อมสภาพของโบราณสถานซึ่งเกิดจากสาเหตุภายในตัวโบราณสถานเอง ได้แก่ ชนิดและคุณสมบัติของวัตถุที่เป็นรากฐานของโบราณสถาน สถานที่ตั้ง ลักษณะโครงสร้าง และน้ำหนักของโบราณสถาน การคำนวณและการออกแบบโครงสร้างไม่ถูกต้อง ความผิดพลาดทางด้านเทคนิคการก่อสร้าง เป็นต้น

2. สาเหตุภายนอก หมายถึง กระบวนการเสื่อมสภาพของโบราณสถานที่เกิดขึ้นจากการกระทำของสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เคมี ชีววิทยาและจุลชีววิทยา สาเหตุเหล่านี้ อาจแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.1 สาเหตุจากมนุษย์ มนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ และเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เก็บรักษาไม่ถูกต้อง การเคลื่อนย้าย การจับถือหรือจับต้องโดยขาดความระมัดระวัง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือแม้กระทั่งการลักลอบขุดทำลายเพื่อหาวัตถุมีค่า การจงใจทำลายทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นแตกหักเสียหายกร่อนลงได้ อีกประการที่น่าคำนึงถึง คือ การพัฒนาบ้านเมือง ได้แก่ การสร้างความเร็ว ตัดถนนหนทาง การขยายพื้นที่ทำการเกษตร การก่อสร้างสถานที่ราชการที่พักอาศัย เป็นต้น มีส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้โบราณสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนทำให้โบราณสถานแตกหักหรือชำรุดเสียหายได้

2.2 สาเหตุจากธรรมชาติ ได้แก่

1. ความชื้นและอุณหภูมิของอากาศ มีผลต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ ชนิดต่างๆ ในลักษณะที่แตกต่าง เช่น วัตถุจำพวกอินทรีย์วัตถุ จะประกอบด้วยเซลล์ที่มีคุณสมบัติดูดน้ำและความชื้นได้ดี เมื่อมีความชื้นสูงเซลล์ในวัตถุจะดูดความชื้นเข้าไปทำให้เกิดการพองตัว แต่เมื่ออุณหภูมิสูงขึ้น ความชื้นลดลง อากาศร้อน น้ำที่ถูกดูดเข้าไปจะระเหยออกมา ทำให้เซลล์หดตัว ถ้าการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว มีมากขึ้นและติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จะทำให้วัตถุนั้นชำรุดเสียหายรูปทรงไป แตกร้าวหรือบิดเบี้ยว เป็นต้น อีกประการหนึ่ง การที่ความชื้นถูกสะสมอยู่บนวัตถุเป็นเวลานานจะก่อให้เกิดเชื้อเห็ดรา สาหร่าย ตะไคร่น้ำบนวัตถุได้ พวกเชื้อราจะดูดความชื้นจึงทำให้เนื้อวัตถุขาดความแข็งแรง เปื่อยหรือขาดได้ง่าย หรือเกิดรอยเปื้อนบนวัตถุ ซึ่งยากจะแก้ไขให้ดีขึ้นเหมือนเดิม

2. ความไม่บริสุทธิ์ของบรรยากาศ โดยปกติอากาศมักจะมีแก๊สเสียปะปนอยู่มาก พวกนี้มักจะเป็นกรดแก๊ส โดยเฉพาะบริเวณที่มีโรงงานอุตสาหกรรม หรือในเมืองที่มีการจราจรแออัดของเสียเหล่านี้ได้แก่ พวกคาร์บอนไดออกไซด์ ซัลเฟอร์ไดออกไซด์ ไนโตรเจนไดออกไซด์ อนุภาคมลพิษต่างๆ แก๊สเหล่านี้มีสภาพเป็นกรดกำมะถัน และกรดคาร์บอนิก ซึ่งทำลายเซลล์ของวัตถุให้เกิดชำรุดเสียหายไป

3. แสงสว่างไม่ว่าจะเป็นแสงธรรมชาติหรือแสงประดิษฐ์จะมีแสงอุลตราไวโอเลตอยู่ด้วย ซึ่งจะทำลายเนื้อวัตถุประเภทอินทรีย์ได้มาก เช่น ทำให้สีซีด เนื้อวัตถุเปราะ กรอบขาดง่ายขาดความเหนียวเกิดการหดตัว ขยายตัว ทำให้รูปทรงบิดเบี้ยวเสียลักษณะเดิมไป การชำรุดเสียหายจากแสงสว่างที่เกิดกับวัตถุนั้น จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของแสง ระยะเวลาที่ถูกแสงปริมาณของแสงลักษณะของการตกกระทบของแสงและประเภทของวัตถุด้วย

4. เนื่องจากจุลชีวะ เช่น พวกเห็ด รา สาหร่าย ตะไคร่น้ำ แบคทีเรียต่างๆ พวกนี้เกิดได้ดีในที่ที่มีความชื้นสูง คือ มีความชื้นสัมพัทธ์ตั้งแต่ 70 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไป และอุณหภูมิที่ค่อนข้างอบอุ่นมากกว่า ประมาณ 20-25 องศาเซลเซียส เมื่อพวกจุลชีวะนี้มีคุณสมบัติในการดูดความชื้นได้ดี เมื่อมีความชื้นสะสมไว้มากจะก่อให้เกิดการชำรุดกับวัตถุได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องควบคุมสิ่งแวดล้อมควบคุมความชื้นของบรรยากาศให้พอเหมาะ ให้มีความชื้นสัมพัทธ์ ในระหว่าง 60-65 เปอร์เซ็นต์โดยการทำให้อากาศถ่ายเทได้สะดวกก็จะเป็นการตัดปัญหาความชื้นออกไปได้

5. ภัยพิบัติทางธรรมชาติ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวแต่เกิดความเสียหายอย่างรุนแรงได้ เช่น แผ่นดินไหว ภัยแล้ง อุทกภัย อัคคีภัย ไฟป่า เป็นต้น

การเสื่อมโทรมของแหล่งโบราณสถาน เมื่อสังคมไทยยอมรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาย่อมเกิดลักษณะที่เรียกว่า “การสูญหายทางวัฒนธรรม” คือ การเกิดวัฒนธรรมใหม่ เข้ามาทดแทนที่ ของเก่า ดังนั้นในปัจจุบันการตัดแปลงหรือถอน หรือทำลายโบราณสถาน เกิดขึ้นเนื่องจากค่านิยมของสังคม ที่มีการรับอิทธิพลของอารยธรรมต่างถิ่นเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรสนิยมในเรื่องรูปแบบเดิม (ของเก่า) ที่สังคมปัจจุบันคิดว่าล้าสมัย ทำให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านภูมิทัศน์ เป็นการทำลายแหล่งโบราณสถานให้เสื่อมคุณค่าในที่สุด

สรุปได้ว่า สาเหตุที่เราต้องมีการอนุรักษ์โบราณสถานต่าง มีทั้งสาเหตุจากภายใน คือ ความเสื่อมสภาพของโบราณสถานเองและสาเหตุจากภายนอก เช่น ดิน ไฟ อากาศ เป็นต้น ซึ่ง

ส่วนใหญ่ก็มาจากมนุษย์เป็นผู้กระทำด้วยมนุษย์เป็นศัตรูที่ก่อให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ และเกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น เก็บรักษาไม่ถูกต้อง การเคลื่อนย้ายการจับถือหรือ จับต้องโดยขาดความระมัดระวัง และการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือแม้กระทั่งการลักลอบขุดทำลายเพื่อ หาวัตถุมีค่า การจงใจทำลายทำให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นแตกหักเสียหายกร่อนลงได้อีก ประการที่น่าคำนึงถึง คือ การพัฒนาบ้านเมือง ได้แก่ การสร้างความเจริญ ตัดถนนหนทาง การขยาย พื้นที่ทำการเกษตร การก่อสร้างสถานที่ราชการ ที่พักอาศัย ฯลฯ มีส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น การตัดถนนผ่านไปใกล้โบราณสถานก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนทำให้โบราณสถาน แตกกร้าวหรือทรุดเสียหายได้

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

จากการทบทวนผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ไว้เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

แสง จันทร์งาม ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แบ่งออก เป็น 2 ประเภท คือ สมมติสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์สามเณรที่บรรพชาอุปสมบทโดยวิธีที่ถูกต้องตามพระบรม พุทธบัญญัติแล้ว อุทิศชีวิตศึกษาและปฏิบัติพระธรรมวินัย แต่มิได้บรรลุมรรคผลยังเป็นปุถุชนอยู่ พระภิกษุและสามเณรทั่วไปในปัจจุบันเป็นสมมติสงฆ์ คำว่า สมมติ หมายถึง พิธีประกาศแต่งตั้งเป็น ทางการต่อหน้าพระสงฆ์จำนวนมากเป็นพยาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีการบวชหลายประเภท ด้วยกัน ตั้งแต่อภิเษกอุปสัมปทา ติสรณคณอุปสัมปทา และญัตติจตุตถกรรมวาจาอุปสัมปทา

อริยสงฆ์ หมายถึง พระอริยบุคคล คือผู้ปฏิบัติตนจนได้บรรลุมรรคผลตั้งแต่โสดาบัน ขึ้นไป ซึ่งพระพุทธศาสนาได้จัดพระอริยบุคคลโดยที่สมมติสงฆ์นั้น หมายถึงผู้ครองเพศบรรพชิต เท่านั้น ส่วนอริยสงฆ์ มิได้จำกัดเพศว่าเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ แต่หมายถึงผู้มีคุณภาพทางจิต บริสุทธิ์ขึ้นตามลำดับ ตั้งแต่ระดับโสดาบันขึ้นไป จะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ก็ได้²⁶

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ว่า หากมองกลับมาด้านประวัติศาสตร์ ไทยใน ทุกๆ สมัยเราจะเห็นบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้สร้างคุณูปการต่อสังคมไว้มากหลายประการด้วยกัน คือ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมีผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่พินที่ จะต้องพึ่งพาพระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างในเวลาที่จะต้องออกรบในสมรภูมิแห่ง สงคราม คนในสังคมจะเข้าหาพระสงฆ์เพื่อขอให้ท่านอำนวยการบวชให้การรบในครั้งนั้นๆ ประสพชัย ชนะเหนือศัตรู หรือขอให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบในครั้งนั้นๆ อีกประการหนึ่งคือ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูของคนในสังคม สมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนเฉกเช่น ในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับ พระสงฆ์และวัดมาก²⁷

²⁶ แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : บรรณาการ 2535), หน้า 132.

²⁷ พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก, 2542), หน้า 21.

กรมศิลปากร กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ว่า พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดมาโดยตรงแล้วจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้านให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการจัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษาโบราณสถาน โดยการจัดหาอาสาสมัคร อบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของชาติ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ชักชวนชาวบ้านให้ร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาโบราณสถานในท้องถิ่นให้มั่นคงสวยงามทรงคุณค่าอยู่เสมอ เช่น การดูแลถากถางทำความสะอาดโบราณสถานเป็นประจำ หรือส่งเสริมการจัดกิจกรรมประเพณีไทยที่ดั่งงามเนื่องในวันนักขัตฤกษ์ต่างๆ งดการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมอบายมุขในทางตรงและทางอ้อม²⁸

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ) ได้กล่าวถึง หน้าที่ในขอบข่ายด้านการสาธารณูปการ ไว้ว่า เป็นการช่วยเหลือ อุตุหนุ หรือแก้กูกูล คนส่วนมากหรือคนทั่วไปหรือกิจการกับการดูแลรักษาและจัดการวัดให้อยู่ในความเรียบร้อย เป็นงานเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด ได้แก่ การก่อสร้าง และบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ และศาสนสถานให้วัดเรียบร้อย²⁹

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ขยมงคล) กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของ พระสังฆาธิการในการบริหารงานสาธารณูปการในวัด ว่า การบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุ และการพัฒนาที่ดินภายในวัด รวมทั้งการปลูกต้นไม้ ต้องดำเนินการตามความเหมาะสมและความจำเป็นโดยคำนึงถึงทรัพยากรเป็นหลัก³⁰

สำนักโบราณคดี กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานว่า ความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีต่อหลักฐานทางโบราณคดีในแง่ของการช่วยซ่อมแซม บูรณศาสนวัตถุที่ชำรุดผุพังนั้น น่าจะมีสืบเนื่องมาโดยตลอดเพราะพระสงฆ์มักมีรูปเคารพไปในที่ต่างๆ เสมออย่างมีโอกาสพบเห็นบรรดาโบราณสถาน โบราณวัตถุ มากกว่าคนทั่วไป โบราณสถาน โบราณวัตถุ เหล่านั้น เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูป ที่ อยู่ในสภาพ ทรุดโทรม ประกอบกับความปรารถนาดี ไม่นิ่งดูดาย เพิกเฉย พระสงฆ์มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่ตนสามารถกระทำได้อาจใช้วิธีชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุ นั้น ด้วยกิจดังกล่าวถือเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่พระสงฆ์ เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุ เสมือนการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา

ตามที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชหัตถเลขาถึง มกุฎราชกุมาร เมื่อคราวทรงเสด็จประพาสวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ความว่า “พระในวัดนี้ ตั้งแต่พระครูเป็นต้นไปเป็นช่างกันโดยมาก รู้จักรักษาของเก่าเป็นอย่างดียิ่ง เช่น ศาลาการเปรียญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญไม่ท่อนไหนผู้เปลี่ยนท่อนนั้น ส่วนที่เป็นลวดลายสลักหรือเขียน อันยังจะเก็บของเก่า

²⁸ กรมศิลปากร, *คู่มือถวายเป็นความรู้แก่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2544), หน้า 101.

²⁹ พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์ คงคปญโญ), *(การคณะสงฆ์และการพระศาสนา)*, หน้า 54

³⁰ พระราชญาณวิสิฐ(เสริมชัย ขยมงคล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ 7, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, 2548), หน้า 245.

ประกอบอย่างดีที่สุดซึ่งจะทำได้แต่ในการซ่อมแซมให้ตีบริบูรณ์อย่างเก่านั้นไม่แต่ถึงมือพระ ถึงมือช่าง หลวงทุกวันนี้ก็ยากที่จะทำให้เข้ากันกับของเดิมได้ รูปภาพเทพชุมนุมที่นั้งเป็นชั้นๆ ในผนังอุโบสถดูได้ ทุกตัว และเห็นได้ว่าไม่มีฝีมือช่างแห่งใดในกรุงเทพเหมือนเลย เช่น หน้าที่ช่างไม้ได้เขียนเป็นหัวโขน เขียนเป็นคนอ้วนๆ ย่นๆ ที่ซึ่งเป็นกนกก็เขียนเป็นหมวดเครา แต่อย่าเข้าใจว่าเขียนเป็นภาพกาก ผู้เขียนนั้นรู้ความคิดเรื่องเครื่องแต่งตัว รู้ว่าจะสอดสวมอย่างไร ไม่ได้เขียนยุ่งๆ อย่างทุกวันนี้ รูปนั้น อยู่ข้างจะลบเลือนมาก เพราะเหตุว่าคงจะได้เขียนก่อน 300 ปี ขึ้นไป เว้นแต่ด้านหน้ามารผจญที่ชำรุด มากจึงได้เขียนเพิ่มขึ้นใหม่ ก็เลยเห็นได้ถนัดว่าความคิดไม่ตลอดลงร่องรอย เสารูปแต่งทาสีน้ำมันเขียน ลายรดน้ำ เปลี่ยนแม่ลายต่างกันทุกคู่ แต่กรอบเชิงอย่างเดียวกัน กรอบเชิงงามนัก”³¹

พระไพศาล วิสาโล กล่าวถึง บทบาทของพระสงฆ์ว่า โดยประเพณีพระสงฆ์ก็ไม่ได้มีหน้าที่ สอนธรรมอย่างเดียว หากยังมีบทบาทในทางโลก เช่น สอนวิชาชีพ ขุดบ่อน้ำ สร้างสะพาน และเป็น ผู้ไกล่เกลี่ยระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน เป็นต้น วัดจึงไม่ใช่สถานอบรมสั่งสอนศีลธรรม จรรยาและ ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น³²

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการที่ได้ศึกษาค้นคว้าบทบาทงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

วีระ เปล่งรัศมี ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานใน จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ คือการให้ความร่วมมือต่อหน่วยงานที่มาทำการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยสนับสนุนบุคคล สถานที่ อาหารที่พักรองลงมาได้แก่ การดำเนินการ ตรวจสอบความเสียหายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในวัดเป็นประจำ ส่วนบทบาทที่ กระทำน้อยที่สุด คือ การเข้าร่วมเป็นสมาชิกหรือกรรมการชมรมหรือกลุ่มเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ โบราณสถาน³³

พระวัชรการ ปญญารโ ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนาวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณี การอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด จากผลการวิจัย พบว่า บุคคลที่อยู่ใกล้ชิดและต้องเห็นความสำคัญของสิมอีสานมากกว่าคนอื่นคือพระสงฆ์ พระสงฆ์จึง มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์บูรณะส่วนที่ชำรุดทรุดโทรม เพิ่มเติมส่วนที่หายไป และพระสงฆ์ยังเป็นผู้กระตุ้นปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนห่วงแหนในสถาปัตยกรรมสิมอีสานด้วย³⁴

³¹ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปกร, *คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน*, อ่างแล้ว หน้า 13.

³² พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกวิกฤต*, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสวดศรีสุทนต์ วงศ์, 2546), หน้า 91

³³ วีระ เปล่งรัศมี, “บทบาทพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย”, วิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2543, หน้า 66.

³⁴ พระวัชรการ ปญญารโ, “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนาวัตถุ ศึกษากรณีการอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์), 2548, หน้า 67.

พระปลัดเกษม ฐิติสมปนโน ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จากผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เกิดเนื่องจากความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกธุดงค์ไปในพื้นที่ต่างๆ จึงปลุกเร้าพื้นฐานทางจิตใจและพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ดังเช่น กรณีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามแบบอย่างครูบาศรีวิชัย ที่ได้เป็นแกนนำในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานทางภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยแนวคิดที่ว่า หากวัดวาอารามอันเก่าแก่ เป็นที่ชำรุดทรุดโทรม หากผู้ปฏิสังขรณ์บำรุงไว้ในพระพุทธศาสนาสืบต่อไปไม่ได้ ท่านจึงสมควรที่จะปฏิสังขรณ์เพื่อสืบศาสนาต่อไป โดยใช้เงินทุนจากการรวบรวมเอาจากแรงศรัทธาของประชาชนชาวเหนืออย่างแท้จริง ซึ่งแม้จะขัดแย้งกับนโยบายในยุคเริ่มต้นของรัฐในภาคกลาง ที่เริ่มเห็นคุณค่าของความเก่าแก่ดั้งเดิม จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะของความเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ บูรณะ และปฏิสังขรณ์สมบัติของพระศาสนา นั้นเอง³⁵

สาตี แก้วตาทิพย์ ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ในด้านการดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถานและโบราณวัตถุที่มีอยู่ในวัด และบทบาทที่พระสงฆ์ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันและการอนุรักษ์แก่นักท่องเที่ยว ส่วนปัญหาที่พบในการดำเนินบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถานและโบราณวัตถุของพระสงฆ์ คือ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ รองลงมาคือ ปัญหาการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรในการดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ และปัญหาด้านบุคลากรที่เชี่ยวชาญที่มีความรู้รวมถึงขาดความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ส่วนข้อเสนอแนะที่พบคือ ต้องการให้กรมศิลปากรจัดสรรงบประมาณมาสนับสนุนรองลงมาคือ ต้องการให้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นหน้าที่ร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งพระสงฆ์ ประชาชน ภาครัฐ และเอกชน³⁶

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโส ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1.บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.96 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ 2) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุแก่ประชาชน และ 3) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์

³⁵ พระปลัดเกษม ฐิติสมปนโน, “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2554, หน้า 119.

³⁶ สาตี แก้วตาทิพย์, “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์), 2550, หน้า 76-77.

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 2. ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า

พระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านสถานะภายในวัด อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนพระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านพรรษา และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามรายละเอียดด้านการวิจัย ดังนี้

3.1 ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้และ ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

3.2 ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุแก่ประชาชน มีข้อเสนอแนะว่า พระสงฆ์ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และ ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรมให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุประจำชุมชน

3.3 ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะว่า ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ และคณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่ง

เป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น³⁷

พระมหาดาวร ธิรจิตโต ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบันที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือ การดูแลรักษาความสะอาดในโบราณสถาน ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติน้อย คือ การปลูกฝังประชาชนในการมีจิตสำนึกรักษ์ และเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานที่ยั่งยืนในอนาคต³⁸

สรุปได้ว่า บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในปัจจุบันที่มีการปฏิบัติมากที่สุดคือ มุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ การดูแล รักษา ความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่อยู่ในวัด ส่วนบทบาทที่ยังมีการปฏิบัติน้อยคือ การปลูกฝังประชาชนให้มีจิตสำนึกรักษาและเล็งเห็นถึงความสำคัญของกาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่อยู่ในท้องถิ่นของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่ยั่งยืนในอนาคต อย่างไรก็ตาม บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในปัจจุบันพบว่ามิได้เป็นทางการ หากแต่เป็นบทบาทแฝงที่เกิดจากการที่โบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เหล่านั้นอยู่ในเขตวัด ดังนั้น ทุกฝ่ายจึงควรสนับสนุนให้บทบาทของพระสงฆ์ในด้านนี้เด่นชัดเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

จากการทบทวนแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

สรุปได้ว่า ระดับบทบาทของพระสงฆ์ มุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอดีตมักดำเนินการตามกำลังเท่าที่จะกระทำได้ ด้วยถือว่าเป็นการซ่อมแซมศาสนวัตถุเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ความสามารถด้านงานช่างของตน และในปัจจุบันยังเน้นด้านการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อร่วมกันดูแลรักษาโบราณสถาน โดยการจัดอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าในการร่วมมือกันทุกฝ่าย ในการอนุรักษ์ดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

³⁷ พระครูใบฎีกาสุพรรณ ธีรวโส (มณีจันทร์), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2555,

³⁸ พระมหาดาวร ธิรจิตโต (จิตรกระเนตร), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2556,

บทที่ 3 สภาพพื้นที่ศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ประมวล แนวคิด ทฤษฎี จากตำรา บทความ คู่มือ รวมทั้งผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นยุทธวิธีแนวทางในการดำเนินการวิจัย สรุปเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

- 3.1 ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม
- 3.2 โบราณสถานเวียงกุมกามที่สำคัญ
- 3.3 ศิลปกรรมเวียงกุมกาม

3.1 ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม

3.1.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาเวียงกุมกาม³⁴

บริเวณพื้นที่ระหว่างแนวสายน้ำแม่ปิงเดิมกับแนวแม่น้ำปิงปัจจุบัน ในเขตตอนใต้ ตัวเมืองเชียงใหม่ลงมาราว 5 กม. คือ ท้องที่ส่วนใหญ่ของตำบลท่าวังตาล บางส่วนของตำบลหนองฝิ่งเขตอำเภอสารภี รวมถึงตำบลป่าแดด และตำบลหนองหอย เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่เฉลี่ยกว่า 3 ตารางกิโลเมตรนั้น เป็นเขตเมือง เวียงโบราณที่เรียกกันว่า เวียงกุมกาม ที่ปรากฏหลักฐานทั้งทางด้านเอกสารตำนานพงศาวดาร และหลักฐานด้านโบราณวัตถุสถานซึ่งชี้ชัดว่ามีการตั้งถิ่นฐานชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ ตั้งแต่ระยะก่อนสมัยล้านนา หรือก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะหลักฐานจากการขุดแต่ง-บูรณะโบราณสถานในเขตเวียงกุมกามเป็นครั้งแรก

ที่วัดช้างค้ำ (กานโถมกุมกามภิรมย์) ในบริเวณสนามหน้าโรงเรียนวัดช้างค้ำ (เดิม) เมื่อปี พ.ศ.2527 ที่ได้พบซากวัดร้างคือฐานวิหารและมณฑปหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ในระดับต่ำกว่าพื้นดินปัจจุบันเฉลี่ย 1.2 เมตร รวมถึงหลักฐานโบราณวัตถุประเภทจารึก พระพิมพ์ พระพุทธรูป เศษภาชนะดินเผา ฯลฯ ที่เป็นลักษณะรูปแบบของรัฐทริภุญไชย และโบราณวัตถุรูปแบบต่างๆในสมัยล้านนา อันแสดงถึงความเป็นชุมชนชายขอบของรัฐทริภุญไชยแต่ดั้งเดิม ที่ได้อยู่อาศัยสืบต่อเนื่องกันเรื่อยมา จนถึงสมัยของรัฐล้านนาในระยะหลัง

ภายหลังจากที่ พญามังราย ปฐมกษัตริย์แห่งรัฐล้านนา ผู้สืบเชื้อสายมาจากราชวงศ์ลาวจ๊กราช แห่งรัฐทริภุญเงินยาง (แ่งที่ราบเชียงราย-เชียงแสน เขตลุ่มน้ำแม่กก-สาย-โขง จังหวัดเชียงราย) สามารถแผ่ขยายขอบเขตดินแดนลงมายึดครองเมืองทริภุญไชยไว้ได้ปี พ.ศ.1824 แล้วในระยะก่อนที่จะได้ก่อตั้งสถาปนาเมืองเชียงใหม่ในปี พ.ศ.1839 ให้เป็นศูนย์กลางราชธานีของรัฐล้านนา นั้น ในระหว่างปี พ.ศ.1829 - 1838 พระองค์ได้ก่อตั้งเวียงกุมกาม และทรงประทับอยู่

³⁴ ไกรสร อุณใจ, ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม, สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561, จาก <https://th.wikipedia.com/>, 2548,

ณ เวียงแห่งนี้ โดยโปรดให้ขุดคูเวียงทั้งสี่ด้าน สร้างวัดกู่คำ สะพานกุมกาม อีกทั้งได้พบหลักฐานการก่อสร้างวัดของขุนนาง และความเคลื่อนไหวของพระสงฆ์ในอีกหลายวัด ในระหว่างประทับอยู่ที่เวียงกุมกามแห่งนี้ พญามังรายได้ยกกองทัพไป หมายจะตีเอาเมืองหงสาวดี และเมืองอังวะ ในเขตประเทศเมียนมาร์ ซึ่งอยู่ในระยะที่กำลังอ่อนแอภายหลังจากรุกรานของพวกมองโกล ที่เจ้าเมืองทั้ง 2 แห่งไม่ยอมทำศึกด้วยแต่ได้ขอผูกมิตรไมตรีโดยได้มอบพระธิดา ข้าทาส และช่างฝีมือหลายหมู่เหล่า ที่โปรดให้กระจายไปสร้างงานอาชีพอยู่ในเขตหัวเมืองต่างๆ พร้อมกับการอุปถัมภ์คำชูปุทธศาสนาเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของคนในสังคมบ้านเมือง มีกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่เรียกกันว่า มังรายศาสตร์ เพื่อปกครองไพร่ฟ้าประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ตามสถานภาพของบุคคล ผู้คนพลเมืองประกอบสัมมาอาชีพ เฉพาะอย่างยิ่งการทำเกษตรกรรมไร่นาตมน้ำแบบเหมืองฝาย คำขายกับต่างบ้านต่างเมือง ยึดมั่นในระบบความเชื่อดั้งเดิม พร้อมๆ กับการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี มีศรัทธาไปวัดรับศีลฟังเทศนาธรรมกันโดยทั่วไป โดยได้สร้างสรรค์ผลงานการก่อสร้างที่เป็นวัดในพุทธศาสนาไว้อันหลายสิบแห่ง ซึ่งบรรดาซากเหลือของวัดต่างๆ ในเขตเวียงกุมกามเหล่านี้ ย่อมเป็นส่วนหนึ่ง ที่แสดงถึงความมั่งคั่งสมบูรณ์ของเวียงกุมกามในอดีตได้เป็นอย่างดี

ปี พ.ศ.1839 พญามังรายได้ย้ายไปสร้างเมืองเชียงใหม่ บริเวณพื้นที่ราบตอนเหนือระหว่างเชิงดอยสุเทพและแม่น้ำปิง และได้ใช้เป็นศูนย์กลางของรัฐล้านนาต่อมา เวียงกุมกามในระยะสมัยที่เมืองเชียงใหม่เป็นราชธานีของรัฐล้านนา ก็ปรากฏความสำคัญในฐานะเป็นเมืองหลวงเก่าที่ตั้งอยู่ในเขตตอนใต้ใกล้เคียงกับเมืองเชียงใหม่เสมอมา คราวหนึ่ง เมื่อครั้งที่พญามังรายประชวร ก็ได้เสด็จมาประทับอยู่ที่เวียงกุมกามนี้อีกระยะหนึ่ง เช่นเดียวกับกรณีของท้าวยี่กุมกาม (ผู้เป็นพี่ของพญาแสนเมืองมา-กษัตริย์ล้านนาองค์ที่ 7) รวมถึงตำแหน่งที่ชื่อ หมื่นกุมกาม ที่ ปรากฏในหลักฐานด้านเอกสารบันทึกทางประวัติศาสตร์ ส่วนหลักฐานทางด้านจารีกนั้น ก็ได้ปรากฏข้อความระบุถึงเวียงกุมกามว่าเป็นชุมชนใหญ่คู่กันกับเมืองเชียงใหม่ ในจารีกวัดพระยืน - เขตนอกเมืองลำพูนทางทิศตะวันออก ที่จารีกขึ้นในปี พ.ศ.1913 อันเป็นเรื่องราวการขึ้นมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตล้านนาของ พระสุมนเถระ ที่เดินทางมาจากรัฐสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย ตามคำกราบบังคมทูลเชิญของพญาเกอณา (พ.ศ.1898-1920) ซึ่งได้มาอยู่จำพรรษาอยู่ที่วัดพระยี่นนี้ร่วม 2 ปีก่อนมาเชียงใหม่ อีกทั้งสอดคล้องกับหลักฐานจากรูปแบบศิลปะสถาปัตยกรรมของวัดต่างๆ ในระยะหลังโดยเฉพาะในรัชกาลของพญาติโลกราช (พ.ศ.1985 - 2031) และพญาเมืองแก้ว (พ.ศ.2039 - 2068) เหล่านี้ ล้วนแสดงถึงความเป็นชุมชนเมือง ที่ไม่เคยร้างผู้คนเรื่อยมา

ตลอดระยะเวลาในสมัยเอกราชของรัฐล้านนา จนกระทั่งเมื่อสายน้ำแม่ปิงเปลี่ยนเส้นทาง การไหล จากที่เคยไหลติวังโค้งผ่านเป็นแนวด้านเหนือของเวียงกุมกาม (จากพื้นที่มุมเมืองทิศตะวันตกเฉียงเหนือไหลมาทางทิศตะวันออก) มาเป็นพุ่งตรงลงมาเป็นแนวทางด้านตะวันตกเวียงกุมกามในปัจจุบัน ซึ่งจากการขุดตรวจพิสูจน์ และวิเคราะห์ชั้นดินทางธรณีวิทยาในระยะที่ผ่านมา (โดยคณะของ อ.สุจิตร์ พิตรากุล แห่งภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ที่ประมาณยุคสมัยกันได้ว่า น่าจะอยู่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ 22 ในระยะที่พม่าปกครองเมืองเชียงใหม่ โดยที่ในระยะก่อนหน้านั้น ก็ได้เกิดมิเหตุการณน้ำท่วมในบริเวณเวียงกุมกามแล้วหลายระลอก เพราะมีที่ตั้งอยู่เขตริมฝั่งแม่น้ำปิงดังกล่าว

รวมถึงการพิจารณาประกอบเพิ่มเติมจากหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุ และรูปแบบด้านศิลปะสถาปัตยกรรมของวัดร้างหลายๆ แห่งก็พบว่า การที่เวียงกุมกามล่มสลายร้างลงไปนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นในสมัยเอกราชของรัฐล้านนา และยังไม่พบเอกสารโบราณใดๆ ที่กล่าวถึงแม่น้ำปิงเปลี่ยนสายหรืออธิบายการล่มสลายของเวียงกุมกาม

กรณีการล่มสลายของเวียงกุมกาม หลักฐานทางโบราณคดีสำคัญที่ถือเป็นข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนได้ในกรณีนี้ คือหลักฐานชั้นดินการทับถมบริเวณเวียงกุมกาม ที่พบจากการขุดแต่ง-ขุดตรวจโบราณสถานในเขตวัดร้างต่างๆ ของกรมศิลปากรในระยะเวลาที่ผ่านมา ที่ล้วนทำให้วินิจฉัยได้อย่างชัดเจนว่า เวียงกุมกามได้ร้างลงไปก่อนหน้าเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ สาเหตุที่เวียงกุมกามร้างลงไปนั้น ไม่ใช่เพราะเกิดขึ้นจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่โดยตรง แต่เป็นเพราะผลพวงของสงคราม จากการที่พม่าเข้ามายึดครองเมืองเชียงใหม่และล้านนาไว้ได้โดยรวม โดยเฉพาะที่เวียงกุมกามนี้ พม่าน่าจะได้เกณฑ์กวาดต้อน ผู้คนพลเมืองไปเป็นข้าทาส/เชลยศึกเสียหมดก่อน แล้วปล่อยให้เวียงกุมกามให้ร้างลง ไม่มีผู้คนอยู่อาศัยทำกิจกรรม อันเป็นเหตุให้ตั้งแต่ระยะนี้เป็นต้นมา วัดวาอารามและบ้านเรือนที่อยู่อาศัยต่างๆ ไม่มีคนดูแล ถูกทอดทิ้งปล่อยให้รกร้างเป็นป่ารกชัฏ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด แล้วต่อมาอีกระยะหนึ่ง (ที่เป็นเวลานานมากพอที่วัสดุสิ่งก่อสร้างต่างๆ ของวัดจะเสื่อมโทรม และได้พังทลายตกลงมากองอยู่รอบๆ ส่วนฐาน บนพื้นดินใช้งานเดิมของวัด) จึงเกิดเหตุการณ์น้ำแม่ปิงท่วมใหญ่ ไหลหลากล้นฝั่งพุ่งตรงลงมาผ่านทับพื้นที่เวียงกุมกาม จากการที่ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของแนวโค้งแม่น้ำปิงดังกล่าว ขณะเดียวกันสายน้ำก็ได้พัดพา เอาตะกอนดิน และกรวดทรายมาทับถมใหญ่ในคราวเดียว เป็นปริมาตรของตะกอนดินกรวดทรายที่มากมายนมหาศาล โดยตลอดทั่วทั้งบริเวณเวียงกุมกาม ในระดับความลึกเฉลี่ย 1-2 เมตร

ต่อมาระยะหลังในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อน้ำแม่ปิงได้เปลี่ยนเส้นทางมาไหลผ่านทางด้านตะวันตกของเวียงกุมกามแล้ว ก็ปรากฏหลักฐานชื่อชุมชนในพื้นที่เขตนี้ใหม่ว่า ท่าวังตาลอันหมายถึง ชุมชนที่ตั้งบ้านเรือน และทำมาหากินในเขตฝั่งตะวันออกใกล้กับแม่น้ำปิง ขณะเดียวกันพื้นที่เขตเวียงกุมกามเดิมได้ใช้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ทำไร่นาปลูกพืชผักผลไม้ต่างๆ โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2548 ที่มีการทำสวนลำไยกันมาก หรือปลูกไว้ตามเขตบ้านพักอาศัยแทบทุกหลังคาเรือน การเริ่มมีชุมชนบ้านเรือนขยายตัวออกไปอยู่อาศัยกันมากขึ้นในปัจจุบันนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตขยายตัวของเมืองและชุมชน จากการใช้วิเทโศบาย เก็บผักใส่ซ้า-เก็บข้าใส่เมือง ของเจ้าหลวงกาวิละ (พ.ศ.2324 - 2358) ประมาณระยะเวลาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา

ในปัจจุบันเวียงกุมกาม ได้กลายเป็นสภาพมาเป็นชุมชนในระดับตำบล (4 ตำบลใน 2 อำเภอ) ที่ผู้คนชาวบ้าน อาศัยอยู่ในบ้านเรือนแบบท้องถิ่นนิยม ไม่มีความผูกพันกับบรรดาวัดร้างต่างๆ จำนวนมากเหล่านี้ เพียงแต่ทราบกันว่าเป็นซากวัดร้าง (ร้าง) ที่บางบ้านไม่ทราบเลยว่าในเขตบ้านของตนจะเป็นอาณาบริเวณวัดมาก่อน แม้ว่าทางราชการจะได้ประกาศเขตที่ดินสงวนของวัดร้างต่างๆ แต่ก็ไม่อาจจำกัดเพียงบางวัด โดยเฉพาะวัดที่ยังคงปรากฏหลักฐานร่องรอยสิ่งก่อสร้างชัดเจน วัดร้างหลายวัดส่วนใหญ่ยังอยู่ในเขตที่ดินเอกชน วัดใหม่ๆ ที่ชุมชนสร้างกันขึ้นมาในระยะหลัง ก็พบว่าเป็นการปรับปรุงซ่อมเสริมสิ่งก่อสร้างของวัดร้างที่มีมาแต่เดิม โดยส่วนใหญ่ยังไม่ได้เข้าไปแตะต้องซากวัดร้างต่างๆ จำนวนกว่า 20 แห่งนี้เลย ยกเว้นกรณีของคหบดีชาวพม่า ที่ เข้ามารับช่วงทำไม้สักสัมปทานในพื้นที่ภาคเหนือ ได้มาซ่อมบูรณปฏิสังขรณ์สิ่งก่อสร้างของวัดต่างๆ ให้เป็น

ศิลปะแบบพม่า โดยเฉพาะวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา ทั้งในเขตตัวเมืองเชียงใหม่ และเวียงกุมกาม (รวมถึงในเขตเมืองลำพูน เมืองลำปาง และเมืองนครชุม -จ.กำแพงเพชร) ประมาณระยะเวลาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา อีกทั้งในช่วงสงครามมหาเอเซียบูรพา ในระยะก่อนที่ญี่ปุ่นจะพ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้มีทหารญี่ปุ่นเข้ามาตั้งฐานกำลังพักอาศัยอยู่ในเขตวัดร้างของเวียงกุมกาม และได้มีการขุดหาสมบัติตามกรุเจดีย์-วิหารหลายแห่ง

จากการขยายตัวของชุมชนระยะ 10-20 ปีที่ผ่านมา ผู้คนที่ได้ย้ายเข้ามาใหม่ อาศัยอยู่ในบ้านจัดสรร แวดล้อมด้วยที่นา สวนลำไย และซากวัดร้าง ที่เป็นโบราณสถานกระจัดกระจายตัวอยู่ทั่วไป ทั้งในเขตเอนกที่ดินของราษฎรบริเวณบ้านเรือน เรือกสวนและไร่นา เฉพาะบางแห่งเพียงส่วนน้อย ที่ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นเขตวัดร้าง และเป็นโบราณสถานของชาติ แต่ยังคงมีการดูแลรักษากันไม่ทั่วถึง ในระยะที่ผ่านมาส่วนใหญ่ จึงยังคงถูกลักลอบขุดทำลายหากรุพระเครื่องและพระพิมพ์ต่างๆ แม้ว่าทางราชการ ได้จัดสรรงบประมาณให้มาดำเนินการขุดแต่งและบูรณะวัดร้างเหล่านี้กันอยู่เสมอๆ

3.2 โบราณสถานเวียงกุมกามที่สำคัญ

ในบริเวณเวียงกุมกามมีสถานที่สำคัญ ดังนี้³⁵

วัดกู่คำหรือวัดเจดีย์เหลี่ยม เป็นวัดที่ตั้งอยู่นอกเวียงกุมกาม พญามังรายทรงให้ขุดคูเมืองทั้ง 4 ด้าน แล้วนำดินที่ขุดได้มาทำเป็นอิฐประกอบกับการใช้ศิลาแลงเพื่อก่อเจดีย์ ลักษณะเจดีย์เป็นเจดีย์กลวงสี่เหลี่ยมข้างในเจดีย์มีทางเข้าออกได้ มีพระพุทธรูปประดับด้านละ 15 องค์ แต่ละด้านมีซุ้มพระชั้นละ 3 องค์ มี 5 ชั้น รวมทั้งองค์เจดีย์มีพระพุทธรูป 60 องค์ โดยวัดนี้สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐมเหสีพระองค์หนึ่งที่สิ้นชีวิตที่เวียงกุมกาม

วัดกานโถม หรือวัดช้างค้ำ เป็นวัดสำคัญของเวียงกุมกามควบคู่กับวัดกู่คำ สาเหตุที่ชื่อวัดกานโถม เพราะตั้งชื่อตามนายช่างกานโถมหรือหลานของพญามังราย ซึ่งเป็นผู้สร้างวัดนี้ พญามังรายโปรดให้สร้างวัดนี้ขึ้นเพื่อบรรจุพระบรมธาตุที่ได้จากประเทศลังกา ลักษณะเจดีย์มีฐานกว้าง 12 เมตร สูง 18 เมตร ทำซุ้มคูหา 4 ทิศ ชั้นล่างไว้พระพุทธรูป 4 องค์ ชั้นบนไว้พระพุทธรูปยืน 1 องค์ การซ่อมเจดีย์กานโถม ครั้งสุดท้ายอยู่ในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ผลของการซ่อมได้กลายเป็นศิลปะพม่าซึ่งเป็นเจดีย์รูปช้างค้ำ อันเป็นที่มาของชื่อวัดช้างค้ำ

วัดหัวหนอง ตั้งอยู่ในเวียงกุมกาม ใกล้กำแพงเมืองด้านเหนือ วัดมีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ภายในวัดมีสิ่งก่อสร้างประกอบด้วยซุ้มโขงประตูใหญ่ อุโบสถ มณฑป วิหารและเจดีย์ ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าเป็นที่ประทับของกษัตริย์มาก่อน

วัดธาตุขาว ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของเวียงกุมกาม อยู่ลึกจากผิวดินประมาณ 1 เมตร ประกอบด้วยเจดีย์ อุโบสถ และมณฑป ลักษณะสถาปัตยกรรมของเจดีย์เป็นเจดีย์กลมตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม แบบศิลปะล้านนา

³⁵ เรื่องเดียวกัน

วัดปู่เปี้ย ตั้งอยู่บริเวณแนวคูน้ำคันดิน ด้านทิศตะวันตกของเวียงกุมกาม อยู่ลึกลงไปจากปัจจุบันประมาณ 2 เมตร โบราณสถานประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ อุโบสถ วิหารมีร่องรอยซ่อมมาหลายสมัย ส่วนองค์เจดีย์ มีลักษณะมีลักษณะศิลปกรรมแบบสุโขทัยและแบบล้านนารวมกัน

วัดอীগัง เป็นวิหารขนาดใหญ่ วิหารและเจดีย์อยู่บนฐานเดียวกัน ลักษณะเจดีย์เป็นองค์ระฆังทรงกลม สันนิษฐานว่าวัดอীগังมีอายุในช่วงศตวรรษที่ 21

วัดน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวัดกานโถม โบราณสถานประกอบด้วยวิหารและเจดีย์ วิหารโถงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านหลังวิหารเป็นซุ้มประดิษฐานพระประธาน สันนิษฐานว่าอาจสร้างในสมัยพุทธศตวรรษที่ 19-20

วัดพระเจ้าองค์ดำ ตั้งอยู่ริมน้ำปิง สาเหตุแห่งการเรียกวัดนี้ คือ มีพระพุทธรูปสีดำอยู่ในบริเวณวัดนี้ ภายในวัดมีเนินโบราณและพบสิ่งก่อสร้างหลายแห่ง มีซุ้มโขงประตูและแนวกำแพง นอกจากนี้ยังมีวัตถุโบราณเป็นพระพุทธรูปและชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดที่ชำรุดถึง 128 ชิ้น ภาชนะดินเผา และเครื่องถ้วยของจีนสมัยราชวงศ์หมิง

วัดไม้ซัง ประกอบด้วยโบราณสถาน ได้แก่ วิหาร เจดีย์ ที่เหลืออยู่เพียงฐานวิหารมีขนาด 11 x 20 เมตร สูง 1.2 เมตร ส่วนเจดีย์เป็นทรงแปดเหลี่ยม และมีฐานซุ้มประตูโขงพร้อมกำแพง

วัดกู่ขาว ตั้งอยู่ริมถนนสายเชียงใหม่-ลำพูน สภาพก่อนการขุดแต่งพบเจดีย์สูงประมาณ 5 เมตร หลังจากขุดลอกดินที่ทับถมอยู่ พบวัดกู่ขาวหันหน้าไปทางทิศใต้ลงสู่แม่น้ำปิง โบราณสถาน 3 แห่ง คือ กำแพงและซุ้มประตู เจดีย์ประธานเป็นศิลปะล้านนา และวิหารที่มีร่องรอยการก่อสร้าง 2 ครั้ง

วัดกู่ป่าด้อม ตั้งอยู่นอกเขตแนวคูเมืองเวียงกุมกาม เยื้องออกไปทางทิศตะวันตก อยู่ลึกจากผิวดินปัจจุบันประมาณ 1 เมตร สันนิษฐานว่าวัดนี้น่าจะก่อสร้างขึ้นในระยะเวลาที่พญามังรายประทับอยู่ที่เวียงกุมกาม ระหว่างปี พ.ศ.1835-1839 และคงสภาพเป็นวัดอยู่เรื่อยมา ซึ่งปรากฏร่องรอยการฉาบผิวนอกของสิ่งก่อสร้างต่างๆ ด้วยปูนขาวมากที่สุดในบรรดาวัดร้างของเวียงกุมกาม และยังพบหลักฐานการก่อกำแพงแก้วของวัดที่สมบูรณ์ที่สุด สถานที่ก่อสร้างประกอบด้วย เจดีย์ ประธาน วิหาร แทนบูชา ล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว มีบันไดทางขึ้นวิหารทางทิศตะวันออก ด้านปลายบันไดเป็นรูปตัวหงา วัดนี้ยังขุดไม่เสร็จ เนื่องจากข้างวิหารทางด้านทิศเหนือ เป็นทางเข้าบ้านราษฎรซึ่งพบร่องรอยวิหารอีกหลัง

วัดโบสถ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก โบราณสถานประกอบด้วย วิหาร ซึ่งเหลือเพียงฐานมีร่องรอย การก่อสร้างสองสมัย และเจดีย์มีฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สันนิษฐานว่ามีอายุราวศตวรรษที่ 2

วัดกู่้ายหลาน เป็นวัดขนาดเล็กตั้งอยู่ภายในเวียงกุมกามด้านเหนือ หลังจากการขุดแต่งเนินโบราณพบวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์เหลือเพียงฐาน แทนบูชา กำแพงแก้ว และซุ้มประตูทางด้านทิศตะวันออก

วัดกู่้ายลี เป็นวัดขนาดเล็ก ตั้งอยู่กลางทุ่งนา หน้าวัดกานโถม เนินโบราณนี้ถูกทิ้งร้างมานาน มีดินโพธิ์ขนาดใหญ่ และหญ้าปกคลุม โบราณสถานประกอบด้วย วิหาร เจดีย์ และแทนบูชา

วัดกุ่มะเกลือ ตั้งอยู่ในเวียงกุ่มกามด้านทิศตะวันออก หลังจากขุดลอกดินออกแล้ว พบเจดีย์ วิหาร ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก

วัดกุ่มไม้ ตั้งอยู่ภายในเวียงกุ่มกามด้านใต้ โบราณสถานประกอบด้วย วิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เจดีย์ทรงแปดเหลี่ยม มีซุ้มประตูโขงและกำแพงแก้ว

วัดกุ่มจ็อกปอก ตั้งอยู่นอกกำแพงเวียงกุ่มกามทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ โบราณสถานประกอบด้วย วิหารและเจดีย์ สันนิษฐานจากภาชนะดินเผา เช่น เต่าเวียงกาหลง เต่าอินทิล เต่าสันกำแพง เครื่องถ้วยจีน คาดว่ามีอายุราวศตวรรษที่ 2

วัดกุ่มกาม ตั้งอยู่ในเวียงกุ่มกามตรงมุมเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย วิหารสองหลัง สันนิษฐานว่ามีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21

วัดพญามังราย ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวัดพระเจ้าองค์ดำ ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ชื่อวัดพญามังรายนี้เป็นชื่อเรียกที่ตั้งขึ้นมาใหม่โดยกรมศิลปากร เนื่องจากไม่ปรากฏหลักฐานกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวัดนี้ แต่เมื่อพิจารณาจากการที่เห็นว่าตั้งอยู่ใกล้วัดพระเจ้าองค์ดำมากที่สุด จนดูเหมือนเป็นวัดเดียวกัน เอกลักษณะของวัดนี้อยู่ที่การสร้างพระวิหารที่ไม่มีทางขึ้นลงหลักไว้ที่ด้านหน้า แต่สร้างไว้ที่ด้านซ้าย (กรณีนี้หันหน้าไปทางหน้าวัด) ในส่วนพระเจดีย์พบร่องรอยการตกแต่งปูนปั้นลายช่องกระจกสอดใส่

วัดหนานช้าง ตั้งตามชื่อเจ้าของที่ดิน ด้านหน้าของวัดอยู่ใกล้แม่น้ำปิง ซุ้มโขงมีลายปูนปั้นประดับเล็กน้อย ถัดจากซุ้มโขงลงไปมีทางเดินและมีวิหาร ซึ่งที่ฐานพระประธานมีลายปูนปั้น ด้านหลังวิหารมีเจดีย์ฐานทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสซ้อนกันสองชั้น เรือนธาตุได้พังเสียหายไปแล้ว เยื้องกับเจดีย์เป็นมณฑป ถัดไปเป็นอุโบสถ

วัดเสาหิน ตั้งอยู่เขตท้องที่ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ในปัจจุบันยังไม่พบหลักฐานที่บันทึกทางประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงเรื่องราวของวัดนี้ในอดีต

วัดหนองผึ้ง ตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกถนนเชียงใหม่-ลำพูนตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เดิมเป็นวัดในสมัยเวียงกุ่มกาม-เชียงใหม่ หรือบางที่อาจจะมิสภาพเป็นวัดดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้วตั้งแต่สมัยทริภุญไชย มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณวัตถุประเภทพิมพ์แบบลำพูน สิ่งก่อสร้างที่สำคัญของวัดนี้ คือ วิหารพระนอน เป็นองค์พระนอนหรือพระพุทธรูปไสยาสน์ขนาดยาว 38 ศอก (39 เมตร)

วัดศรีบุญเรือง ตั้งอยู่เขตตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดที่ได้รับการฟื้นฟูบูรณะขึ้นมาใหม่ในสมัยหลัง ปัจจุบันวัดนี้มีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่

วัดข่อยสามต้น อยู่ในบริเวณด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเขตเวียงกุ่มกาม ชื่อวัดนี้ตั้งตามจุดสังเกตที่เป็นต้นข่อยจำนวน 3 ต้น ที่ขึ้นเจริญเติบโตในพื้นที่บริเวณวัด และไม่ปรากฏความเป็นมาในเอกสารและตัวแทนทางประวัติศาสตร์

วัดพันเลา อยู่ในท้องที่ตำบลหนองหอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นวัดร้างชื่อเดิมที่ชุมชนเรียกสืบทอดต่อกันมา คาดว่ามาจากชื่อวัดที่มีคำนำหน้าว่า “พัน” นำหน้านั้น น่าจะหมายถึง ยศทางทหาร หรือขุนนาง ที่เดิมวัดนี้อาจเป็นวัดอุปถัมภ์ของนายทหารหรือขุนนางชื่อ “เลา” ตั้งอยู่ริมถนนท่าวังตาลซึ่งอยู่นอกเวียงกุ่มกามทางด้านทิศเหนือ สภาพโบราณสถานมีการก่ออิฐกระจายหลายแห่ง พบชิ้นส่วนของพระพุทธรูป และสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจน

ว่าเป็นอะไร และยังคงคาดว่ายังมีอีกหลายวัดที่จมอยู่ใต้พื้นดิน และบ้านเรือนของชาวบ้านที่กำลังรอการบูรณะขึ้นมา

3.3 ศิลปกรรมเวียงกุมกาม

โบราณสถานที่น่าสนใจทางด้านสถาปัตยกรรม³⁶ ล้วนเป็นศาสนาสถานเนื่องในพุทธศาสนา ได้แก่ เจดีย์เหลี่ยม ที่พญามังรายโปรดให้สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 19 โดยถ่ายแบบสถาปัตยกรรมมาจาก เจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน องค์เจดีย์มีฐานสี่เหลี่ยม ประดับซุ้มพระโดยซ้อนชั้นลดหลั่นกันขึ้นไป อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2451 มีการบูรณะซ่อมแซมใหญ่ โดยช่างชาวพม่า ทำให้ลวดลายปูนปั้น และประติมากรรมพระพุทธรูปในซุ้มเป็นศิลปะแบบพม่า เจดีย์ที่วัดหัวหนอง มีซุ้มหมอบคู่ชาหน้าล้อมรอบฐานเจดีย์ลักษณะเดียวกันกับซุ้มล้อมที่เจดีย์รวันเวลี

ในประเทศศรีลังกา เป็นอิทธิพลศิลปะสุโขทัย ประมาณพุทธศตวรรษที่ 19-20 ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-21 ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมในเวียงกุมกาม ได้พัฒนาเป็นศิลปะล้านนาอย่างแท้จริง โดยสร้างเจดีย์ฐานสี่เหลี่ยมย่อมุม มีเรือนธาตุสูง ประดับลูกแก้วอกไก่และชุตมาลัยเถา มียอดเป็นองค์ระฆังขนาดเล็ก เช่น เจดีย์ที่วัดกุโถกไม้ซัง วัดธาตุขาว วัดอীগัง วัดกู่ขาว เป็นต้น เจดีย์บางองค์มีเรือนธาตุสูง และประดับซุ้มพระ 4 ด้าน โดยมีชุตมาลัยเถารองรับองค์ระฆังขนาดเล็ก เช่น เจดีย์ที่วัดปู่เปี้ย วัดวาอารามบางแห่งที่เพิ่งถูกค้นพบในปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ไม่ปรากฏยอดเจดีย์ แต่มีฐานเจดีย์ วิหาร กำแพงแก้ว ฝังจมอยู่ใต้พื้นดิน 1-2 เมตร

ยังคงรักษางานลวดลายปูนปั้นที่วิจิตร งดงามไว้เป็นอย่างดี เช่น หัวบันไดมกรคายนาคลายประดับสิงห์ เหมราช กิเลน ที่วัดหนานช้าง หงส์ ที่วัดหัวหนอง เทวดาปูนปั้นแบบนูนสูงและลวดลายปูนปั้นมกรคายมังกรที่วัดกู่ป่าด้อม เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบโบราณวัตถุ เช่น พระพิมพ์ดินเผาสกุลช่างหริภุญไชย เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ หมิง-ชิง และชิ้นส่วนพระพุทธรูปวิถีชีวิตของผู้คนในเวียงกุมกาม ย่อมหมั่นไม่พ้นกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ด้วยจารีตประเพณี อันสืบเนื่องมาจากข้อกฎหมายโบราณที่เรียกว่า “มังรายศาสตร์”

ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนมาแต่โบราณกาล ทำให้กลิ่นอายของล้านนายังคงอบอวลอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะจากกลุ่มผู้คนที่เรียกตนเองว่า “คนเมือง” ประจักษ์พยานเห็นได้จาก งานรื่นเริง และงานบุญในเทศกาล สำคัญทางพุทธศาสนา ที่ประกอบด้วยพิธีกรรม การแต่งกาย ศิลปะการแสดง และอื่นๆ อีกมากมายที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างแท้จริงกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม โดยความร่วมมือของฝ่ายการเมือง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น กำลังดำเนินการฟื้นฟูและอนุรักษ์เวียงกุมกาม ให้คืนสู่บรรยากาศในอดีตที่รุ่งเรืองของ รุ่งอรุณแห่งนพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่ เป็น “เมืองประวัติศาสตร์” ที่มีวิถีชีวิตของผู้คนอยู่ร่วมกันกับโบราณสถานอย่างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานเวียงกุมกาม สรุปได้ว่า เวียงกุมกามเป็นเมืองเก่าแก่ของอาณาจักรล้านนาที่สร้างขึ้นโดยพญามังรายและได้ล่มสลายลงโดยการถูกน้ำท่วม

³⁶เรื่องเดียวกัน.

อย่างหนักและจมหายลงไปใต้น้ำ ต่อมาได้มีการขุดพบและบูรณะวัดร้างต่างๆ ซึ่งในตำบลท่าวังตาล มีวัดร้างที่อยู่ในเขตเวียงกุมกามจำนวน 20 วัด แต่การดูแลรักษายังคงมีไม่ทั่วถึง เนื่องจากอยู่ในเขตที่ดินของชาวบ้าน ทำให้เสี่ยงต่อการถูกทำลาย

เวียงกุมกาม เป็นชุมชนโบราณมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 600 เมตร ยาว 850 เมตร ขนานไปตามลำน้ำปิงสายเก่า ซึ่งเรียกกันว่า ปิงห่าง กล่าวคือเป็นบริเวณแม่น้ำปิงที่ถูกทิ้งร้าง แต่เนื่องจากกระแสของแม่น้ำปิงเปลี่ยนทิศทาง จึงทำให้เวียงกุมกามเปลี่ยนมาตั้งอยู่ฝั่งทิศตะวันออกดังที่เป็นในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำครั้งนั้น ทำให้เกิดน้ำท่วมเวียงกุมกามครั้งใหญ่จนเวียงกุมกามล่มสลาย และวัดวาอารามจมอยู่ใต้ดินทราย กลายเป็นเมืองร้างไปในที่สุด สภาพเวียงกุมกามถูกทำลายไปมาก แต่ยังพบร่องรอยของกำแพงเมืองซึ่งเป็นคันดิน และเห็นเป็นกำแพง 2 ชั้นตรงกลางระหว่างกำแพงคันด้วยคูเมืองสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในเมืองจนกระทั่ง กรมศิลปากรที่ 4 ได้ค้นพบร่องรอยกำแพงเมืองซากโบราณสถาน เศษเครื่องปั้นดินเผา ซากโบราณสถาน ได้รับการบูรณะจากกรมศิลปากรที่ 4 เช่น วิหารวัดกานโม ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของเวียงกุมกาม วัดอู่คำ วัดปู่เปี้ย วัดธาตุขาว เป็นต้น และยังมีวัดที่เป็นสถานที่สำคัญในเชิงการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีนักท่องเที่ยวมาชื่นชมในปัจจุบันดังนี้

1. วัดเจดีย์เหลี่ยม

ประวัติความสำคัญ : จากหลักฐานด้านเอกสารตำนานและพงศาวดารกล่าวถึงวัดนี้ว่า แต่เดิมชื่อวัดกู่คำ กู่ หมายถึง พระเจดีย์ คำ หมายถึง ทองคำ ที่พญามังรายปฐมกษัตริย์ของแคว้นล้านนาทรงโปรดให้ก่อสร้างสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.1831 ตามข้อความในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ และพงศาวดารโยนกตรงกันดังนี้ เจ้ามังรายจึงหื้อไปเอาดินหนองต่าง มาก่อเจดีย์กู่คำไว้ในเวียงกุมกาม ให้เป็นที่บูชาแก่ชาวเมืองทั้งหลาย เมื่อจุลศักราช 650 (พ.ศ.1831) ปีชวด สัมฤทธิศก โบราณวัตถุสถานสำคัญของวัด คือองค์เจดีย์ประธานรูปทรงมณฑปลด 5 ชั้น มีลักษณะเดียวกับ เจดีย์กู่กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน ที่จัดเป็นรูปแบบเจดีย์ในระยะแรกของแคว้นล้านนา

โดยได้รับอิทธิพลจากแคว้นทริภุญไชย แต่ในสภาพปัจจุบันได้รับการซ่อมบูรณะในปี พ.ศ. 2445 โดยพญาตะก่า-หม่อมป็นโยที่ต่อมาได้รับแต่งตั้งเป็นหลวงโยนการวิจิตร ต้นสกุลพระราชทานอุปโยคิน ผู้เป็นคนหัดตีค้ำไม้ชาวพม่า ที่ได้รับช่วงสัมปทาน ตัดซ้กลากไม้สักในเขตภาคเหนือของบริษัทบอมเบย์-เบอร์มาร์ และบริษัทเบอร์เนียวในสมัยตอนปลายรัชกาลที่ 5 และตั้งบ้านเรือนใช้เป็นที่ทำการด้วยที่หัวฝายท่าวังตาล บนฝั่งตะวันออกแม่น้ำปิง หรือทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในเขตละแวกใกล้เคียงกันกับวัด วัดนี้มีความโดดเด่นหรือเอกลักษณ์อยู่ตรงที่ เป็นวัดกษัตริย์สร้าง มีรูปแบบเจดีย์ที่แสดงอิทธิพลรูปแบบของรัฐทริภุญไชย โดยที่พญามังรายโปรดให้เอามาก่อสร้างไว้ในเวียงกุมกามระยะแรกๆ

สถานที่ตั้ง : วัดเจดีย์เหลี่ยม ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ 1 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่มาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระยะทางประมาณ 5 กม. การเดินทางเข้าถึงโดยเส้นทางถนนสายเกาะกลาง-หนองหอย มีแนวเลียบบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิง ปัจจุบันเป็นวัดมีพระสงฆ์จำพรรษา และประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 97 ตอนที่ 41 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2523 มีโบราณสถานสำคัญที่ขึ้นทะเบียนคือ เจดีย์กู่คำ วิหาร และอุโบสถ ขอบเขตโบราณสถานมีเนื้อที่รวม 1 ไร่ 83 ตารางวา สภาพแวดล้อมของ

วัดโดยทั่วไปมีแนวสายน้ำแม่ปิง อยู่ใกล้เคียงทางด้านตะวันตก โดยรอบเป็นชุมชนบ้านเรือนอาศัยอยู่ กระจัดกระจาย มีร้านค้าย่อยและสถานประกอบการธุรกิจ บริการไม่หนาแน่น โดยเฉพาะตามเส้นทาง แนวถนนสายเกาะกลาง-หนองหอย ที่ผ่านวัดทางทิศเหนือและตะวันตก ทิศตะวันออกและทิศใต้เป็น เขตบ้านเรือนและสวนลำไยของเอกชน ตำแหน่งที่ตั้งวัดปัจจุบันอยู่ในบริเวณพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือ ของเวียงกุมกาม วัดที่ตั้งอยู่ใกล้เคียง คือวัดพญามังราย-พระเจ้าองค์ดำ (ร้าง) และวัดธาตุขาว (ร้าง) ทางตะวันออกเฉียงใต้

ผังรูปแบบการก่อสร้างวัด : วัดสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ภายในวัดประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างต่างๆคือ เจดีย์ประธาน ตั้งอยู่ด้านหลังวิหาร อุโบสถ ตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือตอนหน้าวิหาร กุฏิสงฆ์หลังใหญ่และศาลาโรงครัวไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ และด้านใต้วิหารห่างออกมา บริเวณมุมตะวันตกเฉียงใต้ของวัด เป็นที่ตั้งของกุฏิสงฆ์และอาคารพิพิธภัณฑสถานของวัด ขอบเขตวัด แวดล้อมด้วยกำแพงวัดทั้ง 4 ด้าน มีทางเข้า/ออกหลักทางด้านหน้าและด้านหลังของวัด

ลักษณะทางศิลปะสถาปัตยกรรม : สิ่งก่อสร้างที่สำคัญภายในบริเวณวัด คือเจดีย์ประธาน ซึ่งถือเป็นหลักฐานสำคัญ แสดงถึงการรับอิทธิพลรูปแบบการก่อสร้างพุทธศาสนสถาน จากแคว้นหรือ ภูมิภาคในระแวกแรกๆของการก่อตั้งแคว้นล้านนา ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปสี่เหลี่ยมลด 5 ชั้น คล้ายทรงปิรามิด สร้างก่ออิฐฉาบปูนขาว ฐานล่างเป็นแบบเขียงสี่เหลี่ยมใหญ่ (เฉพาะตอนล่างก่อด้วย ศิลาแลง) ล้อมรอบด้วยขอบเขตกำแพงแก้วทั้ง 4 ด้าน ขนาด 17.45 x 17.45 เมตร ที่มุมฐานเขียงทั้ง 4 ตั้งประดับด้วยประติมากรรมปูนปั้นลอยตัวรูปสิงห์ นั่งชันขาหน้าหันหน้าเหลี่ยมออก ตอนกลาง ระหว่างสิงห์แต่ละด้านสร้างเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับนั่งปางต่างๆ ในศิลปะแบบพม่า- พุกาม ที่นิยมทำซุ้มประกอบด้านข้างซ้ายและขวา ตกแต่งกรอบและเสาซุ้มด้วยลวดลายปูนปั้นพรรณ พฤษภักษา แบบก้านดอกใบเกี่ยวสอดลอยตัว และลายตาฝ้านูนต่ำ เครื่องยอดของซุ้มทำเป็นแบบเจดีย์ จำลองลดชั้นทรงสี่เหลี่ยม 3 ชั้น รองรับส่วนปลียอดลักษณะบัวทรงสี่เหลี่ยม ยอดประดับฉัตรโลหะ ลายฉลุปิดทอง สันหลังคาด้านหลังมีเครื่องยอดตกแต่ง เป็นครีบริรูปสามเหลี่ยมบนปูนเป็นลายใบไม้- ดอกไม้ ตัวมณฑปก่อสร้างเป็นชั้นของห้องสี่เหลี่ยมบนชั้นย่อเก็จบัวคว่ำและหน้ากระดานท้องไม้ ลูกแก้ว จำนวน 5 ชั้น ขนาดลดหลั่นกันขึ้นไป มณฑปแต่ละชั้นทำซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปประทับ ยืนปางต่างๆ ด้านละ 3 ซุ้ม รวมทั้งหมด 60 ซุ้ม ที่กรอบซุ้มตกแต่งลายปูนปั้นแบบพรรณพฤษภักษาเกี่ยว สอด และแบบพญานาค 2 ตัวหางพันกันสลับชั้นกันขึ้นไป มุมตอนบนทั้ง 4 ของมณฑปแต่ละชั้น ประดับเจดีย์จำลอง ตกแต่งลายปูนปั้นยอดประดับฉัตรโลหะ รวมจำนวน 20 องค์ ส่วนเครื่องยอดของ องค์เจดีย์เป็นแบบบัวสี่เหลี่ยม 2 ตอน คั่นด้วยชั้นลูกแก้ว รองรับส่วนปลียอดสี่เหลี่ยม ที่ตกแต่งลายปูนปั้น ประดับด้วยกระจกเคลือบตะกั่วสี (แก้วอั้งวะ) ในส่วนต่างๆ ส่วนยอดสุดประดับฉัตรฉลุโลหะปิดทอง³⁷

2. วัดช้างค้ำ

ประวัติความสำคัญ : ปัจจุบันเชื่อกันว่า วัดช้างค้ำเป็นวัดๆเดียวกับวัดกานโถม ตามที่ได้ กล่าวถึงในเอกสารประเภทตำนาน-พงศาวดาร และเรื่องเล่าขานในท้องถิ่น ก่อสร้างในระยะเวลาที่พญา มังรายประทับและปกครองแคว้นล้านนาอยู่ที่เวียงกุมกาม โดยโปรดให้นายช่างประจำราชสำนักที่ชื่อ กานโถม ไปปรุ้งเครื่องไม้จากเมืองเชียงแสน เพื่อให้มาสร้างวิหารไว้ที่วัดแห่งนี้ แม้ว่าได้พบจารึกที่

³⁷ เรื่องเดียวกัน.

ปรากฏชื่อวัดกานโถมหลายชั้น ซึ่งทางวัดได้เคยเก็บรวบรวมไว้ (ปัจจุบันกระจายตัวไปอยู่ในที่ต่างๆ) ก็ไม่แน่ว่าเป็นของที่ได้ขุดพบในเขตวัดนี้ เพราะบางทีอาจมีผู้นำมาจากที่ต่างๆ ในเขตเวียงกุมกาม หรือที่อื่นๆ ก็เป็นไปได้ แต่หลักฐานสิ่งก่อสร้างฐานอาคารวิหาร-เจดีย์ ที่พบฝังตัวอยู่ใต้ดิน (สนามโรงเรียนวัดช้างค้ำเดิม) และกรมศิลปากรได้เข้ามาดำเนินงานขุดแต่ง-บูรณะในปีพ.ศ.2527 นั้น สามารถยืนยันถึงความเก่าแก่ของชุมชนในเขตพื้นที่นี้ ว่าอยู่ร่วมสมัยเดียวกันกับชุมชนเมือง/แคว้นหริภุญไชย จากหลักฐานพระพิมพ์ ภาชนะดินเผา จารึกอักษรมอญ ฯลฯ อีกทั้งลักษณะรูปแบบพิเศษของการสร้างวิหารให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก อันแตกต่างจากรูปแบบการก่อสร้างของวัดอื่นๆ ในเขตเวียงกุมกาม ที่ส่วนใหญ่หันหน้าไปทางทิศตะวันออกตามคติการก่อสร้างเดิม และวัดที่สร้างให้หันหน้าไปทางทิศเหนือเข้าสู่แม่น้ำปิง ที่เคยไหลผ่านในแนวทิศเหนือตัวเวียง ซึ่งในชั้นนี้พิจารณาว่า น่าจะเป็นวัดที่สร้างหรือซ่อมบูรณะในระยะหลัง

สถานที่ตั้ง : ปัจจุบันเป็นวัดในเขตศูนย์กลางของเวียงกุมกาม และเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา สภาพแวดล้อมทั่วไปทางทิศเหนือ ตะวันตก และใต้ เป็นเขตบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนค่อนข้างหนาแน่น ส่วนทางด้านทิศตะวันออกเป็นเขตที่ลุ่มต่ำทำนามาแต่เดิม ปัจจุบันการเข้าไปก่อสร้างอาคารบ้านเรือน และมีโครงการก่อสร้างบ้านและที่ดินจัดสรร

ผังรูปแบบการก่อสร้างวัด : ในบริเวณวัดช้างค้ำอาจแบ่งโบราณสถานของวัดได้ 2 กลุ่ม ที่พิจารณาว่ามีอายุของการก่อสร้างในระยะต่างกัน 2 สมัย คือกลุ่มแรกสร้างขึ้นแล้วระยะก่อนสมัยการสร้างเวียงกุมกามของพญามังราย อันเป็นกลุ่มโบราณสถานที่พบพระพิมพ์แบบหริภุญไชย และกรมศิลปากรขุดแต่ง-บูรณะในปี พ.ศ.2527 ซึ่งพบการก่อสร้างอาคารซ้อนกัน 2 รุ่นสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตก อีกกลุ่มหนึ่งเป็นโบราณสถานที่เป็นเจดีย์ประธานและวิหารที่ใช้ประโยชน์ของวัดในปัจจุบันที่สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก พิจารณาน่าจะเป็นรูปแบบของวัดที่สร้างในสมัยเวียงกุมกาม วิเคราะห์ตามจารึกที่กล่าวถึงชื่อวัดกานโถม (พ.ศ.2042) อันเป็นวัดที่สืบเนื่องมาตั้งแต่รัชกาลพญามังราย ที่นายช่างกานโถมได้ปรุงเครื่องไม้จากเมืองเชียงแสนมาสร้างวิหาร-วัดกานโถม แต่ทั้งสองกลุ่มนี้มีรูปแบบการก่อสร้างแบบมีเจดีย์ตั้งอยู่ตอนหลังวิหาร เช่นเดียวกัน ในส่วน อุโบสถของวัดที่ตั้งอยู่ระหว่างโบราณสถานทั้ง 2 กลุ่มนั้น พิจารณาว่าสร้างหรือซ่อมบูรณะในระยะรัชกาลที่ 5 หรือราว 100 กว่าปีที่ผ่านมา โดยสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตก เช่นเดียวกับอุโบสถของวัดศรีบุญเรือง วัดหนองผึ้ง และอีกหลายๆ วัดที่ช่างชาวพม่าได้มาซ่อมบูรณะ ยกตัวอย่างในกรณีวัดป่าเป้าตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่พบว่าพระวิหารและอุโบสถสร้างให้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก

ลักษณะทางศิลปะสถาปัตยกรรม : โบราณสถานกลุ่มแรก ที่ควรสร้างในสมัยก่อนสร้างเวียงกุมกาม คือ วิหารและเจดีย์ทรงมณฑปบนฐานลานประทักษิณเตี้ย สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันตกตามคติการก่อสร้างวัดแบบพม่าดั้งเดิม ที่ได้พบหลักฐานการก่อสร้างในเขตเมืองเชียงใหม่หลายวัดที่สร้างพระวิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันตก (เช่นที่วัดป่าเป้าและวัดทรายมูลพม่า) ซึ่งบางท่านวิเคราะห์ว่าเป็นการสร้างให้หันหน้าไปยังเมืองแม่ แต่ในกรณีของเวียงกุมกามที่วัดช้างค้ำนี้ คงเป็นคติการสร้างที่โบราณกว่ามาก เพราะเหตุที่สร้างต่างยุคสมัยกันมาก นอกจากนี้ได้พบหลักฐานพระพิมพ์ดินเผาแบบหริภุญไชย ที่เป็นพระสามหอม พระคง พระสิบลอง จำนวนมาก (รวมๆประมาณ 6 ปีบจากคำบอกเล่า) ที่ส่วนมากพบฝังไว้โดยรอบส่วนฐานวิหาร-เจดีย์

ส่วนโบราณสถานกลุ่มที่สองนั้น สร้างในระบอบสมัยของเวียงกุมกาม หรือระยะหลังมาคือ กลุ่มวิหารใหม่และเจดีย์ประธาน ที่สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก โดยเฉพาะในส่วนของเจดีย์ประธาน ลักษณะเป็นเจดีย์ทรงมณฑปยอดระฆัง ที่ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์โดยช่างชาวพม่าในสมัยหลัง ประมาณระยะเวลาเดียวกับ การซ่อมบูรณะเจดีย์ประธานของวัดเจดีย์เหลี่ยมที่ได้คงรูปทรงโครงสร้างเดิมที่เป็นเจดีย์ทรงมณฑปไว้ แต่ได้ซ่อมดัดแปลงในส่วนฐานให้มีลักษณะย่อเก็จต้นแบบพม่า (ได้พบเหรียญสมัยรัชกาลที่ 5 และเครื่องแก้วสีในกรุที่อยู่ภายในองค์ระฆัง คราวที่องค์เจดีย์ร้าวที่ทางวัดได้ซ่อมปิดทับไว้เหมือนเดิม) รวมถึงการตกแต่งประดับใหม่ด้วยลวดลายในศิลปะพหุวัฒนธรรมเกี่ยวสอด รูปแบบการทำซุ้มพระ ลักษณะพระพุทธรูป ฯลฯ ส่วนพระวิหารของวัดปัจจุบัน เป็นงานการบูรณปฏิสังขรณ์ของวัดในระยะกว่า 15 ปีที่ผ่านมา³⁸

3. วัดหัวหนอง

สถานที่ตั้ง : อยู่ทางตอนเหนือของเวียงกุมกามใกล้กับลำน้ำแม่ปิงสายเดิม (ปิงห่าง) ที่เคยไหลผ่านทางด้านเหนือของวัด สภาพทั่วไปแวดล้อมสวนลำไย ทุ่งนา และบ้านจัดสรร ในปัจจุบันได้รับการขุดแต่ง-บูรณะแล้ว เนื้อที่ของวัดมีจำนวนกว่า 4 ไร่ และมีกลุ่มโบราณสถานกระจายตัวถึง 5 กลุ่มจัดเป็นวัดที่มีสิ่งก่อสร้างมากแห่งที่สุดในเขตเวียงกุมกาม

ประวัติความสำคัญ : อนุมานจากหลักฐานสิ่งก่อสร้างต่างๆ บริเวณวัด ที่มีจำนวนมากแห่ง และมีรูปแบบแผนผังการก่อสร้างที่สลับซับซ้อนหลายกลุ่มดังกล่าว พิจารณาได้ว่าวัดหัวหนองแห่งนี้เดิมต้องเป็นวัดที่มีลำดับความสำคัญต้นๆ ของเวียงกุมกามในอดีตโดยไม่ต้องสงสัย การทำโขงประตูวัดบริเวณทำน้ำแม่ปิง ที่มีลวดลายปูนปั้นประดับอย่างสวยงามตามชั้นในส่วนย่อเก็จย่อมุมต่างๆ กิติ การมีร่องรอยก่อสร้างทับซ้อน กรณีเจดีย์ข้างรอบที่มีเจดีย์สมัยหลังสร้างทับซ้อน นอกเหนือไปจากหลักฐานโบราณวัตถุ ที่พบจากการขุดแต่งศึกษาในระยะที่ผ่านมา ทั้งเศียรพระพุทธรูปหินทรายที่เป็นศิลปล้านนา-พะเยา เศียรพระพุทธรูปสำริดอิทธิพลศิลปะสุโขทัย เศียรพระพุทธรูปสำริดศิลปะเชียงแสน เศียรพระพุทธรูปปูนปั้นและชิ้นส่วนพระพุทธรูปอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง รวมถึงภาชนะดินเผาประเภทน้ำตัน (คนโท) แบบหริภุญไชย เครื่องถ้วยลายคราม ของจีน และจารึกอักษรล้านนา(ตัวเมือง) บนแผ่นอิฐ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแสดงถึงความสำคัญในอดีตของวัดหัวหนองได้โดยแท้

ผังรูปแบบการก่อสร้างวัด : สิ่งก่อสร้างที่เป็นโบราณสถานในเขตวัดหัวหนองแบ่งออกได้ 5 กลุ่ม ที่แต่ละกลุ่มมีสิ่งก่อสร้างที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กลุ่มที่1 ตั้งอยู่ในเขตทางตอนตะวันตกเฉียงใต้ของวัด ประกอบด้วย เจดีย์ข้างล้อม วิหาร และเจดีย์เล็กด้านข้างวิหาร กลุ่มที่2 ตั้งอยู่ระหว่างโบราณสถานกลุ่มแรกกับแนวแม่น้ำปิง ประกอบด้วย วิหารและมณฑป กลุ่มที่3 เป็นโขงประตูวัดและแนวกำแพงวัดที่อยู่ใกล้ชิดลำน้ำแม่ปิงสายเดิม กลุ่มที่สี่ อยู่ด้านหลังทิศใต้โขงประตูวัด ประกอบด้วย กำแพงแก้ว ซากอาคาร บ่อน้ำ และกลุ่มที่ห้าอยู่ทางด้านตะวันออกของกลุ่มที่สี่ ประกอบด้วย แนวกำแพงแก้วพร้อมร่องรอยโขงประตู เจดีย์ วิหาร อุโบสถ และอาคารด้านหน้าซากวิหาร ซึ่งเข้าใจว่าสิ่งก่อสร้างเหล่านี้สร้างเสริมเพิ่มเติมกันหลายสมัย

³⁸ ไกรสร อุณใจ, *ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม*, <https://th.wikipedia.com/2548>,

ลักษณะทางศิลปะสถาปัตยกรรม และการศึกษาเปรียบเทียบ : สิ่งก่อสร้างที่จัดได้ว่าเด่นที่สุด 2 แห่งของวัดหัวหนอง คือโขงประตูกำแพงวัด และเจดีย์ข้างล้อม ซึ่งโขงประตูกำแพงนั้น เป็นช่องทางเข้าออกวัดสร้างก่ออิฐฉาบปูนมีส่วนฐานและห้องลักษณะย่อเก็จขึ้นไปรับส่วนเครื่องยอดหลังคาตกแต่งลายปูนปั้นในส่วนต่างๆ มีลักษณะร่วมกับวัดในเขตแคว้นล้านนาหลายๆแห่ง เช่นเดียวกับโขงประตูกำแพงวัดพระธาตุลำปางหลวง วัดสวนดอก วัด 7 ยอด ซึ่งสามารถกำหนดอายุได้ในเวลาตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ส่วนเจดีย์ข้างล้อมนั้น เป็นลักษณะร่วมกับศิลปะสถาปัตยกรรมลังกา ที่รับผ่านเข้ามาทางแคว้นสุโขทัยในระยะต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ซึ่งการพบหลักฐานเจดีย์สร้างครอบทับกัน เช่นเจดีย์ข้างล้อมองค์นี้ น่าจะเป็นการทำในสมัยพญาสามฝั่งแกน (พ.ศ. 1945-1985) เป็นต้นมา เพราะล้านนามีสำนักสงฆ์กลุ่มใหม่ (สายวัดป่าแดง) ที่ขัดแย้งกับสำนักสงฆ์กลุ่มเดิม(สายวัดสวนดอก)³⁹

4. วัดธาตุขาว

สถานที่ตั้ง : อยู่ทางทิศใต้วัดเจดีย์เหลี่ยม (กุ้คำ) ในเส้นทางผ่านทางเข้าวัดพญามังราย-พระเจ้าองค์ดำมาทางใต้ ในเขตพื้นที่ทางด้านตะวันตกของเวียงกุมกาม สภาพปัจจุบันเป็นวัดร้าง และขึ้นบัญชีเป็นวัดร้างของกรมการศาสนา สภาพแวดล้อมทั่วไปแวดล้อมด้วยสวนลำไยของเอกชน มีถนนบุญรักษ์สายใหม่ตัดผ่านด้านหน้าวัด วัดที่ตั้งอยู่เขตใกล้เคียงคือวัดพญามังราย(ร้าง)-พระเจ้าองค์ดำ(ร้าง) ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ และวัดปู่เปี้ย(ร้าง)ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้

ประวัติความสำคัญ : จากหลักฐานด้านเอกสาร ไม่ปรากฏการกล่าวอ้างอิงถึงประวัติของวัดนี้ว่าก่อสร้างขึ้นเมื่อใด แต่เข้าใจว่าสภาพความเป็นวัดคงเกิดขึ้นแล้วในสมัยเวียงกุมกาม และดำรงอยู่ร่วมสมัยล้านนาเรื่อยมา ที่เรียกกันว่าวัดธาตุขาว ก็เนื่องมาจากแต่เดิมเจดีย์ยังคงปรากฏผิวฉาบปูนสีขาว (ธาตุ หรือ กู่ เป็นคำเรียกขานในท้องถิ่นล้านนา หมายถึง เจดีย์) ลักษณะพิเศษทางด้าน การก่อสร้าง พบการทำ(ฐาน)มณฑปหรือแท่นแก้วชุกชี ที่สร้างอยู่ตรงกลางอาคารใกล้เคียงทางด้านใต้เจดีย์

ผังรูปแบบการก่อสร้างวัด และลักษณะทางศิลปะสถาปัตยกรรม : วัดสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ สิ่งก่อสร้างที่ขุดแต่งพบในบริเวณวัดประกอบด้วย เจดีย์ประธานที่ตั้งอยู่ตอนหลังพระวิหาร อาคารวิหารเล็ก และอุโบสถ ที่สร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ใกล้กับเจดีย์ประธานทางด้านใต้ เจดีย์ประธานสร้างก่ออิฐสอดินฉาบผิวด้วยปูนขาว จากรูปแบบสภาพปัจจุบันที่คงเหลือเฉพาะส่วนฐานเขียงเตี้ยตอนล่าง และชั้นปัทมย่อเก็จ 2 ฐานซ้อนกันพิจารณาว่าน่าจะเป็นเจดีย์ทรงระฆัง วิหาร สภาพคงเหลือหลักฐานเพียงส่วนฐานก่ออิฐสอดิน เช่นเดียวกัน ลักษณะเดิมเมื่อพิจารณาจากตำแหน่ง และร่องรอยโครงสร้างเสาแล้ว เป็นวิหารที่มีหลังคาทรงหน้าจั่วเครื่องไม้มุงด้วยกระเบื้องดินเผา และเนื่องจากการขุดแต่งไม่พบหลักฐานการก่อเรียงอิฐในส่วนผนัง ทำให้เข้าใจว่าเป็นวิหารแบบโถง องค์พระประธานพังทลายไม่เหลือหลักฐาน ที่คงเหลือร่องรอยเฉพาะแท่นฐานชุกชี วิหารเล็กด้านใต้มีแท่นฐานชุกชีหรือโขงพระเจ้าตั้งอยู่กลางห้อง อุโบสถ ปรากฏหลักฐานเพียงส่วนกรอบฐานก่ออิฐในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้า สร้างยกพื้นเตี้ย โดยรอบพบก้อนหินธรรมชาติตั้งวางไว้แสดงขอบเขตพัทธสีมา

³⁹ เรื่องเดียวกัน

จากการขุดแต่งวัดนี้เมื่อปี พ.ศ.2528 ได้พบองค์พระพุทธรูปปูนปั้น ที่แต่เดิมเคยตั้งประดิษฐานบนอาคารวิหารเล็ก แต่ได้ล้มตกลายพระองค์ลงมาที่ขอบฐานด้านหลัง มีส่วนขององค์พระยังคงค่อนข้างสมบูรณ์แต่พระเศียรชำรุด ระยะต่อมาชาวบ้านได้หาช่างมาปั้นแต่งเสริมใหม่ให้มีลักษณะพื้นเมือง ดังเช่นในปัจจุบัน และในระยะเวลาใกล้เคียงกัน ได้มีผู้พบพระพุทธรูปสำริดขนาดเล็กในรูปแบบศิลปะอินเดีย ที่มีร่องรอยเตี้ยแบนด้านหลังสำหรับติดกับวัตถุหรือสิ่งก่อสร้างอื่น ลักษณะประทับนั่งขัดสมาธิเพชรปางมารวิชัยแบบมีวงโค้งประภามณฑล ด้านหลังมีจารีกรูปแบบอักษรอินเดียที่เป็นข้อความคาถาหัวใจพุทธศาสนา⁴⁰

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน

บทที่ 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทและแนวทางดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากพระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 4.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- 4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
- 4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

4.1 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่สังกัดวัดในตำบลท่าวังตาล

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน คือนายกเทศมนตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มัคณยกวัด ในตำบลท่าวังตาล และเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ จำนวน 9 คน ดังที่ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4.1.1 กลุ่มเป้าหมาย

ชื่อ	ตำแหน่ง	ตัวแทน
1.พระครูประภัสสรการ	เจ้าอาวาส วัดบวกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี	ฝ่ายพระสงฆ์
2.พระครูโกวิทวิหารการ	เจ้าอาวาส วัดบ้านกลาง รก.เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล	ฝ่ายพระสงฆ์
3.พระครูสถิตวีรวัตร	เจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ	ฝ่ายพระสงฆ์
4.พระครูสังฆพิชัย	เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม	ฝ่ายพระสงฆ์
5.พระวีระ จนทโซโต	รักษาการเจ้าอาวาส วัดป่าเปอะ	ฝ่ายพระสงฆ์
6.พระอินจันทร์ กนตจारी	ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ	ฝ่ายพระสงฆ์
7.นายอานนท์ สิงห์ตาแก้ว	นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล	ผู้นำชุมชน
8.นางวิมลรัก ตนชื้อ	กำนันตำบลท่าวังตาล	ผู้นำชุมชน
9.นายสิทธิชัย ผ่องใจ	ผู้ใหญ่บ้านเจดีย์เหลี่ยม ม.1	ผู้นำชุมชน
10.นายไพฑูรย์ ไชยอารม	ผู้ใหญ่บ้านช้างค้ำ ม.11	ผู้นำชุมชน

ตารางที่ 4.1.1 กลุ่มเป้าหมาย (ต่อ)

ชื่อ	ตำแหน่ง	ตัวแทน
11.นายทองทิพย์ สิทธิชัย	มัคทายก วัดช้างค้ำ	ผู้นำบุญทางศาสนา
12.นายสง่า นาคเสน	มัคทายก วัดเจดีย์เหลี่ยม	ผู้นำบุญทางศาสนา
13.เจ้าหน้าที่ ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม	เจ้าหน้าที่พนักงาน ประจำศูนย์ฯ	สำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่
14.เจ้าหน้าที่ ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม	เจ้าหน้าที่พนักงาน ประจำศูนย์ฯ	สำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่
15.เจ้าหน้าที่ ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม	เจ้าหน้าที่พนักงาน ประจำศูนย์ฯ	สำนักศิลปากรที่ ๘ เชียงใหม่

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์การวิจัยขอบเขตการวิจัยและการนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

2. ร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

2.1 พระครูสมุห์ธนโชติ จิระธมโม, ดร. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร

คณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

2.2 ดร.ประภาศิริ ศรีภมร ตำแหน่ง อาจารย์ประจำ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2.3 นางหฤทัย พลารักษ์ ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

3) นำร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและเสนอแนะไปแก้ไขให้ถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ แล้วนำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำและแก้ไขแล้วในการใช้สำนวนภาษา ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสมทั่วไปของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมถึงรายละเอียดของเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง

4. นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1-7 สิงหาคม 2561

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมเก็บข้อมูลโดยจากกลุ่มเป้าหมายคือ พระสงฆ์และผู้นำชุมชนหรือผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยได้วางแผนปฏิบัติ ดังนี้

1. ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแนบเอกสารที่เป็นเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างไปยังพระสงฆ์ และผู้นำชุมชนหรือผู้แทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในตำบลท่าวังतालกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เตรียมตัวและกำหนดเวลาในการสัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ทำการถอดเทปบันทึกเสียง แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผล ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เก็บเพิ่มเติมในภายหลังจากพระสงฆ์กลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการศึกษานอกเอกสาร งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือวิชาการ บทความวิชาการ ระเบียบ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ อิเล็กทรอนิกส์

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย คือเจ้าอาวาสวัดในตำบลท่าวังताल อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้นำชุมชน หมู่บ้าน ผู้นำทางบุญ(มัคนายก) ในพื้นที่เวียงกุมกาม และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ ตามความเป็นจริงซึ่งเป็นการวิเคราะห์ที่ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

บทที่ 5 ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทและแนวทางการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากพระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ตอน มีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 5.1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์
- 5.2 บทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 5.3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน
- 5.4 แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน

5.1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผลการสัมภาษณ์ ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ในตำบลท่าวังตาลอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่สังกัดวัดในตำบลท่าวังตาล จำนวน 6 รูป กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรี กำนันผู้ใหญ่บ้าน มัคคนายกวัด ในตำบลท่าวังตาล เจ้าหน้าที่ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม และผู้แทนจากกรมศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่ จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้น 15 รูป/คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำปกครองฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ดังนี้

1. พระครูประภัสสรการ เจ้าอาวาส วัดบวกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี
2. พระครูโกวิทวิหารการ เจ้าอาวาส วัดบ้านกลาง รก.เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล
3. พระครูสถิตวิจิตร เจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ
4. พระครูสังฆพิชัย เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม
5. พระวีระ จันทโชโต รักษาการเจ้าอาวาสวัดป่าเปอะ
6. พระอินจันทร์ กนตจारी ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ
7. นายอานนท์ สิงห์ตาแก้ว นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล
8. นางวิมลรัก ตนชื่อ กำนันตำบลท่าวังตาล
9. นายสิทธิชัย ผ่องใจ ผู้ใหญ่บ้านเจดีย์เหลี่ยม หมู่ที่ 1
10. นายไพฑูรย์ ไชยอารม ผู้ใหญ่บ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11
11. นายทองทิพย์ สิทธิชัย มัคคนายกวัดช้างค้ำ
12. นายสง่า นาคเสน มัคคนายกวัดเจดีย์เหลี่ยม

13. นางสาวแววจันทร์ สุขปิ่น เจ้าหน้าที่ นักวิชาการวัฒนธรรมศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม
14. นางสาวภัทธา ผสมทาม เจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม
15. นางสาวเพ็ญภา ไชยกัน เจ้าหน้าที่ บริการข้อมูล ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

5.2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

5.2.1 การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำปกครองฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า คณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล ได้มีนโยบายให้พระสงฆ์สามเณรทุกวัดในตำบลท่าวังตาล โดยให้เจ้าอาวาสทุกวัดได้กำชับตรวจตรา ให้ความสำคัญกับโบราณสถานเวียงกุมกามเป็นอย่างมาก หากวัดใดในเขตปกครองสงฆ์แล้วมีโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่ของวัดที่ตนปกครองเป็นเจ้าอาวาส อยู่ได้มีการทำนุบำรุงปัดกวาดเช็ดถูเก็บรักษาความสะอาด หาวิธีการป้องกันภัยต่างๆเพื่อรักษาไว้ซึ่งโบราณสถานให้คงสภาพสมบูรณ์พระสงฆ์ สามเณรทุกวัดได้ให้ความสำคัญ ตามที่พระครูประภัสสรการ ได้กล่าวไว้⁴³ สอดคล้องกับ พระครูโกวิทวิหารการ ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ในฐานะที่เราเป็นประชากรของประเทศและเป็นผู้นำในทางจิตวิญญาณ เราเองต้องรักษาและดูแลโบราณสถานของชาติให้ดีที่สุด โดยเริ่มจากตัวเราเองเสียก่อน แล้วจึงชักชวนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการรักษาหวงแหนในโบราณสถานเพื่อจะได้ช่วยกันดูแลรักษาให้อยู่คู่ชาติต่อไป⁴⁴

พระครูสถิตวีรวัตร กล่าวว่า การดูแลโบราณสถาน เวียงกุมกาม ได้จัดให้พระสงฆ์สามเณรภายในวัดช่วยกันดูแลทำความสะอาดเก็บขยะ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม โดยได้จัดกลุ่มจิตอาสาเยาวชน ชาวบ้านศรัทธาของวัดได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา โดยเฉพาะสงฆ์สามเณรเป็นผู้นำในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง⁴⁵ ซึ่งมีความตรงกันกับ พระครูสังฆพิชัย ว่าในฐานะเจ้าอาวาสวัดที่มีโบราณสถานตั้งอยู่ได้ทำการการทะนุบำรุงดูแลรักษาโบราณสถาน ช่วยเป็นหูเป็นตาดูแลความเรียบร้อยของโบราณสถานเวียงกุมกาม จัดให้พระสงฆ์สามเณร ตลอดจนชาวบ้าน และกลุ่มจิตอาสาได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม มิให้เกิดความเสียหายหรือมีการบุกรุกภายในบริเวณที่ตั้งโบราณสถานภายในวัดเกิดความเสียหายหรือถูกทำลาย⁴⁶

สอดคล้องกับ พระวีระ จนทโชโต ได้กล่าวว่า เราในฐานะเจ้าอาวาสวัดที่อยู่ในเขตโบราณสถานเวียงกุมกาม ได้มอบหมายให้พระเณร ชาวบ้าน ศรัทธา ผู้นำชุมชน ได้มีจิตอาสาตั้งใจทำและดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกามให้ดีและจะรักษาให้ดีที่สุด⁴⁷ ซึ่งตรงกับพระอินจันทร์ กนตจारी ได้กล่าวว่า พระสงฆ์สามเณร ผู้นำชุมชน ชาวบ้านตลอดจน กลุ่มเยาวชนกลุ่มจิตอาสา

⁴³ พระครูประภัสสรการ. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดบวกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี : สัมภาษณ์.

⁴⁴ พระครูโกวิทวิหารการ. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดบ้านกลาง รก.เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล : สัมภาษณ์.

⁴⁵ พระครูสถิตวีรวัตร. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ : สัมภาษณ์.

⁴⁶ พระครูสังฆพิชัย. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม : สัมภาษณ์.

⁴⁷ พระวีระ จนทโชโต. (2561, 1 สิงหาคม). รักษาการเจ้าอาวาส วัดป่าเปอะ : สัมภาษณ์.

ได้ช่วยดูแลรักษาทำความสะอาด โบราณสถานเวียงกุมกาม และร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆอำนวยความสะดวกในการดูแลรักษาหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในโบราณสถานเวียงกุมกาม⁴⁸

5.2.2 การให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

พระสงฆ์ให้ความสำคัญและความร่วมมือ ในการเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานภาคเอกชนและกับทางราชการในการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจ มุมมองต่างๆเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นเกิดความตื่นตัวและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เข้มแข็ง นำความรู้มาใช้ในการดูแลรักษาโบราณสถาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจต่อพระสงฆ์ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกามมากยิ่งขึ้น พระครูประภัสสรการ กล่าวไว้ ซึ่งตรงกับพระครูโกวิทวิหารการ ที่กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถานเวียงกุมกาม ประเพณีต่างๆ เช่นประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุเจ้าเวียงกุมกาม เป็นต้น อันเป็นประเพณีดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมจารีตประเพณี ชุมชนชาวบ้านได้มีส่วนร่วมและเกิดแรงบันดาลใจจิตสำนึกเกิดความหวงแหนในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ให้อยู่คู่ชาติเป็นที่ศึกษาเรียนรู้ต่อชนรุ่นหลังสืบต่อไป

สอดคล้องกับพระครูสถิตวิวัฒน์ที่ได้กล่าวว่า ได้จัดประชุมชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และอบรมเยาวชนและนักเรียนในเขตพื้นที่รวมถึงกับหน่วยงานราชการ ในการให้ความรู้ส่งเสริมองค์ความรู้สู่เยาวชนและหน่วยงานต่างๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจเชิงการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม เป็นไปในทิศทางเดียวกับ พระครูสังฆพิชัย ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ได้ส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้รู้ถึงประวัติความเป็นมา อีกทั้งยังสร้างจิตสำนึกในการรักษาอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ให้คงอยู่สืบไป ตรงกับ พระวีระ จันทโชโต ได้กล่าวว่า พระสงฆ์ได้มีการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยเฉพาะหมู่บ้านป่าเปอะ ซึ่งอยู่ในเขตโบราณสถาน มีการณรงค์ให้เก็บรักษาความสะอาดบริเวณหน้าบ้านใครให้มีความสะอาด ในเมื่อเรามีการอบรมของหมู่บ้านแล้วและยังให้เก็บดูแลรักษาโบราณวัตถุต่างๆในเขตโบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อความสวยงามและเป็นระเบียบเรียบร้อยด้วยดีตลอดเสมอมา สอดคล้องในทิศทางเดียวกับ พระอินทร์จันทร์ กนตจारी ได้กล่าวว่า พระสงฆ์เป็นวิทยากรในการอบรมจัดกิจกรรมศึกษาแหล่งเรียนรู้ เป็นต้นร่วมจัดกิจกรรมอบรมเสริมสร้างความรู้ตามบทบาทหน้าที่ของชุมชนในการอยู่อาศัยในบริเวณสถานเวียงกุมกาม สร้างจิตสำนึกมุมมองชุมชน และการเข้าถึงการจัดการ การมีส่วนร่วมของชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการรักษาสร้างบรรทัดฐานความสนใจแก่ชุมชนในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

5.2.3 ความร่วมมือในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

คณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล ได้ให้ความสำคัญโดยเชิญผู้วิทยากรจากหน่วยงานราชการให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมจัดทำแผนพัฒนาแหล่งโบราณสถาน เข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม และเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการขุดค้นแหล่งโบราณสถานในชุมชนที่พระครูประภัสสรการได้กล่าวไว้

สอดคล้องกับ พระครูโกวิทวิหารการ ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ และเข้าร่วมรณรงค์ในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ในวันพระ

⁴⁸ พระอินทร์จันทร์ กนตจारी.(2561, 1 สิงหาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ : สัมภาษณ์.

และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ร่วมเป็นกรรมการ จัดทำแผนการพัฒนา กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุเวียงกุมกาม เป็นไปในทิศทางเดียวกับ พระครูสถิตวิริวัตร ที่กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ได้ร่วมเป็นกรรมการ ให้คำปรึกษาในสำนักงานต่างๆ ในการ ดูแลรักษา บูรณปฏิสังขรณ์ โบราณสถานเวียงกุมกาม ประชาสัมพันธ์ ในการจัดป้าย สื่อทาง อินเทอร์เน็ต และวิทยุ เสียงตามสาย ในการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมต่างๆ ของเวียงกุมกาม เพื่อให้ ชาวสารได้ทราบทั่วถึงและช่วยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ได้ทราบถึง ชาวสาร ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตรงกับ พระครูสังฆพิชัย ที่กล่าวว่า ได้ร่วมเป็นกรรมการจัดทำแผนการพัฒนา และคอยเป็นหูเป็นตาคอยสอดส่องดูแลโบราณเวียงกุม ถ้าหากโบราณสถานเกิดการชำรุดเสียหายก็จะ ประสานงานไปทางกรมศิลปากรและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลจัดการ ที่สำคัญทางวัดได้ ประชาสัมพันธ์ผ่านญาติโยมนักท่องเที่ยวในการรักษาความสะอาดไม่ทำลายโบราณสถานอีกด้วย เป็นไปในทิศทางเดียวกับ พระวีระ จันทโชโต และพระอินจันทร์ กนตจารี ที่ได้กล่าวไว้ว่า พระสงฆ์ได้ เข้าร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนาโบราณสถานเวียงกุมกาม เป็นวิทยากรให้ความรู้ นักท่องเที่ยว ให้เขา มาท่องเที่ยวในโบราณสถานเวียงกุมกาม ร่วมประชุมวางแผนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมจัดกิจกรรม ในการประชาสัมพันธ์รณรงค์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

5.3. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

5.3.1 การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำปกครอง ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า ปัญหาอุปสรรคในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน เวียงกุมกาม ช่องว่างระหว่างวัดและชุมชนต้องกำจัดช่องว่างออก โดยผู้นำชุมชนศรัทธาชาวบ้าน และ เจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล ต้องนำพลังร่วมมือที่มีเข้าปฏิบัติอย่างจริงจังการประสานงาน ร่วมกันในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม พระครูประภัสสรการ กล่าวไว้ ได้สอดคล้อง เดียวกับคณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล ซึ่งมี พระครูโกวิทวิหารการ, พระครูสถิตวิริวัตร, พระครูสังฆพิชัย, พระวีระ จันทโชโต, พระอินทร์จันทร์ กนตจารี, ได้กล่าวไว้ และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ผู้นำชุมชน ที่ว่า ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ว่า คณะสงฆ์ตำบลท่า วังตาล ควรสร้างมิติความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการ เช่น สื่อสารการพูดคุย ซึ่ง ภายในวัดมีโบราณสถานตั้งอยู่ และหน่วยงานหรือกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ค่อยให้ความสำคัญในการ ที่จะมาดูแลทำการปฏิสังขรณ์ โบราณสถานเวียงกุมกาม และพระสงฆ์โดยเฉพาะ เจ้าอาวาสวัดใน ตำบลท่าวังตาล ยังขาดความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวข้อเสนอแนะว่า พระสงฆ์ และผู้นำชุมชน ศรัทธา ชาวบ้าน หน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม มีการจัดอบรมประชุมถวายความรู้ให้กับ พระสงฆ์โดยเฉพาะ เจ้าอาวาส วัดที่มีโบราณสถานอยู่ภายในวัดมีความรู้ความสามารถ ในด้านต่างๆ ที่สามารถดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อเติมเต็มในส่วนที่ยังไม่รู้ และที่ยังต้องศึกษา มีการแผนโยบายการพัฒนา

ที่ยั่งยืนไปในทิศทางเดียวกันกับผู้นำชุมชน ศรัทธาชาวบ้าน หน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ในการวางแผนเพื่อพัฒนาดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

5.3.3 ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า พระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล รวมถึงผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ในด้านต่างๆ ได้สอดคล้องกับคณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเป็นไปในทิศทางเดียวกับผู้นำชุมชนที่ว่า หน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญในการออกมาให้ความรู้ความเข้าใจ ประสานทำงานร่วมกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในการปลูกจิตสำนึกในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ให้เป็นไปอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่กรมศิลปากร และเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญในการออกมาให้ความรู้ความเข้าใจ ประสานทำงานร่วมกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในการปลูกจิตสำนึกในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

5.3.2 ความร่วมมือ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า พระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล รวมถึงผู้นำชุมชน ชาวบ้าน ยังขาดความรู้ความเข้าใจ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ในด้านต่างๆ และยังขาดความสัมพันธ์ในการให้ความร่วมมือ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ได้สอดคล้องกับคณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเป็นไปในทิศทางเดียวกับ ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า พระสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล รวมถึงผู้นำชุมชน ชาวบ้านกลุ่มองค์กรต่างๆ หน่วยงาน ควรจัดระบบมาตรฐาน ในการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกามในการอนุรักษ์หรือบูรณะโบราณสถานเวียงกุมกาม สิ่งสำคัญที่สุดเพื่อความงามที่เป็นเอกภาพทางสถาปัตยกรรมในอดีตที่ยังเหลืออยู่ อย่านำสิ่งใหม่หรืออสังหาริมทรัพย์มาสร้าง โดยต้องศึกษาจากส่วนที่เป็นของแท้ดั้งเดิม มิใช่สิ่งที่ทำใหม่หรือต่อเติมใหม่ ให้อยู่คู่ชาติเป็นที่ศึกษาเรียนรู้ต่อชนรุ่นหลังสืบต่อไป เทศบาลท่าวังตาลได้ร่วมมือกับกรมศิลปากรและอำเภอสารภี สำนักงานวัฒนธรรม ในการดูแลโบราณสถานเวียงกุมกามในปัจจุบันและปัจจุบันได้รับความร่วมมือจากคณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาดูแล รักษา ส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ของเวียงกุมกาม เช่น ประเพณีสงกรานต์ ยี่เป็ง สรงน้ำพระธาตุ เป็นต้น

5.4 แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

5.4.1 การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามพระสงฆ์ควรหาแนวทางเสริมสร้างความสามัคคี ทั้งส่วนราชการบ้านเมืองกลุ่มองค์กร หน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ เพื่อพัฒนาเวียงกุมกามให้สมบูรณ์ จะได้มีความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมรักษาสัมบัติของชาติสู่รุ่นหลัง ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ปลุกจิตสำนึกรู้คุณค่าของ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ว่ามีความสำคัญต่อชาติ ประวัติศาสตร์แผ่นดิน

5.4.2. ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า กรมศิลปกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญในการออกมาให้ความรู้ความเข้าใจ จัดอบรมบรรยายให้ความรู้ จัดทำแผนพัฒนาร่วมกับคณะสงฆ์และหน่วยงานกลุ่มองค์กร ผู้นำชุมชน ในการร่วมมือประสานทำงานร่วมกัน ปลุกจิตสำนึกในการดูแลรักษาโบราณสถาน เวียงกุมกาม ให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

5.4.3 ความร่วมมือ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นเจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ และเป็นผู้นำชุมชน ฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล ได้กล่าวว่า เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า คณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล หน่วยงานราชการ กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่กรมศิลปกร และเจ้าหน้าที่กระทรวงวัฒนธรรม ควรจัดระบบมาตรฐาน ในการดูแลรักษาดูแล โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกามในการอนุรักษ์หรือบูรณะโบราณสถานเวียงกุมกาม สิ่งสำคัญที่สุดเพื่อความงามที่เป็นเอกภาพทางสถาปัตยกรรมในอดีตที่ยังเหลืออยู่ อย่าได้คำนึงถึงหรืออาศัยการสันนิษฐาน โดยต้องศึกษาจากส่วนที่เป็นของแท้ดั้งเดิม มิใช่สิ่งที่ทำใหม่หรือต่อเติมใหม่ ให้อยู่คู่ชาติเป็นที่ศึกษาเรียนรู้ต่อชนรุ่นหลังสืบต่อไป ได้สอดคล้องกับคณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเป็นไปในทิศทางเดียวกับผู้นำชุมชนฝ่ายบ้านเมืองในเขตตำบลท่าวังตาล

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับบทบาทและแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากพระสงฆ์และผู้นำชุมชน ในตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ผลดังนี้

- 6.1 สรุปผลของการวิจัย
- 6.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 6.3 ข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลของการวิจัย

การศึกษาเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อต้องการศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ตำบลท่าวังตาลในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยเลือกพื้นที่กรณีศึกษาแบบเจาะจงและใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและบุคคลในภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากแนวคำถามและแบบสอบถามเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณเวียงกุมกาม และจากการสังเกต ผู้วิจัยสามารถสรุปผลจากการศึกษาได้ ต่อไปนี้

6.1.1 บทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณเวียงกุมกาม

ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณเวียงกุมกาม มุ่งเน้นในด้านการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ด้านการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ พระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน ในอดีตมักดำเนินการตามกำลังเท่าที่จะกระทำได้ ด้วยถือว่าเป็นการซ่อมแซม ศาสนวัตถุเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ความสามารถด้านงานช่างของตน และในปัจจุบันยังเน้นด้านการรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อร่วมกันดูแลรักษาโบราณสถาน โดยมีการจัดอบรมเชิงวิทยากรที่มีองค์ความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน ชาวบ้านและหน่วยงานกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นคุณค่าในฐานะมรดกวัฒนธรรมของชาติ โดยร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อการดูแลรักษาโบราณสถานในท้องถิ่นให้มั่นคง สวยงามทรงคุณค่าอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมหรือเป็นการกระทำที่ดำเนินการตามความเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีในปัจจุบัน

6.1.2 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ในปัจจุบันการดูแลรักษาความสะอาดโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่อยู่ในวัด ชาวบ้านในชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร และพระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในการปลูกฝังประชาชนให้มีจิตสำนึกในการรักษาและเล็งเห็นถึงความสำคัญในอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่อยู่ในท้องถิ่นของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ที่ยั่งยืนในอนาคตสืบต่อไป

6.1.3 แนวทางการพัฒนาบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม พระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นผู้มีแนวคิดริเริ่มในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถานที่ค้นพบในแหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม แต่โดยลำพังเพียงพระสงฆ์ฝ่ายเดียว ไม่อาจทำให้การอนุรักษ์เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยชาวบ้านให้ความร่วมมือกัน ดังนั้น พระสงฆ์ควรมีแนวคิดในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ด้วยวิธีการประสานความคิดระหว่างผู้นำชุมชนและชาวบ้าน และควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากร สำนักงานวัฒนธรรม และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม จัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม จัดอบรมเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในการอนุรักษ์โบราณ โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนสืบต่อไป

6.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้จำแนกประเด็นในการศึกษาออกเป็น 3 ประเด็น คือ

1. จากผลการวิจัยพบว่า การดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับโบราณสถานเวียงกุมกามเป็นอย่างมาก หากวัดใดในเขตปกครองสงฆ์แล้วมีโบราณสถานที่อยู่ในพื้นที่ของวัดที่ตนปกครองเป็นเจ้าของอาศัย อยู่ได้มีการทำนุบำรุง ปัดกวาดเช็ดถูเก็บรักษาความสะอาด หาวิธีการป้องกันภัยต่างๆเพื่อรักษาไว้ซึ่งโบราณสถานให้คงสภาพสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวโร ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า

พระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านสถานะภายในวัด อายุ วุฒิการศึกษาสามัญ และวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ส่วนพระสงฆ์ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลในด้านพรรษา และวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยภาพรวม แตกต่างกัน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3.ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ตามรายละเอียดด้านการวิจัย ดังนี้

1.ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการจัดตั้งกองอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังการโจรกรรมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุร่วมกับพระสงฆ์ พร้อมทั้งติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อสามารถติดตามภาพเหตุการณ์โจรกรรมที่อาจเกิดขึ้นได้และ ควรประสานความร่วมมือกับกรมศิลปากรและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในการจัดอบรมถวายความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่พระสงฆ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระสงฆ์ในสังกัดวัดซึ่งเป็นที่ตั้งหรือเก็บรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

2.ด้านการศึกษาความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุแก่ประชาชน มีข้อเสนอแนะว่า พระสงฆ์ควรรณรงค์ให้ประชาชนในท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ปลูกจิตสำนึกการอนุรักษ์แก่ประชาชน และควรมุ่งกลุ่มเป้าหมายไปที่เยาวชน โดยการปลูกฝังค่านิยมการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และ ควรจัดอบรมหลักสูตรบุคลากรเฉพาะด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ประจำท้องถิ่น แล้วคัดเลือก/แต่งตั้ง บุคลากรผู้มีความสามารถที่ผ่านการอบรมให้เป็นนักวิชาการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุประจำชุมชน

3.ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะว่า ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง วัด และชุมชน ควรทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกันในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ และคณะสงฆ์และภาครัฐ ควรให้อำนาจรับผิดชอบแก่พระภิกษุผู้มีตำแหน่งเป็นผู้ดูแลโบราณสถาน ให้สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบได้โดยตรง โดยข้ามขั้นตอนของสายการบังคับบัญชาบางส่วนที่ไม่จำเป็น เพื่อให้ทันการณ์ความเสียหายที่เกิดขึ้น

2. พบว่าการให้ความรู้ในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม พระสงฆ์ให้ความสำคัญและความร่วมมือ ในการเป็นที่ปรึกษาให้กับหน่วยงานภาคเอกชน และกับทางราชการในการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจมุมมองต่างๆเกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้นเกิดความตื่นตัวและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนให้เข้มแข็ง นำความรู้มาใช้ในการดูแลรักษาโบราณสถาน สร้างความรู้ความเข้าใจให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจต่อพระสงฆ์ ในการดูแลรักษาโบราณเวียงกุมกามมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดเกษม ฐิติสมปนโน ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ โดยฐานะผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เกิดเนื่องจากความเป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และชอบเสียสละ ดังนี้ เมื่อพระสงฆ์ได้ออกธุดงค์ไปในพื้นที่ต่างๆ จึงปลูกเร้าพื้นฐานทางจิตใจและพยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน ดังเช่น กรณีการบูรณปฏิสังขรณ์ตามแบบอย่างครุฑศรีวิชัย ที่ได้เป็นแกนนำในการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถานทาง

ภาคเหนือของประเทศไทย ด้วยแนวคิดที่ว่า หากวัดวาอารามอันเก่าแก่ เป็นที่ชำรุดทรุดโทรม หากผู้ปฏิบัติสงฆ์บำรุงไว้ในพระพุทธศาสนาสืบต่อไปมิได้ ท่านจึงสมควรที่จะปฏิสังขรณ์เพื่อสืบศาสนาต่อไป โดยใช้เงินทุนจากการรวบรวมเอาจากแรงศรัทธาของประชาชนชาวเหนืออย่างแท้จริง ซึ่งแม้จะขัดแย้งกับนโยบายในยุคเริ่มต้นของรัฐในภาคกลาง ที่เริ่มเห็นคุณค่าของความเก่าแก่ดั้งเดิม จึงกล่าวได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยฐานะของความเป็นผู้นำจิตวิญญาณของชุมชน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ บูรณะ และปฏิสังขรณ์สมบัติของพระศาสนา นั่นเอง

3. พบว่าการให้ร่วมมือในการดูแลรักษาอนุรักษโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม คณะสงฆ์ตำบลท่าวังตาล และเจ้าอาวาสทุกวัดในตำบลท่าวังตาล ได้ให้ความสำคัญโดยเชิญผู้วิทายากรจากหน่วยงานราชการให้ความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์โบราณสถาน ร่วมจัดทำแผนพัฒนาแหล่งโบราณสถาน เข้าร่วมเป็นกรรมการในการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม และเข้าร่วมสังเกตการณ์ในการขุดค้นแหล่งโบราณสถานในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาถาวร ธิรจิตโต ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ มากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุจากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานในปัจจุบันที่มีการปฏิบัติมากที่สุด คือการดูแลรักษาความสะอาดในโบราณสถาน ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติน้อย คือ การปลูกฝังประชาชนในการมีจิตสำนึกรักษ์ และเล็งเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์โบราณสถานที่ยั่งยืนในอนาคต

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรหันมาสนใจในการจัดทำแผนพัฒนาโบราณสถานเวียงกุมกาม ให้มากกว่านี้ เพราะเป็นหน้าเป็นตาให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ และประเทศของเรา ควรจะทำงานให้มีศักยภาพมากกว่านี้ หรือควรที่จะมอบให้หน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ ได้ดูแลรับผิดชอบเพราะเป็นผู้ที่เข้าใจในบริบทมากที่สุด

2. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมมือกัน จัดระเบียบในการเข้าชมของ นักท่องเที่ยวให้ดีและฟื้นฟูสิ่งที่ไม่ดีให้ดีขึ้น บุคลากรที่ให้ความรู้ในเรื่องโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของเราไม่มีความรู้ในเรื่องนี้มากพอให้หน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่เข้ามาอบรมบุคลากรในพื้นที่ให้มีความรู้มากขึ้น การพัฒนาและดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เวียงกุมกาม ตลอดถึงของความร่วมมือกับชุมชน

3. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ต้องประชุมวางแผนประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ ระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายจังหวัด ตำรวจและกรมศิลปากร ให้ความรู้แก่ชุมชน ควรจะดูแลให้มากกว่าที่เป็นอยู่ขณะนี้ จัดการอบรมชุมชนปีละ 1 ครั้งโดยผู้ชำนาญการโดยตรง หน่วยงานราชการควรเข้ามาดูแลทุกอาทิตย์หรือเดือนพร้อมชุมชน

4. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการอบรม ถวายความรู้ด้านต่างๆในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่พระสงฆ์ในตำบลท่าวังตาล โดยเฉพาะระดับเจ้าอาวาสทุกวัด และผู้นำชุมชน ชาวบ้านและเยาวชนในท้องถิ่นให้มีความรู้และความรักในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานอย่างยั่งยืน ปีละ 3 ครั้งโดยผู้ชำนาญการโดยตรง

5. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือกันพัฒนาแหล่งโบราณสถาน อย่างมีระบบในเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อประชาชน เพื่อประเทศชาติ มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนอย่างมีระบบ เป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง มิใช่มีแต่โบราณวัตถุตั้งเอาไว้เฉยๆ ปราศจากจิตวิญญาณ ควรบอกประวัติความเป็นมา คุณค่าของโบราณวัตถุสถาน และจะต้องใช้สื่อสมัยใหม่มาจัดเป็นระบบ

6. พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์จัดกิจกรรม วางกลยุทธ์ให้ประชาชนและชุมชนในพื้นที่ ของจังหวัดเชียงใหม่ ได้ตระหนักถึงคุณค่าของโบราณสถานเวียงกุมกาม ผู้นำชุมชน ทั้งนักการเมืองท้องถิ่น จะต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ในการเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ ไม่คิดแทนผู้อื่น โปร่งใส ผู้นำทุกองค์กร ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีมีความเข้าใจ การให้เกียรติ แต่ละองค์กรและชุมชน การไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม กางวางแผนที่ดีรองรับ แบบยั่งยืน บูรณการ รู้จักวิธีพึ่งพาตนเอง ระดมสมอง ระดมความคิด ด้านทักษะ พัฒนาแบบมีส่วนร่วมสืบต่อไป

7. ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงาน กลุ่มองค์กรและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรนำผลของการศึกษาของพระสงฆ์ที่มีบทบาท ในการอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม โดยนำบทบาทของพระสงฆ์แต่ละด้านมาบูรณการกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานเวียงกุมกามสืบต่อไป

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1 การวิจัยในลักษณะแบบนี้ผู้ที่วิจัยจะต้องศึกษารายละเอียดให้ลึกซึ้งโดยเฉพาะการศึกษาเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ตำบลท่าวังตาล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องที่สุด

2. ภาครัฐหรือภาคเอกชนควรมีการส่งเสริมการทำวิจัยในลักษณะนี้ให้มากและอย่างต่อเนื่อง ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกามและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยในเรื่องแบบนี้แะลึก เพื่อเป็นการต่อยอดให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ต่อไป

บรรณานุกรม

1.ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539).

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(1) หนังสือ

กรมศิลปากร. *คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*.

พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2544.

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504, (พิมพ์ครั้งที่ 9), กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมาพันธ์, 2548.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. *คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2544.

งามพิศ สัตยสงวน. *พฤติกรรมทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, (2535).

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (เสริมชัย ชยมงคล. *การบริหารวัด* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์ 2548.

พระราชวรณีย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทยการพิมพ์, 2526.

พัทธา สายหู. *กลไกของสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2529.

ราชบัณฑิตยสถาน. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, (2546).

ลือชา ธรรมวินัยสถิต. *มนุษย์กับสังคม*. เพชรบุรี : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, 539.

วราคม ทีสุกะ. *สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสยาม, 527.

วีรวิทย์ โอตระกุล. *มานุษยวิทยากันเถิด ฉบับ 200 ปีกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2520.

สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. *การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2530.

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. *คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: โรงพิมพ์วารสารส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550.

แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง 2550.

แสง จันทร์งาม, *พุทธศาสนาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ : บรรณาการ 2535),

พระธรรมปิฎก, (ป.อ. ปยุตโต), *มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก, 2542), หน้า 21.

กรมศิลปากร, *คู่มือถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพฯ: สมาพันธ์, 2544), หน้า 101.

พระเทพปริยัติสุธี(วรวิทย์ คงคปญโญ), *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*, หน้า 54

พระราชญาณสิริ(เสริมชัย ชยมงคโล), *การบริหารวัด*, พิมพ์ครั้งที่ 7, (นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์, 2548), หน้า 245.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, *คู่มือการดูแลรักษาโบราณสถาน*,

พระไพศาล วิสาโล, *พุทธศาสนาในอนาคต แนวโน้มและทางออกวิกฤต*, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรัสถะตังค์, 2546) , หน้า 91

(2) วิทยานิพนธ์

พระปลัดเกษม ฐิตสมปโน. *บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554.

พระวัชรกร ปญญาโร. *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ศาสนวัตถุ ศึกษาเฉพาะกรณี การอนุรักษ์อุโบสถ (สิม) ในอำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยใน พระบรมราชูปถัมภ์, 2548.

วีระ เปล่งรัศมี. *บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2543.

สาส์ แก้วดาทิพย์. *บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางโบราณสถาน โบราณวัตถุในจังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.

(3) สัมภาษณ์

พระครูประภัสสรการ. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดบวกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี. สัมภาษณ์.

พระครูโกวิทบริหารการ. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาสวัดบ้านกลาง รก.เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล. สัมภาษณ์.

พระครูสถิตวีรวัตร. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ. สัมภาษณ์.

พระครูสังฆพิชัย. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม. สัมภาษณ์.

พระวีระ จนทโชโต. (2561, 1 สิงหาคม). รักษาการเจ้าอาวาส วัดป่าเปอะ. สัมภาษณ์.

พระอินจันทร์ กนตจารี. (2561, 1 สิงหาคม). ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ. สัมภาษณ์.

อานนท์ สิงห์ตาแก้ว. (2561, 1 สิงหาคม). นายกเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล. สัมภาษณ์.

วิมลรัก ตนซื่อ. (2561, 1 สิงหาคม). กำนันตำบลท่าวังตาล. สัมภาษณ์.

สิทธิชัย ผ่องใจ. (2561, 1 สิงหาคม). ผู้ใหญ่บ้านเจดีย์เหลี่ยม หมู่ที่ 1. สัมภาษณ์.

ไพฑูรย์ ไชยอารม. (2561, 1 สิงหาคม). ผู้ใหญ่บ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11. สัมภาษณ์.

- ทองทิพย์ สิทธิชัย. (2561, 1 สิงหาคม). มัคทายก วัดช้างค้ำ. สัมภาษณ์.
- สง่า นาคเสน. (2561, 1 สิงหาคม). มัคทายก วัดเจดีย์เหลี่ยม. สัมภาษณ์.
- แววจันทร์ สุขปิ่น. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าหน้าที่ นักวิชาการวัฒนธรรม ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม. สัมภาษณ์.
- ภัทรา ผสมทาม. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าหน้าที่ ประชาสัมพันธ์ ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม. สัมภาษณ์.
- เพ็ญภา ไชยกัน. (2561, 1 สิงหาคม). เจ้าหน้าที่ บริการข้อมูล ศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม. สัมภาษณ์.

(4) สื่อสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์

ไกรสิน อุ่ใจ. *ประวัติศาสตร์เวียงกุมกาม*. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2561,
จาก <https://th.wikipedia.com/>, 2548

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. พระครูสมุห์ธนโชติ จิรธมโม,ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาลัยศาสนศาสตร์
สาขาวิชา พุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาพระพุทธรักษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ดร.ประภาศิริ ศรีภมร อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. นางหฤทัย พลารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ
วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงวัฒนธรรม
ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยพายัพ

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

บว. ๓๑

แบบหนังสือรับรองการตรวจสอบเครื่องมือวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ด้วยนักศึกษา ชื่อ พระคุณธวัช วิชา จิตวิทยา วันที่ 10 ก.ค. 2561
รหัสประจำตัว 5920550211005 นักศึกษารุ่นที่ 6 สาขาวิชา จิตวิทยา นามสกุล ชีวิตมารภ
ได้ทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสังฆาธิการอัคริภรณ์ ในรามคถวห.;
วิทยุมภภภภ ภภภภ ภภภภภภ ภภภภ ภภภภ ภภภภภภภภ ภภภภภภภภ

ข้าพเจ้าได้ตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิจัยเรียบร้อยแล้ว มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด สามารถนำไปดำเนินการวิจัยได้ต่อไป

ลงชื่อ พระคุณธวัช
(พระคุณธวัช ชีวิตมารภ) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์หลัก
10/ ก.ค. 61

ลงชื่อ พระคุณธวัช
(พระคุณธวัช ชีวิตมารภ) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ร่วม
10/ ก.ค. 61

หมายเหตุ : * ให้นักศึกษาส่งแบบหนังสือรับรองการตรวจสอบเครื่องมือวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ของอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมกับเอกสาร บว.๓๑ เพื่อขอหนังสือแนบส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ได้จากสำนักงานเลขานุการบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน.....บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โทร. 053 270976 ต่อ 14

ที่ ศธ 6013(2)/221

วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

กราบเรียน พระครูสมุห์ธนโชติ จิระมโม, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระบุญช่วย สุตจิตโต (ยังสามารถ) เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท รหัสนักศึกษา 5920550212005 สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ นักศึกษาผู้นี้ อยู่ในความควบคุมดูแลของ พระมหาวีรศักดิ์ ปณณาวชิโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์ อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ที่ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นักศึกษาผู้นี้ด้วย

จึงกราบเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(พระมหาวีรศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

มหามกุฏราชวิทยาลัย

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

คำชี้แจง : แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และผู้นำชุมชนหรือผู้แทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสม
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องเหมาะสม

โปรดเขียน เครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้องหรือเหมาะสมเพียงใด

วัตถุประสงค์ของ การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์					
1	ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-นามสกุล/อายุ/ตำแหน่ง	✓			
ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
2	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
3	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			
2	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?				
	ข้อเสนอแนะ	✓			
3	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการดูแลรักษา โบราณสถาน เวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
2	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
3	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านความร่วมมือ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			

ลงชื่อ..... วิ.ค (ผู้ประเมิน)

(ทรงคุณวุฒิ (อ.ว.บ.ศ.) จิระวัฒน์, ดร.)

ตำแหน่ง..... อาจารย์

วัน 6 เดือน พ.ค. ปี 2561

มหาวิทยาลัย

(ชุดที่ 1)

แบบวิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง(วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์) บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานวัดร้างในเขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่

รหัส 5920550212008 ผู้ศึกษา พรหมพงษ์ ฐิติคุณ วันที่ 13/12/59 สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา

ชื่อ-สกุลของผู้เชี่ยวชาญ พระครูศรีนันทกิจ ธีระวัฒน์,ดร. ตำแหน่ง อาจารย์

สถานที่ทำงานผู้เชี่ยวชาญ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้ไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบสอบถาม ตอนที่ 1

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
1	✓			+1	
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					

ที่ ศธ 6013(2)/219

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

19 กรกฎาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร ดร.ประภาศิริ ศรีกรมร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระบุญช่วย วิฑิตจิตโต (ยังสามารถ) เป็นนักศึกษา
ระดับปริญญาโท รหัสนักศึกษา 5920550212005 สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้นี้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัด
เชียงใหม่ ทั้งนี้ นักศึกษานี้ อยู่ในความควบคุมดูแลของ พระมหาวิเศษ ปณณวชิโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์
อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และ
ขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นักศึกษานี้ด้วย

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระมหาวิฑิตกิต্ত์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

คำชี้แจง : แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และผู้นำชุมชนหรือผู้แทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสม
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องเหมาะสม

โปรดเขียน เครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้องหรือเหมาะสมเพียงใด

วัตถุประสงค์ของ การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์					
1	ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-นามสกุล/อายุ/ตำแหน่ง	☒	☐	☐	
ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	
2	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	
3	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			
2	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?				
	ข้อเสนอแนะ	✓			
3	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม					
1	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการดูแลรักษา โบราณสถาน เวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
2	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการให้ความรู้ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
3	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านความร่วมมือ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			

ลงชื่อ..... (ผู้ประเมิน)

(อาจารย์ ดร. ร. ทวีศรี ศรีกรม)

ตำแหน่ง..... อธิการ

วัน..... 6 เดือน..... พ.ค ปี..... 2561

มหาวิทยาลัย

(ชุดที่ 1)

แบบวิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง(วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์) มทมาทพระสงฆ์ในตรอนวิกรมโฆราหลิตาณคองคุมกณ
ตามคทวักทวอ อีวออสวรวอ จอจวอไออวอ

รหัส 5๓๐๕๕๖๒๐๐๕ ชื่อนักศึกษา พมมทอวอ วิทจิกโท วันที่ 13 / 2559 สาขาวิชา พุทธทาสจณมอชท
 ชื่อ-สกุลของผู้เชี่ยวชาญ อ.ดร. ปรีภทสวอ ควอกรม ตำแหน่ง อจจวอ
 สถานที่ทงจทงผู้เชี่ยวชาญ มทวอชยลยวอชยอชยอ

คำชี้แจง : ทอเครื่องหมย (✓) ลงในชอจทอตรงคทวอคคเห็นของทงมทจท

1. ใหคะแนน +1 หมยถึง แนจวอวอแบบสอบถมนี้มีหมยสมคทกับเนือหทและสอคคสอจทกับวตุฎประสจคจทงการวอจย
2. ใหคะแนน 0 หมยถึง ไมแนจวอวอแบบสอบถมนี้มีคทวอหมยสมคทกับเนือหทและสอคคสอจทกับวตุฎประสจคจทงการวอจย
3. ใหคะแนน -1 หมยถึง แนจวอวอแบบสอบถมนี้มีไมคทวอหมยสมคทกับเนือหทและสอคคสอจทกับวตุฎประสจคจทงการวอจย

แบบสอบถม ตอนที่ 1

แบบสอบถม ชอจท	ผู้ชยวอชยอจจวอวอแบบสอบถมใหคะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมยเหตุ
	+1	0	-1		
1	✓			+1	
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					

- 3 -

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
47					
48					
49					
50					

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 / 3

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
1	✓			+1	
2	✓			+1	
3	✓			+1	
4	✓			+1	
5	✓			+1	
6	✓			+1	
7	✓			+1	
8	✓			+1	
9	✓			+1	
10					

ลงชื่อ.....

.....
(ดร. ประภาศิริ ศรีภมร)

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

มหาวิทยาลัย

ที่ ศธ 6013(2)/220

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๓๕-๖

19 กรกฎาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางหฤทัย พลารักษ์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ขอรับรองว่า พระบุญช่วย ฐิตจิตโต (ยังสามารถ) เป็นนักศึกษา
ระดับปริญญาโท รหัสนักศึกษา 5920550212005 สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตล้านนา

นักศึกษาผู้มีความประสงค์จะขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัด
เชียงใหม่ ทั้งนี้ นักศึกษาผู้นี้มีความควบคุมดูแลของ พระมหาวิเศษ ปณณวชิโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์
อาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และ
ขอขอบคุณในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่ นักศึกษาผู้นี้ด้วย

จึงเจริญพรามาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

แบบประเมินผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

คำชี้แจง : แบบประเมินความเที่ยงตรง (IOC) ของเครื่องมือการวิจัยเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และผู้นำชุมชนหรือผู้แทน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความ มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และความเหมาะสมในการนำไปใช้เป็นเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย โดยได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเที่ยงตรงดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสม
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าคำถามมีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าคำถามไม่มีความสอดคล้องเหมาะสม

โปรดเขียน เครื่องหมาย ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านว่าข้อความมีความสอดคล้องหรือเหมาะสมเพียงใด

วัตถุประสงค์ของ การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์					
1	ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ-นามสกุล/อายุ/ตำแหน่ง	☒	☐	☐	
ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	
2	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	
3	บทบาทของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	☒	☐	☐	

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม					
1	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษา โบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			
2	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?				
	ข้อเสนอแนะ	✓			
3	ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
	ข้อเสนอแนะ	✓			

ข้อ	ข้อความ	ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ			ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
		+1	0	-1	
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม					
1	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการดูแลรักษา โบราณสถาน เวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?	✓			
2	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการให้ความรู้ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			
3	พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านความร่วมมือ ใน การดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความ ร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?	✓			

ลงชื่อ..... (ผู้ประเมิน)

(พระพรหมวิชัย พงษ์จารวัตร)

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ

วัน 6 เดือน พ.ค. ปี 2561

มหาวิทยาลัย

(ชุดที่ 1)

แบบวิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง(วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์) บทบาทของศิษย์ในการอนุรักษ์โบราณสถานวังมฤค
ศาลหลักเมือง อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

รหัส 5920550212003 ชื่อนักศึกษา พรพรรณ อรุณรัตน์ รุ่นที่ 13 สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา
 ชื่อ-สกุลของผู้เชี่ยวชาญ นาง หฤทัย พงษ์พันธ์ุ ตำแหน่ง นักวิชากรวัฒนธรรม วิชาศิลปกรรม
 สถานที่ทำงานผู้เชี่ยวชาญ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

1. ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
3. ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้ไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบสอบถาม ตอนที่ 1

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
1	✓			+1	
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
47					
48					
49					
50					

แบบสอบถาม ตอนที่ 2/3

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมของ คะแนน	หมายเหตุ
	+1	0	-1		
1	/			+1	
2	/			+1	
3	/			+1	
4	/			+1	
5	/			+1	
6	/			+1	
7	/			+1	
8	/			+1	
9	/			+1	
10					

ลงชื่อ.....

(นางนฤทัย พงษ์รักษ์)

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

มหาวิทยาลัย

(ชุดที่ 2)

แบบวิเคราะห์ความเที่ยงตรงทางเนื้อหาของแบบสอบถามเพื่อการวิจัย (IOC)

ชื่อเรื่อง(วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์) หม่อมราชวงศ์คุณอรุณศรีไพรัชศึกษา ไร่ทองกลม
ตำบลท่าวังเก่า อําเภอลำปาง จังหวัดลำปาง

รหัส ๕๑๕๐๕๐๒๑๒๐๐๕ ชื่อนักศึกษา พระมยุชฌาธิ์จิตต์ วันที่ 13 / ๒๕๕๙

- [] สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา [] สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
 [] สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา [] สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 [] สาขาวิชาสังคมวิทยา

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- ให้คะแนน +1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ให้คะแนน 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- ให้คะแนน -1 หมายถึง แน่ใจว่าแบบสอบถามนี้ไม่มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

แบบสอบถาม ตอนที่ 1

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมคะแนน ของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	+1	
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					

แบบสอบถาม ตอนที่ 2

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมคะแนน ของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	+1	
2	+1	+1	+1	+1	
3	+1	+1	+1	+1	
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมคะแนน ของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					

แบบสอบถาม ตอนที่ 3

แบบสอบถาม ข้อที่	ผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถามให้คะแนน (IOC)			ผลรวมคะแนน ของผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 คน	หมายเหตุ
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	+1	
2	+1	+1	+1	+1	
3	+1	+1	+1	+1	
4	+1	+1	+1	+1	
5	+1	+1	+1	+1	
6	+1	+1	+1	+1	
7					
8					
9					
10					

ที่ ศธ 6013(2)/246

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูประภัสสรการ เจ้าอาวาสวัดบวกรกรเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี

ด้วย พระบุญช่วย จิตฺตจิตฺโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตฺตจิตฺโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/247

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๗๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูโกวิทบริหารการ เจ้าอาวาสวัดบ้านกลาง รก.เจ้าคณะตำบลท่าวังตาล

ด้วย พระบุญช่วย จิตฺตจิตฺโต (ยังสามารถ) นักศึกษปริญญโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปญฺณาวชิโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนั้น

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตฺตจิตฺโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/248

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๖ ๕๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสถิตวิริวัตร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิริศศักดิ์ สุรมณี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/249

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระครูสังฆพิชัย เจ้าอาวาสวัดเจดีย์เหลี่ยม

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปณฺณาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/250

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถนนพหลโยธิน ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๕๓๖ ๕๓๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระวีระ จนทโชโต รักษาการเจ้าอาวาส วัดป่าเปอะ

ด้วย พระบุญช่วย อุตติจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปณณาวชิโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย อุตติจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้ ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/251

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๗๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขออนุญาตขอความช่วยเหลือเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน พระอินจันทร์ กนตจारी ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาวิชโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

เรียนมาด้วยความเคารพ

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/252

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถนนพระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๕๗๐ ๕๗๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายอานนท์ สิงห์ตาแก้ว นายเทศมนตรีตำบลท่าวังตาล

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิดโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิดโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/253

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๓๖ ๕๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางวิมลรัก ตนชื่อ กำนันตำบลท่าวังตาล

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรามาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/254

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสิทธิชัย ผ่องใจ ผู้ใหญ่บ้านเจดีย์เหลี่ยม ม.1

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/255

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายไพฑูรย์ ไชยอารม ผู้ใหญ่บ้านช้างค้ำ ม.11

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาวิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/257

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๕๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายสง่า นาคเสน มัคทายก วัดเจดีย์เหลี่ยม

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปณณวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/256

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๒๗๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นายทองทิพย์ สิทธิชัย มัคคนายก วัดช้างค้ำ

ด้วย พระบุญช่วย รุติจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหากวีเศษ ปญญาวิชโร, รศ.ดร. และ ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย รุติจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้ ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิฑิตศักดิ์ สุธเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/260

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๓๐ ๕๓๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร เจ้าหน้าที่ ประจำศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ญาณาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิฑฐกัฏฐิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/259

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๖ ๕๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร เจ้าหน้าที่ ประจำศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง **บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่** ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี **พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์** เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารถ) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิรัชศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ที่ ศธ 6013(2)/258

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
เลขที่ ๑๐๓ ถ.พระปกเกล้า ต.พระสิงห์ อ.เมืองเชียงใหม่
เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๕๓-๒๗๐ ๙๖๕-๖

3 สิงหาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร เจ้าหน้าที่ ประจำศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

ด้วย พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารต) นักศึกษปริญญาโท สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง บทบาทพระสงฆ์
ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (ศน.ม.) โดยมี พระมหาวิเศษ ปญญาวชิโร, รศ.ดร. และ
ดร.อุเทน ลาพิงค์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้ พระบุญช่วย จิตจิตโต (ยังสามารต) ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำข้อมูลที่ได้
ไปดำเนินการทำการวิจัยต่อไป สำหรับ วัน เวลา นั้น นักศึกษาจะเป็นผู้มาติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

ขอเจริญพร

(พระมหาวิริศศักดิ์ สุรเมธี, ดร.)

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ล้านนา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ภาคผนวก ค
แบบสอบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม
ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

1.แบบสอบถามสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

- สัมภาษณ์ ผู้มีบทบาท 15 ท่าน ในตำบลท่าวังตาล
- ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย
- บันทึก ผู้วิจัย (จดบันทึก/บันทึกเสียง)
- วันสัมภาษณ์
- สถานที่

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาของพระสงฆ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน เวียงกุมกาม

2.โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ให้ครบทุกข้อ

3.ข้อมูลที่ได้จากท่านในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเป็นความลับ จึงไม่มีผลกระทบใดๆต่อท่าน โดยจะนำผลมาใช้เพื่อการวิจัย เท่านั้น

4.การตอบแบบสัมภาษณ์ของท่านจะเป็นองค์ความรู้ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้เกิดการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้

ขอขอบพระคุณในความร่วมมือตอบแบบสัมภาษณ์นี้

พระบุญช่วย ฐิตจิตโต (ยังสามารถ)

พระนักศึกษาศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

(ผู้สัมภาษณ์)

แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์

ด้านสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

1.ชื่อ-นามสกุล/ฉายา/อายุ/ตำแหน่ง

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

1.บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

2.บทบาทของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

3.บทบาทของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

1. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

2. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3. ปัญหาอุปสรรคของพระสงฆ์ ด้านความร่วมมือ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

1. พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน เวียงกุมกาม อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านการให้ความรู้ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม แก่ประชาชน เยาวชน หรือหรือหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. พระสงฆ์มีแนวทางการพัฒนา ด้านความร่วมมือ ในการดูแลรักษาโบราณสถานเวียงกุมกาม กับหน่วยงานราชการ หรือประชาสัมพันธ์ ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถาน

พระราชบัญญัติ

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ

และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2504

เป็นปีที่ 16 ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504”

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

(1) พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พุทธศักราช 2477 และ

(2) พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486

บรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่นในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“โบราณสถาน” หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

“โบราณวัตถุ” หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

“ศิลปวัตถุ” หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลป

“สิ่งเทียมโบราณวัตถุ” หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมโบราณวัตถุหรือส่วนของโบราณวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

“สิ่งเทียมศิลปวัตถุ” หมายความว่า สิ่งที่ทำเทียมศิลปวัตถุหรือส่วนของศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้ หรือที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร

“ทำเทียม” หมายความว่า เลียนแบบ จำลอง หรือทำเอาอย่างด้วยวิธีการใด ๆ ให้เหมือนหรือคล้ายของจริง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมิขนาด รูปลักษณะ และวัสดุอย่างเดิมหรือไม่

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“อธิบดี” หมายความว่า อธิบดีกรมศิลปากร

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 การออกหนังสืออนุญาตและการออกใบอนุญาตซึ่งอธิบดีต้องกระทำตามพระราชบัญญัตินี้ อธิบดีจะมอบหมายให้ข้าราชการในกรมศิลปากรซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปกระทำแทน หรือผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดเป็นผู้กระทำแทนสำหรับท้องที่นั้นก็ได้ การมอบหมายให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

เมื่อได้มีประกาศมอบหมายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ใดกระทำการแทนอธิบดีตามความในวรรคหนึ่งแล้ว คำขอรับหนังสืออนุญาตและใบอนุญาตให้ยื่นต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่นั้น

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมไม่เกินอัตราในบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้ ยกเว้นค่าธรรมเนียมและกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด 1

โบราณสถาน

มาตรา 7 เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใด ๆ ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือมีผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

มาตรา 7 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้าง และให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่ง

ผู้ใดขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดี มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น

สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันรื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้นเงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใดให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น

มาตรา 8 บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วย โบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา 9 โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว และเป็นโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ชำรุด หักพังหรือเสียหายไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้น แจ้งการชำรุด หักพังหรือเสียหายเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่เกิดชำรุด หักพังหรือเสียหายนั้น

มาตรา 9 ทวิ โบราณสถานตามมาตรา 9 ที่ได้จัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระ หรือจัดเก็บผลประโยชน์ใด ๆ อันเกิดจากโบราณสถานนั้น ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมด หรือบางส่วนตามที่อธิบดีกำหนด

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมโบราณสถานตามวรรคหนึ่ง ให้อธิบดีแต่งตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

มาตรา 10 ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้าย โบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา 10 ทวิ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในโบราณสถานเพื่อตรวจดูว่าได้มีการซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลายเคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่าง ๆ ของโบราณสถาน หรือมีการขุดค้นสิ่งใด ๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถานหรือไม่ ในกรณีนี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดหรืออายัดวัตถุที่มีเหตุอันสมควรสงสัยว่าจะเป็นวัตถุที่ได้มาจากการขุดค้นในบริเวณโบราณสถานได้

การตรวจ ยึดหรืออายัดตามความในวรรคหนึ่ง ให้กระทำได้ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก และเมื่อดำเนินการตรวจ ยึดหรืออายัดแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานครให้รายงานต่ออธิบดี ในเขตจังหวัดอื่นให้รายงานต่อผู้ว่าราชการจังหวัดและอธิบดีเพื่อทราบ

มาตรา 11 โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น แม้ว่าจะเป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใด ๆ ทำการซ่อมแซมหรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมได้ แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบก่อน

มาตรา 12 ในกรณีที่มีการโอนโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน และวันเดือนปีที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน

ผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วโดยทางมรดกหรือโดยพินัยกรรมต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับกรรมสิทธิ์ ในกรณีที่มีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณสถานเดียวกันหลายคน เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย

มาตรา 13 เพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพ ปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวง กำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้ และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

การจัดให้เข้าชมโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีทราบก่อนและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 13 ทวิ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการศึกษาและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม อธิบดีมีอำนาจอนุญาตเป็นหนังสือให้บุคคลใดเข้าไปดำเนินกิจการใด ๆ เพื่อหาผลประโยชน์ในบริเวณโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วและมีมิใช่เป็นโบราณสถานที่มิใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยให้ผู้รับอนุญาตออกค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการทั้งสิ้น และผู้รับอนุญาตต้องจ่ายเงินค่าสิทธิค่าตอบแทน และค่าธรรมเนียมอื่นให้แก่กรมศิลปากรเพื่อสมทบกองทุนโบราณคดี ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

หมวด 2

โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

มาตรา 14 เมื่ออธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดที่มีได้อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้น

ในกรณีที่อธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุใดไม่ว่าจะได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ หรือศิลปวัตถุใดที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว สมควรสงวนไว้เป็นสมบัติของชาติ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้า และหากเห็นสมควรก็รักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ให้อธิบดีมีอำนาจจัดซื้อโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นไว้ได้

มาตรา 14 ทวิ เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีอายุตั้งแต่สมัยอยุธยาขึ้นไป ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้เขตท้องที่ใดเป็นเขตสำรวจโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น โดยให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองแจ้งปริมาณ รูปพรรณและสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้นต่ออธิบดีตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายมีอำนาจเข้าไปในเคหสถานของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้น ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการเพื่อประโยชน์ในการจัดทำทะเบียน และในกรณีที่เห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ ให้อธิบดีมีอำนาจดำเนินการตามมาตรา 14 ได้

มาตรา 15 โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา 16 ในกรณีที่โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายสถานที่เก็บรักษา ให้ผู้ครอบครองโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นแจ้งเป็นหนังสือไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันชำรุด หักพัง เสียหาย สูญหาย หรือมีการย้ายนั้น

มาตรา 17 ในกรณีที่มีการโอนโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้โอนจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน และวันเดือนปีที่โอนไปยังอธิบดีภายในสามสิบวันนับแต่วันโอน

ผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วโดยทางมรดกหรือโดยพินัยกรรม ต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีภายในหกสิบวันนับแต่วันได้รับกรรมสิทธิ์ ในกรณีที่มีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุเดียวกันหลายคน เมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย

มาตรา 18 โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน และอยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรจะโอนกันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมาย แต่ถ้าโบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดมีเหมือนกันอยู่มากเกินต้องการอธิบดีจะอนุญาตให้โอนโดยวิธีขายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อประโยชน์แห่งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หรือให้เป็นรางวัลหรือเป็นค่าแรงงานแก่ผู้ขุดค้นก็ได้ ทั้งนี้ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 18 ทวิ โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร หรือที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้และมีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ

รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุชิ้นนั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียม

เมื่อได้มีประกาศตามวรรคหนึ่งแล้ว การผลิต การค้า หรือมีไว้ในสถานที่ทำการค้าซึ่งสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมนั้น ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา และให้ผู้ประสงค์จะผลิตสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมแจ้งรายการสิ่งที่ตนจะผลิตต่ออธิบดีพร้อมทั้งต้องแสดงให้ปรากฏว่าสิ่งที่ตนผลิตนั้นด้วยว่าเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้น

เมื่อได้รับแจ้งตามวรรคสองแล้ว ให้อธิบดีแจ้งรายชื่อผู้ผลิตและรายการสิ่งเทียมโบราณวัตถุและสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมที่จะผลิตนั้นต่ออธิบดีกรมศิลปากรเพื่อประโยชน์ในการส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรด้วย

มาตรา 19 ผู้ใดประสงค์จะทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่มีได้ห้ามทำการค้าตาม

มาตรา 14 วรรคสอง ต้องได้รับใบอนุญาตจากอธิบดี

การขอรับใบอนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีอนุญาต ให้อธิบดีประกาศรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาต ผู้ขอรับใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

มาตรา 19 ทวิ ผู้ใดจะแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุโดยเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่น ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้อธิบดีทราบก่อน และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 19 ตริ ใบอนุญาตตามมาตรา 19 ให้มีอายุใช้ได้จนถึงวันที่ 31 ธันวาคมของปีที่ออกใบอนุญาต ถ้าผู้รับใบอนุญาตประสงค์จะขอต่ออายุใบอนุญาตให้ยื่นคำขอต่ออายุใบอนุญาตต่ออธิบดีก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ เมื่อได้ยื่นคำขอแล้ว ให้ประกอบกิจการต่อไปได้จนกว่าอธิบดีจะสั่งไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาตนั้น

การขอต่ออายุใบอนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในกรณีที่อธิบดีอนุญาต ให้อธิบดีประกาศรายชื่อผู้ได้รับใบอนุญาตในราชกิจจานุเบกษา

ในกรณีที่อธิบดีไม่อนุญาตให้ต่ออายุใบอนุญาต ผู้ขอต่ออายุใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

ถ้ามีการอุทธรณ์การต่ออายุใบอนุญาตตามวรรคสามก่อนที่รัฐมนตรีจะมีคำวินิจฉัย รัฐมนตรีจะสั่งอนุญาตให้ประกอบกิจการไปพลางก่อนเมื่อมีคำขอของผู้อุทธรณ์ก็ได้

มาตรา 20 ผู้รับใบอนุญาตตามมาตรา 19 ต้องแสดงใบอนุญาตไว้ในที่เปิดเผยและเห็นได้ง่าย ณ สถานที่ทำการค้า และให้ผู้รับใบอนุญาตทำบัญชีรายการโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่ง

เทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ควบคุมการทำเทียมที่อยู่ในความครอบครองของตนและรักษาบัญชีนั้นไว้ ณ สถานที่ดังกล่าว ทั้งนี้ ตามระเบียบที่อธิบดีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 21 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในสถานที่ผลิต สถานที่ทำการค้า สถานที่แสดง หรือสถานที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุ ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกหรือระหว่างเวลาทำการ เพื่อตรวจว่าได้มีการปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ หรือเพื่อตรวจดูว่ามีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือมีสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุ ที่มีได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 18 ทวิ อยู่ในสถานที่นั้นหรือไม่ และในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีได้มีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้ หรือมีโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุ หรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุที่มีได้ปฏิบัติตามประกาศที่อธิบดีกำหนดตามมาตรา 18 ทวิ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ ยึดหรืออายัดโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุหรือสิ่งเทียมโบราณวัตถุหรือสิ่งเทียมศิลปวัตถุนั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีได้

มาตรา 21 ทวิ ในการปฏิบัติหน้าที่ อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายหรือพนักงานเจ้าหน้าที่แล้วแต่กรณี ต้องแสดงบัตรประจำตัวต่อเจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในสถานที่ที่ทำการตรวจสอบตามมาตรา 14 ทวิ หรือมาตรา 21 และให้เจ้าของ ผู้ครอบครอง ผู้รับใบอนุญาต หรือผู้ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวอำนวยความสะดวกตามสมควร บัตรประจำตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง”

มาตรา 21 ตริ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมายหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 22 ห้ามมิให้ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ ไม่ว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นจะเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ ออกนอกราชอาณาจักร เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากอธิบดี

การขอรับใบอนุญาตและการอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่ศิลปวัตถุที่มีอายุไม่เกินห้าปีและไม่ได้ขึ้นทะเบียน และการนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุผ่านราชอาณาจักร

มาตรา 23 บุคคลใดประสงค์จะส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว ให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่ออธิบดี ในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งไม่อนุญาต ผู้ขอมีสสิทธิอุทธรณ์ คำสั่งของอธิบดีต่อรัฐมนตรีภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

ในกรณีอธิบดีเห็นสมควรหรือรัฐมนตรีวินิจฉัยให้ออกใบอนุญาตให้ผู้ยื่นคำขอส่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว และเมื่อผู้ยื่นคำขอได้ยินยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขวิธีการและข้อกำหนดว่าด้วยการวางเงินประกัน และหรือการชำระค่าปรับตามที่กำหนดในกฎกระทรวงเกี่ยวกับการส่งโบราณวัตถุและศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวแล้ว ก็ให้อธิบดีออกใบอนุญาตให้ผู้ยื่นเรื่องราวส่งหรือนำวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้

มาตรา 23 ทวิ ในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากรออกนอกราชอาณาจักรเพื่อการศึกษา การวิเคราะห์ การวิจัยการซ่อมแซม หรือประกอบ ให้อธิบดีมีอำนาจส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกนอกราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวได้ เว้นแต่เป็นชิ้นส่วนของโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ต้องนำไปแปรสภาพหรือทำลายไปโดยกระบวนการวิเคราะห์หรือการวิจัยนั้น อธิบดีจะส่งหรือนำออกนอกราชอาณาจักรโดยไม่ต้องนำกลับก็ได้

มาตรา 24 โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งไว้ในราชอาณาจักรหรือในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยพฤติการณ์ซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ ไม่ว่าที่ที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งจะอยู่ในกรรมสิทธิ์หรือความครอบครองของบุคคลใดหรือไม่ ให้ตกเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ผู้เก็บได้ต้องส่งมอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้วมีสิทธิจะได้รับรางวัลไม่เกินหนึ่งในสามแห่งค่าของทรัพย์สินนั้น

อธิบดีตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าของทรัพย์สินและเงินรางวัลตามวรรคหนึ่ง ผู้เก็บได้มีสิทธิอุทธรณ์การกำหนดของคณะกรรมการเป็นหนังสือต่ออธิบดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันทราบการกำหนด คำวินิจฉัยของอธิบดีให้เป็นที่สุด

มาตรา 24 ทวิ ในกรณีที่ใบอนุญาตที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้สูญหายหรือถูกทำลายในสาระสำคัญ ให้ผู้รับใบอนุญาตยื่นคำขอรับใบแทนใบอนุญาตต่ออธิบดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันทราบการสูญหายหรือถูกทำลาย การขอรับใบแทนใบอนุญาตและการออกใบแทนใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

หมวด 3

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

มาตรา 25 ให้มีพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเป็นที่เก็บรักษาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจะจัดตั้งขึ้น ณ ที่ใด หรือจะให้สถานที่ใดเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตลอดถึงการถอนสภาพพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่มีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 26 โบราณวัตถุและศิลปวัตถุซึ่งเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินและอยู่ในความดูแลรักษาของกรมศิลปากรนั้น จะเก็บรักษาไว้ ณ สถานที่อื่นใดนอกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมิได้ แต่ในกรณีที่ไม่อาจหรือไม่สมควรจะนำมาเก็บรักษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติและได้รับอนุญาตจากอธิบดีแล้วจะเก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑสถานอื่น วัด หรือสถานที่ของทางราชการก็ได้

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับแก่กรณีที่อธิบดีอนุญาตให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุไปแสดง ณ ที่ใด ๆ เป็นการชั่วคราว หรือในกรณีที่อธิบดีมีคำสั่งให้นำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุออกจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเพื่อประโยชน์ในการซ่อมแซมหรือบูรณะ

ในกรณีที่โบราณวัตถุและศิลปวัตถุใดมีเหมือนกันหลายชิ้น อธิบดีจะอนุญาตให้กระทรวง ทบวง กรมใดเป็นผู้เก็บรักษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุนั้นบางชิ้นก็ได้

มาตรา 27 เพื่อประโยชน์ในการรักษาความปลอดภัย ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้เข้าชมปฏิบัติในระหว่างเข้าชมได้ และจะกำหนดให้ผู้เข้าชมเสียค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นด้วยก็ได้

หมวด 4

กองทุนโบราณคดี

มาตรา 28 ให้จัดให้มีกองทุนขึ้น เรียกว่า “กองทุนโบราณคดี” เพื่อใช้จ่ายในกิจการอันเป็นประโยชน์แก่โบราณสถานหรือการพิพิธภัณฑ์

มาตรา 29 กองทุนโบราณคดีประกอบด้วย

(1) เงินที่ได้มาตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้

(2) เงินผลประโยชน์อันเกิดจากโบราณสถาน

(3) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้ทูลให้

(4) เงินทุนกองกลางและเงินทุนตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑ์แห่งชาติ ซึ่งกรมศิลปากรมีอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 30 การเก็บรักษาและการจ่ายเงินกองทุนโบราณคดี ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีกำหนด

หมวด 4 ทวิ

การพักใช้และการเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา 30 ทวิ ผู้รับใบอนุญาตผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง ประกาศ หรือระเบียบที่ออกตามพระราชบัญญัตินี้ หรือเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนด อธิบดีมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้มีกำหนดครั้งละไม่เกินหกสิบวัน แต่ในกรณีที่มีการฟ้องผู้รับใบอนุญาตต่อศาลว่าได้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ อธิบดีจะสั่งพักใช้ใบอนุญาตไว้จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดก็ได้ผู้ถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตจะขอรับใบอนุญาตใด ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตนั้นไม่ได้

มาตรา 30 ทริ เมื่อปรากฏว่าผู้รับใบอนุญาตผู้ใดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัตินี้หรือฝ่าฝืนคำสั่งพักใช้ใบอนุญาต อธิบดีมีอำนาจสั่งเพิกถอนใบอนุญาตได้

ผู้ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตจะขอรับใบอนุญาตใด ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้อีกไม่ได้จนกว่าจะพ้นสองปีนับตั้งแต่วันที่ถูกเพิกถอนใบอนุญาต

มาตรา 30 จัตุวา คำสั่งพักใช้และคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตให้ทำเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้รับใบอนุญาตทราบ ในกรณีที่ไม่มีพบตัวหรือบุคคลดังกล่าวไม่ยอมรับคำสั่ง ให้ปิดคำสั่งไว้ ณ ที่เปิดเผยเห็นได้ง่ายที่สถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตหรือภูมิสำเนาของผู้รับใบอนุญาตนั้น และให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวได้ทราบคำสั่งนั้นแล้วตั้งแต่วันที่ปิดคำสั่ง

คำสั่งพักใช้และคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตตามวรรคหนึ่งให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาและจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือโดยวิธีอื่นด้วยก็ได้

มาตรา 30 เบื้อง ผู้ถูกสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อรัฐมนตรีภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง

คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

การอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งพักใช้หรือคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตนั้น

หมวด 5

บทกำหนดโทษ

มาตรา 31 ผู้ใดเก็บได้ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ซ่อนหรือฝังหรือทอดทิ้งโดยพลการณซึ่งไม่มีผู้ใดสามารถอ้างว่าเป็นเจ้าของได้ และเบียดบังเอาโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นเป็นของตนหรือของผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 31 ทวิ ผู้ใดซ่อนเร้น จำหน่าย เอาไปเสีย หรือรับซื้อรับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใด ๆ ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุอันได้มาโดยการกระทำความผิดตามมาตรา 31 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำไปเพื่อการค้า ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 32 ผู้ใดบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 33 ผู้ใดทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่า ทำให้ไร้ประโยชน์หรือทำให้สูญหายซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 34 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 9 มาตรา 12 มาตรา 13 วรรคสอง มาตรา 14 ทวิ มาตรา 16 มาตรา 17 หรือมาตรา 20 หรือไม่ปฏิบัติตามกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 13 หรือมาตรา 27 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 35 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 10 หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา 10 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 36 ผู้ใดทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้าตามประกาศที่ออกตามมาตรา 14 วรรคสอง หรือฝ่าฝืนมาตรา 15 หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่อธิบดีกำหนดไว้ในหนังสืออนุญาตตามมาตรา 15 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 36 ทวิ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามประกาศที่ออกตามมาตรา 18 ทวิ วรรคสอง หรือไม่แจ้งรายการสิ่งที่ตนผลิตต่ออธิบดี หรือไม่แสดงให้ปรากฏที่สิ่งที่ตนผลิตว่าเป็นสิ่งที่ได้ทำเทียมขึ้นตามมาตรา 18 ทวิ วรรคสอง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 37 ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 37 ทวิ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามมาตรา 19 ทวิ หรือประกาศที่ออกตามมาตรา 19 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 37 ตรี ผู้ใดขัดขวางหรือไม่อำนวยความสะดวกตามสมควรแก่อธิบดีหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 38 ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนออกนอกราชอาณาจักร อันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 22 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 39 ผู้ใดส่งหรือนำโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วออกนอกราชอาณาจักรอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 22 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา 40 ให้ผู้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าชมเป็นปกติธุระอยู่แล้วในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ยื่นคำขอรับใบอนุญาตจากอธิบดีให้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ความในมาตรา 19 และมาตรา 20 มิให้ใช้บังคับแก่ผู้ทำการค้าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ หรือแสดงโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุให้บุคคลชมโดยเรียกเก็บค่าชมเป็นปกติธุระ ซึ่งได้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตโดยถูกต้องตามความในวรรคก่อน ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจนถึงวันที่ได้รับใบอนุญาต

ภาคผนวก จ
ภาพถ่าย

ภาพที่ 1-2 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูประภัสสรการ เจ้าอาวาสวัดบวกรกเหนือ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3-4 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูโกวิทวิหารการเจ้าอาวาส วัดบ้านกลาง รักษาการเจ้าคณะตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 5-6 ภาพการสัมภาษณ์ พระครูสังฆพิชัย เจ้าอาวาส วัดเจดีย์เหลี่ยม

ภาพที่ 7-8 ภาพการสัมภาษณ์ พระอาจารย์วีระ จนทโชโต รักษาการเจ้าอาวาสวัดป่าเปอะ

ภาพที่ จ_9-10 ภาพการสัมภาษณ์ พระอินจันทร์ กนตจारी ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดช้างค้ำ

ภาพที่ 10-11 ภาพการสัมภาษณ์ นายอานนท์ สิงห์ตาแก้ว นายเทศมนตรี ตำบลท่าวังตาล

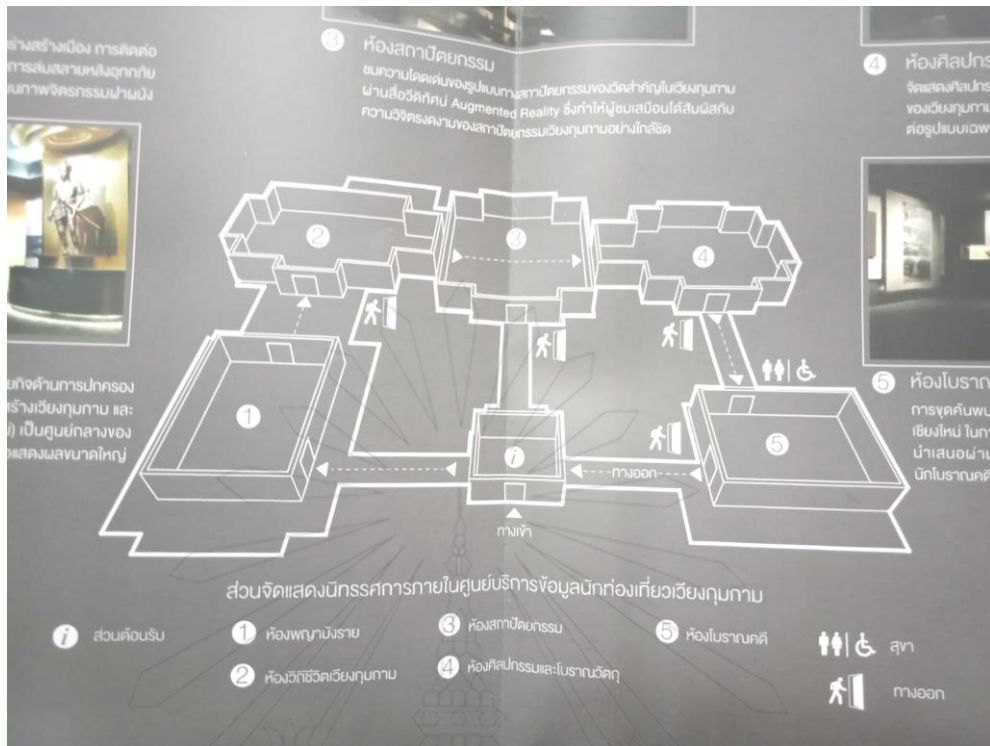
ภาพที่ 12-13 ภาพการสัมภาษณ์ นางวิมลรัก ต้นชื่อ กำนันตำบลท่าวังตาล

ภาพที่ 14-15 ภาพถ่ายการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่พนักงาน ประจำศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม ผู้แทนสำนักศิลปากรที่ 8 เชียงใหม่

ภาพที่ 16-17 นิทรรศการภายในศูนย์ข้อมูลเชียงใหม่

ภาพที่ 18-19 นิทรรศการภายในศูนย์ข้อมูลเวียงกุมกาม

ภาพที่ 20-21 จุดค้นพบเวียงกุมกามครั้งแรกบริเวณวัดช้างค้ำ วิหารกานโถม จุดค้นพบเวียงกุมกาม บริเวณวัดช้างค้ำ

ภาพที่ 22-23 วัดธาตุนาว วัดร้างโบราณสถานวิญญูมกาม

ภาพที่ 24 วัดอู่ก้าง วัดร้างโบราณสถานเวียงกุมกาม

ภาพที่ 25 วัดคูบัวด้อม วัดร้างโบราณสถานเวียงกุมกาม

ภาพที่ 26-27 วัดเจดีย์เหลี่ยม วัดร้างโบราณสถานวิญกุมกาม

ภาพที่ 28-29 โบราณสถานเวียงกุมกาม ปัจจุบัน

ภาพที่ 30-31 โบราณสถานเวียงกุมกาม ปัจจุบัน

ภาพที่ 32-33 หอพระมิ่งราย ปฐมกษัตริย์แห่งรัฐล้านนา ภายในวัดช้างค้ำ

ภาพที่ 34-35 คณะสงฆ์ประชุมร่วมเทศบาล กำหนดผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานท้องถิ่น
ในการร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ภาพที่ 36-37 คณะสงฆ์ประชุมร่วมเทศบาล กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานท้องถิ่น ในการร่วมกันหาแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ภาพที่ 38-39 โครงการ พลังบรรจิตอาสา ร่วมอนุรักษ์โบราณสถานวิญญูมคาม

ภาพที่ 40-41 โครงการ พลังบรรจิตอาสา ร่วมอนุรักษ์โบราณสถานเวียงกุมกาม

ภาพที่ 43-43 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี

ภาพที่ 44-45 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี

ภาพที่ 45-47 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี

ภาพที่ 48-49 ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกามประจำปี

ภาพที่ 50-51 คณะสงฆ์ร่วมส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณี สรงน้ำธาตุเจ้าเวียงกุมกาม

ภาพที่ 52-53 นายกฤษฎพงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมด้วยวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานราชการในตำบลท่าวังตาล คณะสงฆ์ โดยมีพระครูสถิตวิริวัตร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ผู้แทนคณะสงฆ์เข้าร่วม ลงพื้นที่แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม รับฟังข้อเสนอแนะพัฒนาอนุรักษ์โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ภาพที่ 54-55 นายกฤษฎพงษ์ ศิริ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม พร้อมด้วยวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ หน่วยงานราชการในตำบลท่าวังตาล คณะสงฆ์ โดยมีพระครูสถิตวิโรวัตร เจ้าอาวาสวัดช้างค้ำ ผู้แทนคณะสงฆ์เข้าร่วม ลงพื้นที่ที่แหล่งโบราณสถานเวียงกุมกาม รับฟังข้อเสนอแนะพัฒนาอนุรักษ์โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ - ชื่อสกุล-ฉายา : พระบุญช่วย ยังสามารถ ฉายา จิตจิตโต
 วัน เดือน ปี เกิด : 6 มิถุนายน 2522
 ที่อยู่ปัจจุบัน : วัดบวกรกเหนื่อ ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี
 จังหวัดเชียงใหม่ 50140
 ที่ทำงานปัจจุบัน : สำนักงานรองเจ้าคณะอำเภอสารภี วัดบวกรกเหนื่อ ตำบลท่าวังตาล
 อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 50140
 ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน : ผช.เจ้าอาวาสวัดบวกรกเหนื่อ
 เลขานุการ รองเจ้าคณะอำเภอสารภี
 ประวัติการศึกษา : นธ.เอก ปธ.1-2 พ.ศ. 2558 ศน.บ. (พุทธศาสตร์)
 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

